

T.C.

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

HAYÂ KAVRAMINDA

PEYGAMBERLERİN ÖRNEKLİĞİ

Mustafa TELLİ

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2013

HAYÂ KAVRAMINDA
PEYGAMBERLERİN ÖRNEKLİĞİ

Mustafa TELLİ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU

Çorum 2013

KABUL VE ONAY

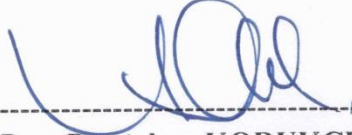
Mustafa Telli tarafından hazırlanan “HAYÂ KAVRAMINDA PEYGAMBERLERİN ÖRNEKLİĞİ” başlıklı bu çalışma, 21 Haziran 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

(Prof. Dr. Osman EĞRİ) (Başkan)

İmza

(Yrd. Doç. Dr. Adem KORUKCU) (Danışman)

İmza

(Doç. Dr. Ahmet Cahit HAKSEVER)

İmza

(Unvan, Adı ve Soyadı)

İmza

(Unvan, Adı ve Soyadı)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

İmza

(Prof. Dr. Gülen Elmas ARSLAN)

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (21.06.2013)

Mustafa Telli

ÖZET

TELLİ, Mustafa. “Hayâ Kavramında Peygamberlerin Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2013.

İffet, insandaki şehvi kuvvetin ifrat ve tefrite düşmeden yani helali olmayanlara şehvet hissi duymadan itidal yolda kanalize edilmesi anlamına gelmektedir. İnsandaki iffet cevherinin açığa çıkarılabilmesi için, hayâ duygusunu geliştirmek isabetli olacaktır. Toplum açısından iffetli olmak için de mahrem yerleri örtmek, evlenmek, buna gücü yetmeyenlerin ise oruç tutması tavsiye edilir. Çünkü iffetli bir toplum için kişisel çaba yeterli değildir. Topyekûn bir anlayış da gereklidir.

Hiz. Yusuf bağlamında iffet ise; bütün peygamberler ismet sıfatıyla donatıldıkları için, sıradan bir insanın bile iffetini muhafaza edebilmesi mümkün iken, davasını ispatlamak isteyen Hiz. Yusuf’un bu menfur duyguyu ifrat derecesinde kullanması düşünülemez. Bu Allah’ın bildirisine göre ihlâslı olmanın gereğidir.

Anahtar Sözcükler: İffet, şehvet, itidal, hayâ, örtünme, evlilik, oruç, Hiz. Yusuf, ismet.

ABSTRACT

TELLİ, Mustafa. "Representations of The Prophest at Concept of Modest", Master Theses, Çorum, 2013.

Chastity, it means that lustful thoughts of people become canalized in the way of moderation by not losing themselves in extravagancy and understatement, that is, not feeling lustful about the forbidden people and entirely staying away from being neutral. It is a right decision to strengthen sense of shame in order to reveal chastity quintessence in people. It is advised to people that they should cover private parts of their bodies, marry, fast if they can't afford marriage in order to be modest with regards to society. Personal effort is not enough to establish a modest society. That is why total sensibility is necessary.

In the context of Joseph the Prophet who wants to prove his claims, he cannot be extravagant in this loathsome sense which even normal people can stand against because all prophets are qualified with attribute of chastity, which is the necessity of being single-minded(the situation of being sincere) with respect to the revelation of Allah.

Key Words: Chastity, lust, moderation, shame, purdah, marriage, fasting, Joseph the Prophet, innocence.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
1. ÇALIŞMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	1
1.1. Çalışmanın Konusu	1
1.2. Çalışmanın Önemi.....	3
2. ÇALIŞMANIN AMACI	4
3. ÇALIŞMANIN TEMEL PROBLEMİ	4
4. ÇALIŞMANIN YÖNTEM VE SINIRLILIĞI	5
5. HİPOTEZLER.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

İFFET DEĞERİ

1. DEĞER	6
2. AHLAK EĞİTİMİ	8
2.1. Ahlak	8
2.2. Eğitim	10

3. İFFET	12
3.1. Kur'an-ı Kerim'de İffet.....	13
3.2. Hz. Peygamberin Hadislerinde İffet.....	15
4. AHLAKİ AÇIDAN İFFET	17
4.1. Ahlakta İffetle Yakın Olan Diğer Değerler	19
4.1.1. Hayâ	19
4.1.2. Edep	22
4.1.3. Namus	23
4.1.4. Şeref.....	26
4.2. Ahlakta İffetle Zıt Olanlar	27
4.2.1. Fuşşiyat.....	28
4.2.2. Zina	30
4.2.3. Müdahane.....	33
5. SOSYAL İLİMLER AÇISINDAN İFFET	34
5.1. Psikolojik Açıdan İffet	34
5.1.1. Utanma Duygusu	34
5.1.2. Şehvet Duygusu, Cinsellik ve Cinsel Kimlik	36

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM AÇISINDAN İFFETİN TEZAHÜRLERİ

1. ÖRTÜNME	40
1.1. Örtünmenin Sözlük Anlamı ve Önemi	40
1.2. Örtülmesi Gereken Yerler	41
1.3. Süslenme ve Sınırları.....	42
2. MAHREMİYET	42
2.1. Sözlük Anlamı ve Önemi	42
2.2. Mahremiyetin Sınırları	43
2.3. Harama Bakmamak	44
2.4. Mahremiyet Bakımından Nişanlılık	45
2.5. Mahremiyet Bakımından Evlilikte İlan	46
3. EVLENME	47
3.1. Evlenmenin Hükmüne Dair	48
3.2. Evliliği Kolaylaştırmak	49
3.3. Evlilikte Denklik Meselesi	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. YUSUF'UN HAYATI

1. HZ. YUSUF'UN ZÜLAYHA İLE KARŞILAŞMASI	53
2. HZ. YUSUF'UN PEYGAMBERLİĞİNE DAİR	59
2.1. Rüya ve Olayların İlmî	59
2.2. İlim ve Hikmetin Verilmesi ve Yusuf'un Fetaneti	60

3. AYETTE GEÇEN “HEMME” FİİLİ	61
4. HZ. YUSUF’UN ALLAH’A SİĞİNMASI	68
5. BURHÂN YORUMU	69
6. İHLÂSA ERDİRİLEN PEYGAMBER	71
7. HZ. YUSUF’UN İSMETİ	73
8. HZ. YUSUF DÖNEMİNDE SOSYAL DURUM	73
8.1. Aziz’in Tavrı.....	74
8.2. Züleyha ve Kadınların Zina Teklifleri.....	75
9. HZ. YUSUF’UN DUASI	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ. YUSUF BAĞLAMINDA İFFET EĞİTİMİ

1. ÂŞIK BİR KADINA KARŞI	79
2. HZ. YUSUF’UN FETÂNETİ VE İLMİNDEN ÇIKARILACAK DERS	80
3. ZİNAYA KARŞI ALLAH KORKUSU TAVRI	81
4. PEYGAMBERLER AÇISINDAN ZİNA OLGUSU	85
5. İFFET İÇİN ÇALIŞANA GELEN YARDIM	86
6. İHLAS VE SAMİMİYET	89
7. FUHŞİYATA MUKÂBİL YAPILAN DUANIN ÖNEMİ	90
8. İFFET EĞİTİMİNDE KULLANILACAK ETKİNLİKLER	92
8.1. Hayâ Duygusunu Geliştirme.....	92
8.2. Kötülüğe Engel Olma Bakımından Sedd-i Zerâi’.....	93

8.3. Mahremiyete Dikkat Etme	94
8.4. Kadınla Erkeğin Baş başa Kalmasına Dair	94
8.5. Dinî Bir Vecibe Olan Örtünme	95
8.6. Evlenmenin İffete Katkıları	97
8.6.1. Evlenmenin Faydaları	98
8.6.2. Evli Olanların Birbirlerine Karşı Sorumlulukları	101
8.6.3. Evlilikte İlanın Usûlü	103
8.7. Meşguliyet	104
8.8. Oruç	105
8.9. Namaz	107
9. İFFET KONUSUNDA GÜNCEL PROBLEMLER VE ÇARELERİ.....	109
9.1. Cinsel Suçlar.....	109
9.2. Müstehcenlikle Mücadele.....	111
9.3. Alınan Kanuni Önlemler	113
9.4. Toplumdaki Bazı Tespitler ve Öneriler	115
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	122

KISALTMALAR

<i>age</i>	: adı geçen eser
agm	: adı geçen makale
as	: aleyhisselam
b.	: baskı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
cc.	: celle celalühu
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hız.	: Hazreti
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
ra	: radiyallahu anh
s.	: sayfa
ss.	: sayfalar arası
sav	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	: ve benzeri
Yay	: Yayınevi

ÖNSÖZ

Hz. Âdem'den bu yana insanlık, dünyada Allah'ın emirleriyle belirli sorumluluklarını yerine getirmekle mükellef kılınmıştır. Sorumluluğunu bilenler şüphesiz cennete gidecektir. Allah ise tüm kullarının kurtulmasını ister. Bunun için de onlara yardımcı olmak bakımından peygamberler, kitaplar, mucizeler vb. birçok imana vesile olan asli ve yardımcı unsurlar göndermiştir.

Hz. Yusuf da Mısırlılara gönderilen peygamberlerdendir. Ve birçok badirelerden geçerek Mısır Krallığı'na vezir olma payesini Allah'ın inayetiyle elde etmiştir. Bu sürece gelene kadar geçirdiği badirelerden biri de, tezde işlediğimiz Züleyha'nın Hz. Yusuf'tan kam almak istemesidir. Yusuf, bir iffet örneği göstererek, zina teklifini reddedince içinde bulunduğu müşkil problemi aşabilmesi için Allah tarafından burhân gösterilmiştir. Burhânın bu anlamda ne tür bir şey olduğu her ne kadar tahminden öteye gitmese de birkaç tevilimiz olmuştur. Bunu yapmaktan kastımız Kur'an'ı tahrif etmek değil, bilakis ondaki değerleri tebarüz ettirmeye çalışmaktır. Böylece bir iffet değerinin ana numuneleri açığa çıkmış olacaktır. Hal böyle iken iffetini yırtık bir gömlekle tescilleyen Yusuf, bir iftira yüzünden zindana atılmıştır. Hz. Yusuf, zindan pahasına da olsa iffetinden hiçbir zaman taviz vermemiştir. Yusuf açısından zindan, iffet özgürlüğüne atılmış en bilinçli adımdır. Zinaya düşmektense zindana düşmek onun en çok arzuladığı ve dua ettiği şeydir. Yusuf aslında her ne kadar iki defa karanlık gördü (kuyu, zindan) denilse de aslında üç karanlık görmüştür. Birincisi kuyu, ikincisi Züleyha'nın yatak odası ve üçüncüsü zindandır. Bunlardan en ağırının Züleyha'nın yatak odası olduğunu süreci incelediğimizde rahatlıkla anlayabiliyoruz. Çünkü Yusuf, kadınların zina tekliflerine karşılık zindana gitmek için dua edecektir. Şüphesiz bu değerli payeye ait iffet mücadelesi dillerde ve gönüllerde destan da olmuştur. Onun için Kur'an'da anlatılan bu kıssa en güzel kıssa olmuştur.

Önceki peygamberlerin kıssaları veya sorumluluk alanlarının dar olması ya da belli kavimlere gönderilmeleri, onlardan tüm insanlığa şamil ders çıkarılmayacağı anlamına gelmemektedir. Bilakis onların hayatlarından şu zamanda bile alınabilecek misaller mevcuttur. Yeter ki insanoğlu bu dersleri almak için bir çaba içerisine girebilsin. İşte peygamberlerin hayatları bizim için örnek teşkil ettiği için Hz. Yusuf'un

iffetli olmasını sağlayan ana etkenleri belirlemek biz eğitimcilerin temel görevlerindedir.

Bu görevi ifa etmek adına gayretimizin olgunlaşmasında yardımcı olan ve desteğini eksik etmeyen Prof. Dr. Osman Eğri, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Adem Korukcu hocalarıma ve tezimin yazılmasında uygun ortamı sağlayan eşim Semra Telli ve kızım Feyza Telli 'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Mustafa Telli

2013 orum

GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

1.1. Çalışmanın Konusu

İnsanın yaşamasının temel amacı, her zaman sorgulana gelmiştir. Bu sorgulama işi felsefe ekolleri tarafından sistematik yürütülebilmektedir. Bu amaca matuf her doktrin, kendi paradigmasının doğruluğunu ispatlama sürecinde bir takım deliller öne sürmüştür. Felsefede bu tartışıla dursun, insanın bu anlamdaki sorunlarını dini yönden çözmüş olduğunu kabul edersek şayet, bu anlamda bir insandaki en önemli problem, insanın Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirip getirmeme konusunda olacaktır. İşte bu emirleri yerine getirme mevzuunda insanı eğitime ve yetiştirme fonksiyonunu üstlenen bilim dalı şüphesiz din eğitimidir.

Din eğitimi; insanın kutsal ile ilgili davranışlarının geliştirilmesi sürecidir.¹ Bu bağlamda din eğitimi bireylerin, dini kavramları doğru olarak anlamalarını, İslam'ın iman, ibadet ve ahlak esaslarını kavramalarını, dini, batıl inanç ve hurafelerden ayırt ederek algılamalarını sağlar. Tanım gereği eğer bir insanda doğru bir dini algı oluşmuşsa, şimdi önemli olan şey, bu minval üzerinde düzgün bir ahlak ve onun eğitiminin nasıl gerçekleşeceği?

Ahlak, iyiyi ve yapılması gerekeni gösterir. Temel değerler için doğru olanı sağlamla ilgilendir. Eğitim ise; hangi davranışın iyi, hangisinin kötü olduğunu gösterir.² İnsanların kâmil manada ahlaki bir olgunluğu elde edebilmeleri için onların bir eğitim faaliyeti içerisine girmeleri elzemdir. Bu anlamda ahlak eğitimi; sağlıklı düşünen, hisseden ve davranan bireylerin yetiştirilmesinde vazgeçilmez bir eğitim işidir.³ Bu argümanları ahlaki değerler üzerinde uyguladığımız zaman, ahlak eğitimi hedefine ulaşacaktır.

¹ Recai Doğan, Nurullah Altaş, Remziye Yılmaz, "Din Eğitimi Bilimi", *Din Bilimleri 1*, b. 2, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yay, Ankara 2006, s. 146.

² Mehmet Zeki Aydın, *Ailede Ahlak Eğitimi*, b. 1, Timaş Yay, İstanbul 2009, s. 22.

³ Aydın, *age*, s. 24.

İffet ise, ahlaki değerlerin en temel öğelerindendir. Ahlak eğitiminde iffetin yeri tartışılmaz bir gerçektir. Kınalızâde *Ahlak-ı Âlâi* adlı eserinde insanda bulunan üç temel kuvveden bahsederken, birinin de şehvi kuvve olduğunu söyler. Bu kuvvenin ifrat ve tefrite düşmeden doğru yere kanalize edilmesiyle iffetin açığa çıkacağından bahseder.⁴ Bu anlamda iffetin, bazı ahlak kitaplarında işlenen değerlerden olduğunu görmekteyiz.

Tezimizin adı; Hayâ Kavramında Peygamberlerin Örneklidir. Konusu ise Hayâ bağlamında Hz. Yusuf'un iffetini oluşturan belirli özellikleridir. Halkın ve Hakk'ın hep dile getirdiği Hz. Yusuf'un iffetidir. Konu her ne kadar Hz. Yusuf açısından sınırlandırılmış olsa da iffetin temel ahlaki değerle irtibatlı günümüze yansımaları da söz konusu olacaktır.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri hariç dört ana bölümden oluşmaktadır.

“İffet değeri” olan birinci bölümde değer eğitimi ve ahlak eğitimine değinerek ahlak ve eğitim konuları açıklanmıştır. Sonra ayet ve hadislerin belirlediği anlam bağlamında iffet değerinin tanımına gidilmiştir. Bu kısımda iffetin genel geçer bir tanımı yapılmıştır. Akabinde ise ahlak ve değerlerde iffetin ne anlam ifade ettiği ile ilgili kavramsal çerçevede bir izahat getirilerek, iffetin ahlaki değerlerde yakın ve zıt olanlarına değinilmiştir. Bu sayede iffetin ne olduğu daha iyi anlaşılmıştır. Birinci bölümün en son kısmında da sosyal ilimler açısından iffetin şehvani arzularına yönelik psikolojik bazı tahlillerde bulunulmuştur.

İkinci bölümde; eğitim açısından iffet tezahürleri olan örtünme, mahremiyet ve evlenme konularına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde tezimiz Hz. Yusuf örnekliliği bağlamında ele alındığı için onun hayatına dair bazı kesitlerde bulunulmuştur. Bu hususta Kur'an ve Tevrat karşılaştırması yapılarak Tevrat'ın tahrif boyutu sergilenmiştir. Sonrasında ise Hz. Yusuf'un Züleyha ile olan karşılaşmasının tefsirlerdeki ihtilafları fazla detaya inilmeden işlenmiştir.

⁴ Kınalızâde Ali Efendi, *Ahlâk-ı Alâ'i*, Hazırlayan: Hüseyin Algül, Tercüman Yay, s. 96.

Dördüncü bölümde Hz. Yusuf bağlamında iffet eğitimi işlenmiştir. Bu bölüme bağlı yine iffet eğitiminde kullanılacak bazı etkinliklere değinilmiştir. Güncel problemlere ışık tutucu bazı tespitlerde bulunup çözüm yolları geliştirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; Hz. Yusuf örneğinde peygamberlerin iffet eğitimine katkısı ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.2. Çalışmanın Önemi

İffet, tarih boyunca her zaman önemini korumuş bir meseledir. Çünkü şimdiye kadar tüm insanlığın en büyük imtihanlarından biri de, iffeti muhafaza etmek ve namusu korumak olmuştur. İşte geçmiş zamanda gönderilen bazı peygamberlerin gayeleri de cinsel anlamda azmış ve sapıtmış milletleri yola getirmek olmuştur. Bu kavimlerden biri de Lût kavmidir.

Hz. Lût'un kavmi, yaptıkları birçok zulümlerin yanında eşcinsel bir kavimdi. Yani kavim, kadınları bırakıp erkeklere şehvetle yaklaşıyorlardı. Hz. Lût da, kavmine, “şimdiye kadar hiçbir milletin işlemediği bir hayâsızlığı aleni bir şekilde mi yapıyorsunuz?” diye uyarmıştır. Kavmi öyle ki yol çevirip erkeklerle ilişkiye girmeye kalkışacak kadar sapkındı. Kavmi: “Dediklerin doğruysa haydi getir azabı da görelim” dediler.⁵ Nitekim onların bu alayları, sapkın ve hayâsız tutumları yüzünden Allah, Lût kavminin altını üstüne geçirip üzerine taş yağmuru yağdırmıştır.⁶ Bu olay Kur'an'da ifade edilen gerçekleşmiş ibretlik kıssalardandır. Kavmin bu duruma düşmesinin sebebi, yaşananlar ve ikazlardan ders çıkaramamalarıdır. Akıllı insana düşen bu kıssalardan ders çıkarabilmektir. İşte bu gibi kavimlerin yaşadığı akıbeti yaşamamak için tüm zamanlarda en önemli ihtiyaç hâsıl eden iffet erdemini Hz. Yusuf'tan öğrenmek icap etmektedir.

Kur'an, nefsi dürtülerini kontrol edemeyen helak olmuş kavimlerden bahsederek insanların bu hatalara düşmemelerini ister. Yine Kur'an nefsi dürtülerini kontrol edenlerden de (Hz. Yusuf) bahseder. Günümüz insanının iffete olan ihtiyacı çölde susuz

⁵ *Kur'an-ı Kerim*, Ankebût 29/28-29.

⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Hicr 15/74.

kalmış bir adamın misaline benzer. Görünen o ki geçmiş dönemlerde helak olan kavimlerin işledikleri hataların benzerleri günümüzde aleni olarak işlenmektedir. Ama Allah, Halim ismiyle helakı ertelemektedir. Binaen aleyh iyi bir hayâ ve iffet eğitiminin gerçekleştirme zamanının geldiği aşikârdır. Bundan ötürü tezimizin konusu, insanların ekmek gibi su gibi temel ihtiyaçları mesabesinde önemlidir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI

Şu an içinde bulunduğumuz toplumun en önemli ihtiyaçlarından biri, iffet ve hayâ gibi az bulunan bir değer, bireysel ve toplumsal düzlemde nasıl tezahür edilebileceğidir. Zira insanlık, hiç bu kadar iffete muhtaç olmamıştır. Bunu gerçekleştirmek adına Kur'an'ın, bize haber verdiği hak nezdinde iffetli olan Hz. Yusuf'un iffetini doğru anlamak, en önemli amacımız olacaktır. Bu bağlamda önemli olan cinsel anlamda sapkın olan bir toplumun helak olması için beddua etmek ya da buna seyirci kalmak değil bu dürtüyü doğru kanalize edecek bir değer ve ahlak eğitimi geliştirebilmektir. İffetsizliğin günümüze yansımalarının olumsuz sonuçlarının tespitiyle doğru bir iffet eğitimi belirlemek de tezimizin amaçlarındandır.

3. ÇALIŞMANIN TEMEL PROBLEMİ

Tezimizin temel problemi; Hz. Yusuf'un nasıl olup da zina işleme durumu müsait olmasına rağmen bu fiili işlememiş olması, hatta bazı müfessirlerce bu fiile tenezzül etmeyip meyle dahi kapılmamasıdır. Genç olması hasebiyle şehevi duygularının en doruk seviyede olduğu bir durumda, nasıl olup da iffet erdemini gerçekleştirmiş olmasıdır.

İkinci problem; eşine az rastlanan bir erdeme (iffete) götüren temel etkenin peygamber olmasıyla gerçekleşip, hiçbir eyleme tevessül etmeden korunduğu gerçeği mi yoksa peygamber dahi olsa sebeplere sarılıp iffetin açığa çıkması için gayret ettiği gerçeği midir?

4. ÇALIŞMANIN YÖNTEM VE SINIRLILIĞI

Tezin yöntemi: Araştırmamızı veri toplama tekniği ile pek çok kaynağı tarayarak gerçekleştirdik. Kaynaklar bazında Kur'an'ı Kerim, Tevrat, Kur'an Tefsirleri, Hadis Külliyatları, Peygamberler Tarihi, Din Eğitimi alanıyla ilgili bilimsel eserler ve temel eserlere başvurulmuştur.

Tezin adı Hayâ Kavramında Peygamberlerin Örnekliliği'dir. Şüphesiz insanlığa önder ve örnek olarak gönderilen peygamberlerin tamamı iffet eksenli bir hayâ örnekliliği göstereceklerdir. Nitekim bu hususta çok müşahhas iffet bağlamında peygamberlerin hayâ örneklilikleri mevcuttur. Buna mukabil tezin ana muhtevasının hayâ bağlamında iffet çalışması yapıldığı için iffet konusunda en müşahhas örnek olan Hz. Yusuf'un Züleyha ile olan karşılaşmasıyla sınırlandırılması uygun görülmüştür. Hz. Yusuf'un bu konudaki hayâ, iffet çabasının en temel dinamikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu hususta Yusuf suresindeki bazı ayetlerin hayânın iffeti bağlamında bir takım örneklilikler çıkarılmaya çalışılmıştır. Tezin sadece Hz. Yusuf'la sınırlandırılmasının bir sebebi de bu konuda en bariz örnekliliğin onda ayetlerle gösteriliyor olduğudur.

5. HİPOTEZLER

Çalışmamızın temel hipotezleri şunlardır

1. İffet sadece şehvani arzulara karşı gösterilen bir mücadele değildir. Bir başkasının elindekine karşı müstağni olmak da iffet erdemliliğindedir.
2. Hz. Yusuf, Züleyha karşısında iffetini korumak için önemli bir çaba göstermiştir.
3. Hz. Yusuf Züleyha'nın zina tekliflerine, zinaya karar verici bir tavırda bulunmamıştır.
4. İffet için mücadele gösterenlere Allah'ın yardımı vardır ve gecikmez.
5. İffetin açığa çıkabilmesi için Allah'tan hayâ ve korku vazgeçilmezdir.
6. İffetin açığa çıkması için kişinin ihanet ve zulmetmeme duygusu önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İFFET DEĞERİ

1. DEĞER

Değer kavramı, “bir şeye önem kazandıran ölçü” olarak tanımlanmaktadır.⁷ Ahlak ya da değer felsefesinde ise olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği niteliklerdir.⁸ Bir varlığın değerini oluşturan şey onun kendine özgü yetkinliğidir.⁹

Değer, yarar ‘benefit’ kavramından da ayrı düşünülmemiştir. Yararın nasıl bir sınıflamaya tabi tutulacağı, bireyin istekleri, ihtiyaçları, arzuları ve ilgileriyle ilişkilendirilmektedir. Değerlerin faydasına göre temel kategorileri şunlardır:¹⁰

Tablo 1. Değer Kategorileri:

DEĞER KATEGORİSİ	ÖRNEĞİ
1. Maddesel ve fiziksel	Sağlık, rahatlık, fiziksel güvenlik
2. Ekonomik	Ekonomik güvenlik, üreticilik
3. Ahlak	Dürüstlük, hakkaniyet
4. Sosyal	Yardım severlik, nezaket
5. Politik	Özgürlük, adalet
6. Estetik	Güzellik, simetri
7. Din-ruhsallık	Dindarlık, bilincin arılığı-içsel temizlik
8. Entelektüel	Zekâ, açıklık
9. Profesyonel	Tanınma, başarı
10. Duygusal	Sevgi, kabul

Bu tabloda yararın çeşidine göre değil, önemine göre bir sıralama yapılmıştır. Örneğin sağlık, rahatlıktan daha yüksek kişisel bir değere sahiptir. Tabloya göre ahlak

⁷ Mehmet Önal, “Değer”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Editör: Ahmet Cevizci, b. 1, Ebabil Yay, Ankara 2006, c. 4, s. 51.

⁸ Ahmet Cevizci, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, b. 2, Paradigma Yay, İstanbul 2003, s. 96.

⁹ Hayati Hökelekli, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, Timaş Yay, İstanbul 2011, s. 193.

¹⁰ Öznur Özdoğan, “İnsanın Ruhsal Gelişimi ve Dini Değerler”, *Din Bilimleri 1*, b.2, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yay, Ankara 2006, ss. 55-56.

da, fiziksel ve ekonomik ihtiyaçlardan sonra insanda değer ve öneme sahip olmaya başlamaktadır. Yani sağlık bakımından sorunlu olan bir kişi için ekonomik güvenlik ya da dürüstlük fazla öneme sahip bir davranış olmayacaktır. Çünkü o insan için önemli olan ihtiyaç öncelikle sağlıktır. Sonradan diğer kategorilerdeki değerler sırasıyla insanda önem arz etmeye başlayacaktır.

Mukerjee, toplumun devamlılığı ve insan ilişkilerinde içsel ve aşkın değerleri bir araya getirerek sosyal ve insani bilimlerin değer yelpazesini şöyle belirtir:

Tablo 2. Sosyal Bilimler Değer Yelpazesi:

SOSYAL BİLİMLER	İÇSEL DEĞERLER: SOSYAL VE PRAGMATİK	DIŞSAL VE ARAÇ DEĞERLERİN DİYALEKTİĞİ
Ekoloji	Sağlık ve Süreklilik	Kaynakların korunmasına karşı kaynakları kullanma
Psikoloji	Bütünsellik ve bütünleşme	Potansiyellerini gerçekleştirmeye karşı kendini dengeleme
Sosyoloji	Dayanışma	Gruba karşı toplum
Ekonomi	Bireyin ve toplumun isteklerinin doyurulmasından kaynaklanan refah	Devlet planlamasına karşı özel girişim
Politika	Eşitlik	Düzenlemeye karşı özgürlük
Hukuk	Güvenlik	Düzene karşı haklar

Tablo 3. İnsani Bilimler Değer Yelpazesi:

İNSAN BİLİMLERİ	İÇSEL DEĞERLER: KİŞİSEL VE İDEAL	İÇSEL DEĞERLERİN DİYALEKTİĞİ
Ahlak	İyilik	Bencilliğe karşı kendini gerçekleştirme
Sanat	Güzellik	Düzensizliğe karşı kendini ifade etme
Din	Kutsallık	Aşkınlığa karşı kendini gerçekleştirme
Metafizik	Gerçek	Aşkınlığa karşı kendini bilme

Bir şeyin arzulanan bir sonuca ulaşmada araç işlevi gören değerine dışsal, araçsal ya da pragmatik değer adı verilirken, bir şeyin bizatihi kendisinden dolayı sahip olduğu, kendi başına sergilediği değere asli veya içsel değer denmektedir. Tablo 2'de

görüldüğü gibi psikoloji biliminin asli değeri bütünselliktir. Tablo 3’te ise ahlakın asli değeri de iyiliktir.¹¹

Görüldüğü gibi ahlak, insani bilimler kategorisinde içsel bir değer olarak değerlendirilmektedir. Ahlakta önemli değer iyilik olup bunu gerçekleştirme de, kişinin bencilliğe karşı kendini gerçekleştirilmesiyle mümkündür.

2. AHLAK EĞİTİMİ

2.1. Ahlak

Ahlak, hulk’un çoğuludur. Hulk ise tabiat ve seciyye (karakter) demektir. Diğer adı huydur. Seciyye ve huy, insanda rüsûh bulmuş, yerleşmiş bir melekedir.¹²

Terim olarak ise ahlak, insanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusuyla iyi davranışlarda bulunup kötülükten uzak olmasıdır. Yine ahlak, bir toplumda insanların uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır.¹³ Bu tanım gereği olarak ahlak, bir toplumda olması gereken en önemli yapı taşlarından biridir. İnsanları bir arada tutmanın bir yolu insanlara ahlakı öğretmektir. Bu durumun tam tersi demek, toplumda isteyen istediğini yapması anlamına gelir ki bu, bireyin refah bir düzeyde yaşamasına büyük bir manidir. Bu bağlamda ahlakın önemi, her yönüyle kendini hissettirmektedir.

Ahlaki davranışın önemli cephelerinden biri de onun sosyal bir yönünün olmasıdır. Çünkü insanlar bir arada yan yana yaşamasaydı ahlaktan söz etmek mümkün olmazdı.¹⁴ Ahlak, ancak insanlar varken kendini gösterme imkânı bulur ve insanlar arası ilişkilerde bir değer olarak açığa çıkar. Kişinin tek başına kaldığı ya da yaşadığı bir ortamda ahlaklı davranıp davranmaması problem değildir. Problem, yanındaki şahıslara karşı özgürlük alanındaki belli bir takım kısıtlamalar bağlamında bir daralma söz konusu olduğu zaman ve kişi içinden gelen isteklere rağmen bu normlara uymak

¹¹ Mukerjee, R. (1964). *The Dimensions of Values*. 1st Published. Aktaran: Özdoğan, age, ss. 56-57.

¹² Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlâk İlmi ve İslâm Ahlâkı Ahlâk Dersleri*, Sadeleştiren: Ali Arslan Aydın, b. 3, Nur Yay, Ankara, s. 28.

¹³ Aydın, age, s. 15.

¹⁴ Recep Kılıç, “İslam Ahlakı”, *İslam’a Giriş Evrensel Mesajlar*, DİB Yay, Ankara 2008, s. 67.

zorunda kaldığı zaman tezahür edecektir. İşte bu gibi durumlar, aslında ahlakın insanlar arası ilişkilerdeki bir kavram olduğuna da işaret etmektedir.¹⁵

Ahlakın kelime olarak kökeni tabiat ve seciyye iken, onun kaynağı hususunda temel iki konu tartışılmıştır: Bunlardan biri, ahlakın fitrî olduğu diğeri de, ahlakın mükteseb (kazanılmış) olduğudur. Ahlakın fitrî olduğunu düşünenler, onun insanın yaratılışında aslen mevcut olduğunu düşündükleri belli hasletleri kabul ederler. Bu hasletler insanda fitrî olduğu için, bunların açığa çıkmasıyla kişi sorumlu değildir. Yani insan öfke kuvveti ya da şehvet kuvvetinden dolayı sorumlu değildir. Yalnız bu kuvvetlere uyararak yaptıkları fillerden sorumludur. Bu görüşü savunanların temel dayanakları şu hadisi şeriftir: “Dağın yerinden oynadığını işittiğiniz zaman tasdik ediniz; bir insanın ahlakını değiştirdiğini duyarsanız tasdik etmeyiniz, inanmayınız; çünkü o, yine tabiatında olan alıştığı şeye döner.”¹⁶ Bu hadise dayanarak ahlakın değişmeyeceğini savunurlar.

Ahlakın kazanılmış olduğunu savunanlar ise; bir tabiata alışarak meydana gelen, çevrenin tesiriyle kazanılan huy olarak tanımlarlar. Yani insanın kendi iradesiyle kazanılan huylarıdır. Bu görüşü savunanların temel dayanakları şu hadisi şeriflerdir: “Ahlakınızı güzelleştiriniz.” “Ahlak-ı İlahiyye ile ahlaklanınız.”¹⁷ Bu hadislerle dayanarak ahlakın değişebileceğini de savunurlar. Burada kazanılan ahlak ile âdetlerin birbiriyle karıştırılmaması gerekir. Çünkü ahlak, ruhi hallerden meydana gelirken, âdet, insanın bedeni yönüne ait haldir. Yani âdet bedeni hareketlerin tekrarlanmasıyla olur.¹⁸ Kınalızâde bu konuda, İslam bilginlerinin hepsinin ve filozofların çoğunun ahlakın değişebileceği görüşünü savunduğunu söyler.¹⁹

Ahlakın kaynağı ve değişip değişmeyeceği konusundaki temel tartışmanın ana sebebi iyice düşünüldüğü zaman, ikisi arasındaki temel farkın şunlar olduğu görülmektedir. Birisi ahlakı, insanların yaratılıştan gelen özellikleriyle fitratın bir parçası olarak telakki edip böyle olması hasebiyle insanın fitratının değiştirilemeyeceği

¹⁵ Kılıç, *age*, s. 67.

¹⁶ Akseki, *age*, ss. 29-30.

¹⁷ *Age*, ss. 29-30.

¹⁸ *Age*, ss. 29-30.

¹⁹ Kınalızâde, *age*, s. 37.

gerçeğinden hareketle ahlakın da değişmeyeceğini savunurken, diğerleri de sonradan elde edilen birtakım hasletlerin, ahlakın kaynağını oluşturduğunu söylemektedirler. Aslında fark iki grubun ahlakı nasıl tanımladıklarıyla alakalıdır. Akseki, böyle bir tartışmayı bu bakış açısıyla değerlendirerek iki görüşün de doğru olduğunu söyler. Ahlakı değiştirmekten ziyade, izalesinin yani onu söküp atmanın mümkün olamayacağını, ayrıca ahlak üzerinde belli eğitim, öğretim, alışkanlık ve çevre şartlarının tesiriyle onun tağyir ve tebdil edilebileceği gerçeğini savunur.²⁰

Ahlakın müstesna temsilcisi olan Hz. Peygamberin yaşantısında ahlaki değer yapısı, daha nübüvvet başlamadan gün yüzündedir. Bu bakımdan onun ahlakını anlamak için; iş hayatında dürüstlük ve güvenilirlik, insan ilişkilerinde nezaket ve samimiyet, zayıf ve düşkünlere karşı yardımseverlik, yolculara ve yolda kalmışlara karşı misafirperverlik, yakın ve uzak bütün akrabayla ilişkisini kesmeden sürdürmesi,²¹ onun çevresince “el-emin”²² lakabıyla anılması yeterlidir. Bu anlamda Karacabey, “ahlaki değer yargıları ibadetlerden önce vardı” görüşünü savunarak bireylerin ahlaki değer yargılarına uymasının, insanın iç huzurunu temininde ve ibadetlerin ifasında olumlu bir etkiye sahip olduğunu savunur.²³

2.2. Eğitim

Genel olarak “belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme ve geliştirme; eğitime işi ve süreci demek”²⁴ olarak tanımlanan eğitim, bir tasnifte üç şekilde tanımlanmıştır: Birincisi, bir toplumun kültürünün, yani değer yargıları ile bilgi ve beceri birikiminin yeni kuşaklara aktarılması süreci, bu sürecin okul benzeri kurumlarda gerçekleştirilmesi faaliyetidir. İkincisi, kişinin kendisini bir bütün olarak gerçekleştirmesine, insan varlığının bütün gizil güçlerini hayata geçirmesine imkân veren süredir. Üçüncüsü, kişinin belli bir alanda iyi yetişmesini veya onun belli bir alanda yetisi ya da melekesinin bir takım araç ya da yöntemlerle gelişmesini sağlayan

²⁰ Akseki, *age*, ss. 29-30.

²¹ Salih Karacabey, “Kur’an ve Aile Ahlakı Tebliğ Müzakeresi” *Kur’an ve Toplumsal Ahlak*, Bursa 2010, s. 168.

²² Martin Lings, *Hz. Muhammed’in Hayatı*, Çeviren: Nazife Şişman, b. 183, İnsan Yay, İstanbul 2010, s. 45.

²³ Karacabey, *agm*, ss. 168-169.

²⁴ Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, c. 2, s. 1380.

etkinliktir.²⁵ Eğitim, pek çok alan ve konuyla ilişkili olduğundan değişik yönlerden tarifi mümkün olabilmektedir. Bunun için eğitim terimi eğer başka sözcüklerle yan yana kullanılırsa, anlamı sınırlandırılmış olmaktadır.²⁶

Eğitimin hedefi; insan unsurunu işlemek, ruhi yönden olgunlaştırmak ve bu yolla da onun memleketine, milletine faydalı olmasını sağlamaktır. Hiçbir canlı varlığın insan kadar eğitime muhtaç olmaması, onun kadar eğitimden istifade edememesi ve her şeyin insanın emrine verilmesi bu anlamda insanın önemini de gösterir mahiyettedir.²⁷ Eğitim; insanın bu dünyada rahat yaşayabilmesi, ahlaki ve ruhi bakımdan tekâmül edebilmesi için de vazgeçilmez bir unsurdur.

Eğitimin ahlak ile olan ilişkisinde ise insan, ahlaki davranışları bilmiş olarak dünyaya gelmemektedir. Davranışların değişik toplumlarda değişik şekiller alması onların sonradan öğrenilmiş olduğunu gösterir. Biz bu anlamda hangi durumda nasıl davranmamız gerektiğini içinde yaşadığımız toplumun yetişkin bireylerinden veya yaşlılarımızdan öğreniriz.²⁸ Bu, ahlakın yaşantı tarzıyla da aktarılabilceğini göstermektedir. Bu anlamda bir sonraki nesle ahlaki olan şeyler aktarılabilirken, ahlaki olmayan davranışlar da aktarılabilir. Öyleyse geleneğimizin temel ahlak düşünürlerinin tavsiye niteliğindeki fikirlerinin modern hayatta, yadsınmayacak derecede titizlikle anlaşılıp hayata aksettirilmesi gereklidir. Çünkü ahlak eğitiminin amacı; sağlıklı düşünen, hisseden ve davranan bireyler yetiştirmektir.²⁹ Bu amaca matuf örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ahlak eğitimi faaliyetlerinin birlikteliği kontrolünde yapılması gereklidir.

İçinde bulunduğumuz toplumunda iyi bir ahlak ve değer eğitimi faaliyetinin özellikle de iffet konusunda yürütülmesi gerekmektedir. Çünkü çağımız eski zamanlardaki gibi hantal ve durağan bir yapıda değil bilakis bilginin ve iletişimin çok hızlı olduğu bir çağdır. Tabi ki bu yeni çağ yeni sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların ahlaki olan yönlerinde de değişiklikler olabilmektedir. Özellikle iffet

²⁵ Cevizci, *age*, s. 130.

²⁶ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitime Giriş*, b. 7, Sevinç Matbaası, Ankara 1989, ss. 14-15.

²⁷ Abdurrahman Küçük, *Din ve Eğitim*, Berikan Yay, Ankara 2010, s. 325.

²⁸ Aydın, *age*, s. 22.

²⁹ *Age*, s. 24.

bağlamında, belli virüs ve siber saldırılarla mahremiyetler deşifre edilebilmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinde iffet ya da hayâ değeri yozlaşabilmektedir. Önceden mahrem olarak kabul edilen davranış ve değerler şimdi bu ahlaki anlayıştan yoksun bir şekilde sunulabilmektedir. Gençlerin bu kontrolsüz hareketleri bu konuyu istismar edenlere de bir fırsat sunmaktadır. Bu da yeni problemlere yeni çözüm bulunması gerektiğini ve bu anlamda yeni ahlak ve iffet eğitimi faaliyetinin de bu çağa uygun yapılması gerektiğini göstermektedir.

3. İFFET

Arapça'da iffet 'affe' fiil köküyle haram ve çirkin şeylerden kaçınmak³⁰, eteği temiz, namuslu olmak, çirkinliklerden, haramlardan sakınmak, geri durmak, temiz olmak; süt memede birikmek veya memede süt kalmak³¹ gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Sözlükte, cinsel konularda töre kurallarına bağlılık ve namus³², haramdan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Dilciler bu kavramı, haramdan uzak durmak, çirkin söz ve fiillerden sakınmak, hayâ ve edep dairesinde kalmak, ahlaki değerlere bağlı bulunmak şeklinde tanımlanmaktadır.³³

Terim olarak iffet insanın, arzularının baskısına karşı koyarak, Allah ve insanlar nezdinde kendisini küçük düşürecek davranışlardan sakınmasını sağlayan ahlaki erdemdir.³⁴ Ahlaki bir terim olarak da kişiyi bedeni ve maddi hazlara aşırı düşkünlükten koruyan erdem anlamına gelmektedir.³⁵ İffet bir diğer tanımda ise şehvete ölçülülüktür.

³⁰ Mevlüt Sarı, *El- Mevarid Arapça-Türkçe Lûgat*, Bahar Yay, İstanbul 1980, s. 1023.

³¹ *Arapça-Türkçe Büyük Lûgat*, Hazırlayanlar: Hüseyin Atay, İbrahim Atay, Mustafa Atay, Ankara 1981, s. 425.

³² İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, b. 2, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006, c. 2, s. 1354.

³³ Osman Güner, "Bir Mü'min Şiarı İffet", *Yeni Ümit Dergisi*, yıl 23, sayı 90, Ekim-Kasım-Aralık 2010, s. 10.

³⁴ Mustafa Çağrı, "İffet", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 2, s. 352.

³⁵ Mehmet Canbulat, "İffet", *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Editör: İsmail Karagöz, Madde Yazarları: Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007, s. 295.

Afif (iffetli) olan, her şeyi ölçülü, dine ve mertliğe uygun biçimde yapan kimse demektir.³⁶

İffetin tanımı bu şekilde yapılırken, ahlak kitaplarında iffet, insandaki üç temel kuvveden biri olan behimi kuvvet³⁷ diye açıklanır. Bu açıklamayı yapan Kınalızâde Ali Efendi'nin *Ahlak-ı Alâi* adlı eserinde; şehvet duygusunun ifrat ve tefrite düşmeden itidal yolla kanalize edilmesi, demektir. Böylece kişiyi adil olmaya götüren iffet saiki yerine gelmiş olur.³⁸

Râgıb el-İsfahânî de iffetliliğin iradeyle münasebetine temas ederek, ayet ve hadislerde geçen istiğfâf tabirini “iffetli olmayı istemek, bu maksatla mümâresede bulunarak, belli bir disiplin uygulayarak ruhunda saklı bulunan bu fazileti geliştirmeye çalışmak”³⁹ şeklinde açıklar. İsfahânî bu tanımında belli bir disiplin uygulayarak fazilet geliştirmesiyle bu işin eğitim faaliyetiyle olabileceğine dikkat çekmektedir. Yani bir bakıma iffetli olmak bir eğitim işidir demektir. Bu da değerler eğitimi açısından bize iyi bir yön verecektir.

Yine iffet, gûnahtan kaçışın (ismetin) eş anlamlısıdır. Yani kabahatlerden kaçınmak anlamındadır. İffet özelliğine sahip olmak yani her türlü isteklere, şehvî arzulara karşı sabır, yüce bir gayrettir. İffet öyle bir niteliktir ki bütün peygamberler ve filozoflar onu övmekte, aksini ise kötölemekte birleşmişlerdir.⁴⁰

3.1. Kur'an-ı Kerim'de İffet

Allah insanı yarattığı gibi onun dünyada nasıl bir ahlaka sahip olması gerektiğini de Kur'an'da izah etmiştir. Bu anlamda Kur'an'da farklı türde birçok ahlakî ilkedden bahsedilmektedir. Şüphesiz iffet de bunlardan bir tanesidir. Kur'an, iffet tabirini iki farklı boyutta ele almaktadır. Birincisi şehvet açısından, ikincisi ‘temellük’

³⁶ Süleyman Ateş, *Kur'ân Ansiklopedisi*, Kur'an Bilimleri Araştırma Vakfı, İstanbul 1997, c. 9, s. 286.

³⁷ Kınalızâde, *age*, s. 95. Behimi Kuvvet: İştihâ veren lezzetlere sürükleyen, yeme içme ve cinsiyet gibi hususlara meyletmeye vasita olan kuvvettir.

³⁸ Kınalızâde, *age*, s. 96.

³⁹ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, Kahraman Yay, İstanbul 1986, s. 507.

⁴⁰ Ahmet Rıfat, *Tasvîr-i Ahlak*, Hazırlayan: Hüseyin Algül, Tercüman Yay, s. 179.

(dalkavukluk) ve dilencilik yapmamak, başkalarının elinde avucundakine müstağni olmak açısından ele almıştır.⁴¹

a) İstiğna Eksenli İffet: Kur'an'da "Halktan istemekten geri durmaları sebebiyle onların gerçek hallerini bilmeyen kimse onları zengin sanır. Ey Rasûlüm, sen onları simalarından tanırsın. Onlar yüzüsu dökerek halktan bir şey istemezler"⁴² buyrulur. Bu ayette iffetli olmakla, mal-mülk ve yeme içme konularında ölçülü, itidalli ve kanaatkâr olmayı ifade ederek şerefi muhafaza etmek için dilenmeyen iffetli insanlar takdir ile yâd edilmektedir.⁴³ Ayetin nazil olduğu tarihi göz önüne alan tefsirciler bu kimselerin suffe ehli ile hicret eden muhacirler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sahabelerin, kendi geçimlerini temin edecekleri bir gelirleri olmadığı için, yüzüsu dökerek hiçbir kimseden yardım istemedikleri belirtilmektedir.⁴⁴ Her ne kadar onlar iffetlerini (şereflerini) muhafaza etmek isteseler de simaları onların bu sıkıntılarını ele verecektir. Kur'an'a göre iffetin bu boyutu şerefi muhafaza etmektir.

İleride anlatılacak olan Kınalızâde'nin iffet şubelendirmesindeki kanaatin, şerefi muhafaza ve dalkavukluk etmeme hali ile örtüşmesi dikkat çekicidir. Kınalızâde açısından; öyle ki onlar, bu duyguyu muhafaza adına aç dahi kalsalar kimseye iffetsizlik edip el açmamışlardır. Eline geçene razı olup başkasının kısmetine göz dikmemeye çalışmışlardır.⁴⁵

b) Şehvani Arzulara Karşı İffet: İffetin bu boyutu da şehvete karşı olanıdır. Nitekim bir ayette "Evlenme imkânı bulamayanlar Allah'ın kendilerini lütfuyla zenginleştirene kadar iffetlerini korusunlar"⁴⁶ buyrulmaktadır. Bir başka ayette "İnanan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın ve mehirlerini verdiğiniz takdirde size helâldir. Kim imanı inkâr ederse, şüphesiz amelleri boşa gider. O, ahirette de kaybedenlerdendir"⁴⁷

⁴¹ Güner, *agm*, s. 10.

⁴² *Kur'an-ı Kerim*, Bakara 2/273.

⁴³ Güner, *agm*, s. 10.

⁴⁴ Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıç, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007, c. 1, s. 427.

⁴⁵ Kınalızâde, *age*, s. 107.

⁴⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/33.

⁴⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Mâide 5/5.

buyrularak evlenme akdi gerçekleşecek olan şahısların iffetli olmaya bağlandığı görülmektedir.

Kur'an, iffetin korunmasına dair erkek ve kadınlardan şunları istemektedir: “(Rasûlüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar, namus ve iffetlerini esirgesinler.”⁴⁸

Allah iffetlerini koruyanlara mükâfat olarak: “Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar... Irzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır”⁴⁹ vaadinde bulunur. Hz. Meryem hakkında ise “İffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de (Allah örnek gösterdi). Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden itaat edenlerdendi”⁵⁰ buyuran Allah Teâlâ, bu erdemliliği gösteren iffet sahibi Hz. Meryem'i anarak yâd etmektedir.

3.2. Hz. Peygamberin Hadislerinde İffet

Hz. Peygamberin hadisleri genel çerçevede ele alındığı zaman O'nun (sav) da Kur'an'daki ayrıma benzer iffeti ikiye ayırdığı görülmektedir. Birisi şerefî muhafaza edip müstağni olmaktır. İkincisi şehveti korumaktır.

a) İstiğna Eksenli: Hz. Peygamber bir hadislerinde istiğna göstererek şerefini koruyanların Allah tarafından zengin kılınacağına dair: “Yanımda bir mal olsa, bunu sizden ayrı olarak (kendim için) biriktirecek değilim. Kim iffetli davranır (istemezse), Allah onu iffetli kılar. Kim istiğna gösterirse Allah da onu gani kılar. Kim sabırlı

⁴⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/30-31.

⁴⁹ *Kur'an-ı Kerim*, Ahzâb 33/35.

⁵⁰ *Kur'an-ı Kerim*, Tahrîm 66/12.

davranırsa Allah ona sabır verir. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ihsanda bulunulmamıştır”⁵¹ buyurmuştur.

Aynı özellikte Ebu Hureyre’den rivayetle: “Bana cennete giren ilk üç kişi arz edildi. Bunlardan biri şehit, biri iffetli olan (ve azla yetinerek) iffetini koruyan, biri de Allah’a ibadetini güzel yapan ve efendilerine hayırhah olan bir köle idi”⁵² buyurarak iffetin sadece namusla veya şehvetle alâkalı olmadığını bizlere göstermektedir.

b) Namus ve Şehvet Ekseni: Abdullah b. Mesud’dan rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurur: “Ey gençler, içinizde kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin; çünkü bu, gözleri kötü bakıştan alıkor ve kişinin temiz ve iffetli kalmasını sağlar, evlenmeye gücü yetmeyen ise oruç tutsun; çünkü oruç ihtirasların bastırılmasına yardım eder.”⁵³ Tavsiye niteliğindeki evlenmenin faydasını dile getiren Hz. Peygamber, neticesinin de iffete götürerek ve kişinin mahremiyetine riayet etmesini sağladığını belirterek gelecek konularda anlatacağımız konulara büyük ışık tutmaktadır.

Bir başka hadislerinde Ebu Hureyre’den rivayetle Hz. Peygamber: “Allah üç kişiye yardım etmeyi üzerine almıştır. İffetini korumak için evleneni, hürriyetini kazanmak için çalışan köleyi ve Allah yolunda savaşmak için çıkanı.”⁵⁴

İffetin imanla irtibatlı olması bakımından şu hadis iffete farklı bir boyut getirmektedir. “Hayâ, iffet, dile hâkimiyet ve akıl, imandandır. Böyle kimselerin ahiret arzusu çoğalır, dünya hırsı azalır. Cimrilik, müstehcenlik, çirkin sözlülük, hayâsızlıktan, nifaktan ileri gelir. Böylelerinde dünya hırsı çoğalır, ahiret arzusu azalır.”⁵⁵ İffet ya da hayânın iman ile yakından bir alâkasının olması ve de dünya hırsını yenmenin önemli yapıtaşlarından birinin de iffete bağlanıyor olması, iffet eğitimi açısından ışık tutucu mahiyettedir. Bu hadis açısından, insanı iffetsizliğe götüren en büyük saik olan

⁵¹ Buhari, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Müellif: Zeynü’-d-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdî’l- Lâtfî’z- Zebîdî, Mütercimi ve Şarihi: Kâmil Miras, b. 2, DİB Yay Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, Hadis No: 730, c. 5, s. 258.

⁵² Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, “Fezâilu’l-Cihâd”, Bölüm 13, Hadis No: 1642, Çeviren: Abdullah Parlıyan, Konya 2004, c. 2, s. 93.

⁵³ Buhari, *age*, Hadis No: 904, c. 6, s. 255.

⁵⁴ Tirmizî, *age*, “Fezâilu’l-Cihâd”, Bölüm 20, Hadis No: 1655, c. 2, s. 93.

⁵⁵ Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi, *Ramuz’ül Ehadis*, Çeviren: Arif Pamuk, Naim Erdoğan, Pamuk Yay, İstanbul 2010, Hadis No: 1331, c. 1, s. 325.

müstehtenliğin varlığı hayâsızlığa bağlanıyorsa, iffet eğitimi açısından kişide hayâ utanma değerinin kullanılarak açığa çıkarılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca “İffetli olun ki, kadınlarımız da iffetli olsun”⁵⁶ buyuran Hz. Peygamber, iffetli olmanın öğrenilebilen eğitsel bir değer olduğunu da bildirmektedir.

Tüm bunlardan hareketle, iffet tanımının Kur’an ve hadis perspektifinde yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Namuslu, şerefli ve ahlaklı olma hali diye Arapça’dan dilimize geçtiğini ifade eden⁵⁷ bu tanımın gerçeğe yakın bir tanım olduğunu söyleyebiliriz. Zira Kur’an ve Hz. Peygamber (sav), iffeti şeref ve namus açısından da tabir etmektedirler. Öyleyse iffetin genel geçer tanımı şöyle yapılabilir. “Şeref ve namusu koruma mücadelesidir”.

İffetin ne olduğunu öğrendikten sonra bundan sonraki konularda iffetin bu tanım üzerine bina edilerek gidilecektir.

4. AHLAKİ AÇIDAN İFFET

Ahlakçı düşünürler insanda var olan üç kuvveden bahseder. Bunlar, Nefsi meleki (akli), nefsi seb’i (gazap) ve nefsi behimi (şehvet) kuvveleridir.⁵⁸ Bunlar insanda doğuştan vardır. İffeti açıklarken de insanda var olan bu behimi kuvvenin doğru kullanılması yani itidali ‘iffet’ denen fazileti oluşturur. İfratı ‘fucûr’, tefriti ‘humûd’tur.⁵⁹ Kınalızâde, iffet faziletinin alt dalları olan 12 türünden bahseder. Bunlar:

- 1) Hayâ (utanma, hicap, ar ve namus)
- 2) Rıfk (incelik)
- 3) Hedy (ahlaklılık)
- 4) Müsâlemet (barışıklılık)
- 5) Deat (arzuları dizginlemek)
- 6) Sabır (kötülüğe ve belalara tahammül)

⁵⁶ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 3919, c. 2, s. 922.

⁵⁷ Fatih Değirmenli, *İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı*, b. 6, Işık Yay, İzmir 2012, s. 34.

⁵⁸ Rıfat, *age*, s. 129.

⁵⁹ Kınalızâde, *age*, s. 94.

- 7) Kanaat (nimetlere şükretmek)
- 8) Vakar (ölçü ve olgunluk)
- 9) Verâ' (samimi kulluk)
- 10) İntizam (disiplinli yaşamak)
- 11) Hürriyet (meşru serbest hareket)
- 12) Sehâvet (cömertlik)'tir.⁶⁰

Kınalızâde'nin iffetin alt dallarından bahsettiği mevzulardan ahlaki değer olarak ele alabileceğimiz bazı konular mevcuttur. Bunlardan en önemli olanı ilk sırada zikredilen hayâ değeridir.

Ahlaki faziletlerle alakalı aynı sınıflamayı İbn Arabi de yapmakta ve nefsin üç kuvvesinin bulunduğunu bildirmektedir. Şehvet nefsi, gazap nefsi ve konuşan nefistir. Şehvani nefis, hem insanda hem de hayvanda vardır. Bütün cismanî lezzetler ve şehvetler bundan kaynaklanır. Yeme, içme ve cinsel arzuları tatmin etme gibi. Bu nefis çok güçlüdür ve bir insan şehvani nefse galip gelmez, onu arındırmazsa, bu nefis, insanı hâkimiyeti altına alır ve bütün güçlerini istilâ eder. İnsana hâkim olup güçlerini istilâ edince de arındırma faaliyeti bir anda çöker ve insan ona boyun eğmeye başlar. Bu durumda da insandan çok hayvanlara benzer. Çünkü böyle bir insanın amaçları, istekleri ve himmeti her zaman için sadece şehvetlere ve lezzetlere yönelik olur. Bu da ancak hayvanlara özgü bir davranış biçimidir.⁶¹

Hiz. Peygamber, şehvetin cehenneme götüren önemli bir saik olduğunu şöyle bildirir: “Cehennem şehvet perdesiyle örtülmüştür. (Oraya) şehvetler (irtikabiyle) girilir. Cennet de nefsin hoşlanmadığı ibadetlerle korunmuştur, (buraya da ibadet meşakkatiyle girilir.)”⁶² Bu bağlamda şehvet mutlaka doğru kullanılmalıdır. Zira onu atmak mümkün değildir, ama onu dinin öngördüğü şekilde yönlendirmek bizim elimizdedir.

⁶⁰ Kınalızâde, *age*, s. 103.

⁶¹ Muhyiddin İbn Arabî, *Mekarimu'l-Ahlak Üstün Ahlak Risalesi*, Tercüme: Vahdettin İnce, Kitsan Yay, s. 14.

⁶² Buhari, *age*, Hadis No: 2035, c. 12, s. 195.

4.1. Ahlakta İffetle Yakın Olan Diğer Değerler

İffet kavramı içinde iffeti daha iyi anlayabilmek için onunla eş değerde olan ve değerler eğitiminde iffeti tamamlamamıza yardımcı olan bu kavramları izah etmekte fayda vardır.

4.1.1. Hayâ

Arapça “hayıye” kökünden gelen; utanma ve utangaçlık⁶³ anlamlarında kullanılan hayâ kavramı, sözlüklerde utanma, sıkılma, utanç, ar, edep, namus vb.⁶⁴ anlamlarda kullanılmaktadır.

Terim olarak, “Allah Teâlâ’nın razı olmadığı çirkin şeyleri yapmaktan kaçma, başkalarının kötülüklerinden korkma, kötü iş yapınca utanma”⁶⁵ demektir. Hayâ kötü duyguları yıkmakla mahcubiyetten doğan bir haslettir.⁶⁶

Din alanında uzman düşünürler hayâyı yaklaşık aynı bakış açılarıyla tanımlamaya çalışmışlardır. Bunlardan Uludağ, “Bilerek veya bilmeyerek bir günah işleyen veya hata yapan ya da edep ve ahlaka aykırı davranan bir kimsenin yüzünün kızarmasına ve üzülmeye sebep olan bir histir.”⁶⁷ Canbulat, “Kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma ve bunu sağlayan duygu”⁶⁸ Râgıb el- İsfahânî, “Nefsin çirkin davranışlardan rahatsız olup onları terk etmesidir”⁶⁹ Çağrıci ise, “Kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma ve bunu sağlayan duygu için kullanılan ahlak terimi”⁷⁰ şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu tanımlarda hayâ duygusunun etik bir değer olarak ele alındığı ve insanda meydana getirdiği bir takım etkilerle temayüzüne değinilerek tanımlandığı görülmektedir. Yine bu tanımlamalarda

⁶³ Sarı, *age*, s. 368.

⁶⁴ Ayverdi, *age*, c. 2, s. 1217.

⁶⁵ *Dini Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik Holding A.Ş. Yay, İstanbul, c. 1, s. 174.

⁶⁶ Rıfat, *age*, s. 121.

⁶⁷ Süleyman Uludağ, “Ahlak, Maneviyat ve Gündelik Hayat”, *İslam’a Giriş Temel Esaslar*, DİB Yay, Ankara 2008, s. 375.

⁶⁸ Canbulat, “Hayâ”, *age*, s. 246.

⁶⁹ Râgıb el- İsfahânî, *age*, s. 199.

⁷⁰ Mustafa Çağrıci, “Hayâ”, *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 16, s. 554.

hayâ, eylemde olan aksiyon bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Yani duygusal kontrol mekanizması ile kişiyi eğiten bir değer kavramı ortaya çıkmaktadır.

Cinsel ahlakta hayâyı haram lokma ile irtibatlandıran görüşe göre, Allah (cc) Âdem'e yasak meyveye yaklaşmamasını öğütlemiştir. Fakat şeytanın ebedilik ve melek olma vesvesesi ile kandırması üzerine, ayıp yerleri kendilerine görününce bu problemi yani ayıp yerlerinin kendilerine açılmasını haram lokmaya bağlayan Bayraklı, hayâ ile haram lokma arasında bir bağ kurmaktadır.⁷¹ Yine Bayraklı, cinsel ahlakı ayakta tutan hayâ duygusunun üç boyutundan bahseder. Birincisi Allah'tan hayâ etmek, ikincisi kişinin kendisinden hayâ etmesi ve üçüncüsü diğer insanlardan hayâ etmesidir.⁷²

Allah Rasûlü bir hadisinde: “Kendisine karşı hayâ edilmeye Allah daha lâyıktır”⁷³ buyurur. İnsanın hayâ edeceği makamın Allah olması, şüphesiz ki en mühim ve isabetli bir hareket olacaktır. Korunma bakımından insanda zina yapma ve harama bakma duygusunu frenleyen bir mekanizmanın olması için Allah en güzel otoritedir. Bu aynı zamanda iffet eğitimi açısından da kolaylaştırıcı olacaktır. Önemli olan insana balık vermek değil balık tutmasını öğretmektir. Bu usulden hareketle insanları günah işlememeye elverişli hale getirmek gerekmektedir. İnsanlarda iffet arzu ediliyorsa Allah'tan hayâ etme duygusunu açığa çıkarmak elzendir. Bu imanî bakımdan da gereklidir çünkü hayâ imandandır.⁷⁴

İffete götüren utanma hissini Hz. Peygamberde zuhuru açısından Ebu Saîdi'l-Hudrî (ra)'den rivayetle: “Rasûlüllah (sav) çadırdaki bâkire kızıdan daha çok hayâ sahibi idi. Hoşlanmadığı bir şey görmüşse biz bunu yüzünden hemen anlardık”⁷⁵ buyurulmaktadır. Hz. Peygamberin aynı zamanda duygusal olarak da utangaç bir erdemliliğe sahip olduğunu gösterir. Fakat bu özellik hiçbir zaman hak ve doğru olanı söylemekten çekinmek gibi ârızî bir özelliğe sahip olduğu anlamına gelmez. Zira peygamberlerin tebliğ sıfatı doğruyu ve hakikati açıklamayı gerektirir. Nitekim Buhari'de geçen zina itirafıyla ilgili bir vakada Rasûlüllah mu'terife: “Sen kadına temas

⁷¹ Bayraktar Bayraklı, *Kur'an Ahlakı*, Bayraklı Yay, İstanbul 2011, s. 475.

⁷² *Age*, s. 476.

⁷³ Tirmizî, *age*, “Edeb” Bölüm 22, Hadis No: 2769, c. 3, s. 20.

⁷⁴ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 2429, c. 1, s. 593.

⁷⁵ Müslim, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, Mütercim ve Şarih: Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yay, İstanbul 1983, Hadis No: 2320, c. 10, s. 6047.

mı ettin? Kinâyesiz söyle!” demesi⁷⁶ müşkül bir meselede ya da ilim öğrenmede utanmanın yeri olmadığını göstermektedir.

İffet ile hayânın yakın anlamlılığı açısından Kur’an’da: “O sizi hep çirkin işler ve hayâsızlık yapmaya, bir de Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri iddia etmeye teşvik eder.”⁷⁷ “İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.”⁷⁸

İmam Gazali, ahlaka aykırı davranışlara karşı toplumun tepki göstermesini bir tür yaptırım sayar ve bu tepkinin en önemli ve etkili şeklinin de kınama ile ruha acı vererek olabileceğini söyler. Çünkü darbe nasıl ki bedene acı veriyorsa kınama da ruha acı verir. İşte hayâ duygusunun da, kınanmaktan çekinen insanın bir takım kötülükleri en azından açıktan işlemesini önlediğini söyler. Bundan ötürü Hz. Peygamber’in, hayâ perdesini yırtanların aleyhinde konuşmanın gıybet sayılmayacağını ifade etmiştir.⁷⁹ Gazali ahlaki davranışın başlangıç kaynağı olarak kınama düşüncesinden hareketle bir hayâ duygusunun gelişebileceğinden bahsetmekle, hayâ ve iffet arasında yakın anlama da vurgu yapmış olmaktadır. Yine burada kınama düşüncesinin toplumsal tezahürü olarak hayâsızlık yapmamakla toplumsal bir iffet konsensüsü oluşturulmaktadır. Fakat burada korku ya da kınama davranışının kırıcı ve ahlaktan soğutucu olması halinde amaç yerine gelmiş olmaz. Bu anlamda her ne kadar tartışma götürecektir hassas bir konu olsa da bu tavrın uzman insanlarca iyi ayarlanması gerekmektedir. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında korkunun da iffette önemli bir yerinin olduğunu açıklayacağız.

Hayâ şeklinde ifade edilmesine rağmen, iffet ile aynı anlamda kullanılmayan bazı ayetler ise şunlardır: “Şüphe yok ki Allah Teâlâ bir sivrisineği ve onun üstünde olanı misal vermekten hayâ etmez.”⁸⁰ “Ey iman edenler! Yemeğe izin verilmeksizin, vaktine de bakılmaksızın, peygamberin evine girmeyin. Fakat davet edildiğinizde girin. Yemeği yiyince hemen dağılın, yemekten sonra sohbeta dalmayın. Çünkü bu

⁷⁶ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay, Ankara 1989, Hadis No: 1670, c. 6, ss. 337-338.

⁷⁷ *Kur’an-ı Kerim*, Bakara 2/169.

⁷⁸ *Kur’an-ı Kerim*, Nûr 24/19.

⁷⁹ Çağrı, “Hayâ”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, c. 2, s. 204.

⁸⁰ *Kur’an-ı Kerim*, Bakara 2/26.

hareketiniz peygamberi rahatsız ediyor lakin utandığından size bir şey söylemiyordu. Oysa Allah gerçeği açıklamaktan çekinmez (hayâ etmez).”⁸¹

4.1.2. Edep

Arapça kök itibariyle “edübe” fiilinden türeyip manası insanlara karşı uslu, nazik, zarif, terbiyeli olmak, edip olmak⁸² iken, “edebe” fiili itibariyle de ziyafet tertip etmek⁸³ demektir.

Lügatte toplum töresine uygun davranmak, incelik,⁸⁴ terbiye, usluluk, güzel ahlak, hayâ,⁸⁵ güzel terbiye, zarafet, usluluk, insanlara kavlen, fiilen güzel davranışta bulunmak⁸⁶ anlamlarına gelmektedir.

Terim olarak ise, Hz. Peygamberin (sav) sünnetine uygun hareket etmek demektir.⁸⁷ İşlevsel olarak Hz. Peygamberin çizdiği dairede olma gayreti sarf etmenin bir gereğidir.

Ahlaki bir terim olarak edep; bir toplumda örf, adet ve kural halini almış iyi tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgi anlamında kullanılan bir terimdir.⁸⁸ Edep şöyle de tarif edilebilir: İnsanı her türlü hatadan koruyan bilgi ve prensiplere sahip olmanın adıdır.⁸⁹ Yani kişiyi hatalardan koruyan bir mekanizmadır. Bu da terbiye ile olur. Bu maksatla Hz. Peygamber İmam Malik’ten rivayetle: “Ben ancak en güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”⁹⁰ buyurmuştur.

Kelime ve terim anlamı itibariyle edep kelimesinin daha çok toplumsal normları ayakta tutan önemli bir ahlak ögesi olduğu görünmektedir. Yani edebin, insanda

⁸¹ *Kur’an-ı Kerim*, Ahzâb 33/53.

⁸² Sarı, *age*, s. 18.

⁸³ *Age*, s. 18.

⁸⁴ *Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay, Ankara 1988, c. 1, s. 431.

⁸⁵ Vehbi Yıldız, *Değer Ölçüsü*, Işık Yay, İzmir 2010, s. 531.

⁸⁶ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, b. 3, Anka Yay, İstanbul 2005, s. 180.

⁸⁷ *Age*, s. 531.

⁸⁸ Çağrııcı, “Edep”, *TDVİA*, c. 10, s. 412.

⁸⁹ Rıfat, *age*, s. 63.

⁹⁰ Rûdânî, *Cem’u’l-fevâid*, Çeviren: Naim Erdoğan, Tahrir: Yusuf Özbek, İz Yay, Hadis No: 7852, c. 4, ss. 237-238.

geliştirilmek istenen ahlakın eyleme geçmiş formu olduğunu görmekteyiz. Uludağ, ahlak ile edep arasındaki ilişkiyi kanun ile yönetmelik arasındaki ilişkiye benzetir. Nasıl ki yönetmelik kanunun ayrıntılı şeklidir, edep de ahlakın ayrıntıya inilmiş şeklidir, diye yorumlar.⁹¹

Gazali edebi, kulun zâhirinin ve bâtınının yani dışının ve içinin terbiye ile güzelleştirilmesidir⁹² diye tanımlar. Bu tanımda Gazali edebinin irade eğitiminde önemli bir unsur olduğunu ve edep sayesinde insanın güzelleşebileceğini ifade eder.

4.1.3. Namus

Arapçada “nemese” kök itibariyle sırrı saklamak anlamında kullanılmaktadır.⁹³ Nâmûs şeklinde kullanılan kelimenin aslı “kanun” anlamındaki Grekçe, nomos’tur. Ancak bazı Arapça sözlüklerde kelimenin “sır saklamak, gizli söz söylemek” manasındaki nems mastarından isim olduğu ve “sır ortağı; hile, tuzak; saklanılan yer” gibi manalara geldiği, hayırlı sırların ortağına “namus”, kötü sırların ortağına “casus” denildiği belirtilmektedir.⁹⁴

Namus kelimesinin manaları; Cebrâil, vasî, kanun, din, maharetli, avcının gizlendiği pusu, manastır olmakla birlikte aslan ini anlamlarına geldiği de vakidir.⁹⁵ İslam Tarihinde Varaka b. Nevfel’in Hz. Peygambere gelen vahyi Hatice’ye, “Eğer bana söylediğin doğru ise Musa’ya gelen Namusu Ekber O’na da gelmiştir” sözüyle Namusu Ekber’den kastedilenin Cebrâil olduğu rivayet edilmektedir.⁹⁶

Bu kavram dilimizde yaygın olarak ırz, iffet, edep⁹⁷, hayâ, doğruluk, dürüstlük, itibar, güvenilirlik, ahlâkî ölçülere bağlılık, emniyet, şan, şeref, temizlik gibi fazilet ve

⁹¹ Uludağ, “Ahlak Edep Terbiye”, *age*, s. 332.

⁹² Ebû Hâmid Muhammed ibn Muhammed Gazzâlî, *Hak Yolun Esasları*, Tercüme: Dilaver Selvi, Semerkand Yay, İstanbul 2004, s. 31.

⁹³ Sarı, *age*, s. 1559.

⁹⁴ Fuat Aydın, “Namus”, *TDVİA*, c. 32, s. 381.

⁹⁵ Bekir Topaloğlu, Hayrettin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, b. 9, Elif Ofset, İstanbul 1982, s. 454.

⁹⁶ Aydın, “Namus”, *age*, c. 32, s. 381.

⁹⁷ Rıfat, *age*, s. 239.

yüksek değer taşıyan hasletleri ifade etmek için kullanılır. Namus kavramının eş anlamlısı “ar”dır.⁹⁸

Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde de namus sözcüğü karşılığında; iffet, hayâ, mahrem yerini koruyan vs. ifadeleri kullanılmış ve bu duygulara sahip olan kimseler övülmüş; bu duyguları çiğneyip saygısızlık edenler ise yerilmişlerdir.⁹⁹

Namus kelimesinin Arapça sözlüklerde anlam itibariyle sır ve gizlilik boyutu öne çıkınca, ahlaki olarak da insanın gizlenmesi gereken bir yanı olması gerektiği hâsıl olmaktadır. Bu da insandaki edep ve iffet duygusuyla eşdeğerdir.

Namusun kavram açısından içeriği her ne kadar bu şekilde olsa da toplumsal algı açısından cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden etkilenerek kavramda bazı değişiklikler olabilmektedir. Bu kavramın toplumda tezâhür eden kuralı, cinsel saflık ve korunmadan oluşur. Bu saflığı korumak zorunda olan da kadının kendisidir. Bu saflığı korumak erkeğin üzerine bina edilmemektedir. Halbuki sakınmak, her iki cins için de geçerlidir. Kadının namusu, saflığını evlenmeden önce herkese karşı korumak iken evlenince sadece kocasına sunmasıdır.¹⁰⁰ Töre cinayetlerinin işlenme sebeplerinden biri de ataerkil toplumlarda kadının iffeti, aynı zamanda erkeğin namus ve şerefi sayılır. Buradan da kadın cinselliğine yani namusuna aşırı derecede bir değer atfedildiği ortaya çıkar.¹⁰¹

Kırsal toplumlarda namus kavramının tezahürü olarak, töre cinayetleri işlenmesi bir alt sınıf olgusu olarak değerlendirilir. Buna mukabil orta sınıf ve yukarı sınıflarda bu durum pek söz konusu olmamaktadır. Bu farklılığın sebebi, iki sınıfın toplumsallaşma sürecinde rol oynadığı bilinen kültürel değerlerdeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.¹⁰² Kırsal kesimdeki kadın, namusa riayet etmediği için statü kaybına uğrarken, şehirdeki kadının statüsü daha doğuştan var olduğu için, namusa dair olumsuz hareketi onu statü kaybına uğratmaz. Bunda üst sınıfın genelde yasa yapıcısı ve

⁹⁸ Şamil İslam Ansiklopedisi, “Namus”, Şamil Yay, İstanbul 1992, c. 5, s. 49.

⁹⁹ Age, “Namus”, c. 5, s. 49.

¹⁰⁰ Mahmut Tezcan, *Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri*, b. 1, Naturel Yay, Ankara 2003, s. 10.

¹⁰¹ Age, s. 16.

¹⁰² Tezcan, *age*, s. 11.

uygulayıcısı olduklarından bu katmanın öngördüğü önlemler fiziksel değil, daha çok yasal düzlemde olmaktadır.¹⁰³ Yani şehirdeki kadın doğuştan statülü doğmaktadır.

Burada sorgulanması gereken temel üç paradigma vardır. Bunlar; şehirdeki bir kadının namus denen değere çok önem vermezken kırsal kesimdeki bir kadının namusuna leke getirmesi durumunda, töre cinayetine kurban edilmesi ve kırsaldaki erkeğin namusuna leke getirmesi durumunda, bir töre cinayetinin gerçekleştirilmemesidir. Anlaşılan bir ifrat ve tefrit söz konusudur. Bir yanda büsbütün lakaytlıkla bir tefrit, diğer yanda çok katı kuralla bir ifrat yaşanmaktadır. Tabi bu sorgulamaktan kasıt erkeğin de töre cinayetine kurban edilmesi gerektiği meselesi değil, erkeğin de sorumluluk bilinciyle hareket ediyor olmasının sağlanmasıdır.

Kırsal kesimin kültürel algısında namus, sadece kadının korumak zorunda olduğu bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeğe namusu korumak gibi bir rol verilmemektedir. Hatta toplumda erkeğin namusa riayet etmemesi durumunda, çapkın deyimi dahi kullanılmaktadır. Kent kadınına ise ahlakî değerlerin bireysel ve toplum bazda öncelenmemesi, bir problem olarak gözükmektedir. Bu durumda, itidal seviyeyi oluşturacak toplumsal bir anlayışın belirlenmesi hususunda Allah, ırz kavramı bağlamında namusu her iki tarafın da koruması gerektiğini belirterek şöyle buyurur: “(Rasûlüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler.”¹⁰⁴ Hz. Peygamber de namusu korumak için şu öğütte bulunur: “Namusu korumak ve ırz düşmanı olmaktan korunmak iki şeyle olur: Evlenmekle, iffetli davranmakla.”¹⁰⁵ Ayet ve hadis çerçevesinde namusun itidal olan yönü sadece kadından istenen bir durum değil, erkekten de harama bakmama konusunda istenen bir sorumluluk arz eder. Dinin öngördüğü bu itidal seviye, görüldüğü gibi sadece kadından beklenen bir tavır değil, erkeğin de koruması gerektiği bir sorumluluğu öğretir.

¹⁰³ Tezcan, *age*, ss. 12-13.

¹⁰⁴ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/30-31.

¹⁰⁵ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 2206, c. 1, s. 549.

4.1.4. Şeref

Kişinin kendine ve başkalarının ona duyduğu saygıyı yok edecek bir davranışta bulunmasını engelleyen manevi değerlerin tümü¹⁰⁶ olarak tanımlanan şeref, bireyin ya da ailesinin toplumsal itibarı ya da saygınlığı olarak da tanımlanmaktadır.¹⁰⁷ Şeref; onur¹⁰⁸ ve haysiyetle eş anlamdadır.¹⁰⁹

Kur'an'da “Şüphesiz ki sizin Allah katında en şerefliiniz, Allah'tan en çok korkmanızdır”¹¹⁰ buyurulmaktadır. Hak nezdinde şeref Allah korkusuyla paraleldir. İlerleyen konularda Allah'tan korkan Hz. Yusuf'un nasıl bir şerefe sahip olduğu görülecektir.

Toplum tarafından şeref sahibi olma her ne kadar daha çok baba veya dededen gelen bir özellik olduğu algılansa da, aslında insafılı düşünürler bunun böyle olmadığını, şerefin kazanılabilen bir özelliğinin olduğunu belirtirler.¹¹¹

Şerefin namus ile ilgili bir takım etkileşimleri de söz konusudur. Bodur çalışmasında, şeref ve namus kavramı arasındaki bu ilişkiyi şu şekilde açıklar:

“Şeref kavramı her ne kadar namus kavramı ile benzerlik gösterse de, namus gibi yalnızca kişinin cinsel kimliğiyle ve davranışlarına bağlı değildir. Daha ziyade, bireylerin toplum yararına yaptıkları hizmetlere, kişinin toplum tarafından beğenilen bir kişi olması için gerekli olan bir payedir. Ayrıca şeref arttırılabilen/artabilen ya da azalabilen bir değerdir. Belirli davranışlar ve toplum tarafından olumsuz yargılanırsa şeref azalır, hatta kaybedilir. Namus ise şerefe göre daha mutlak bir kavramdır, ya vardır ya da yoktur. Şeref ise azalıp çoğalır. Öte yandan kırsal ve kentsel alt sosyal katmanlarda kadının namusu bir veridir. Korunduğu sürece olumludur ama korunmazsa her an yitirilebilir. Namus yitirildiğinde, yani “kirlendiğinde” temizlenmesi gerekir. Namus ne statü gibi kalıtımsaldır ne de şeref gibi kazanılmaz. Öyleyse namus uyularak, şeref

¹⁰⁶ Meydan Laarousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, “Şeref”, İnterpress Basın ve Yay, c. 21, s. 11052.

¹⁰⁷ Tezcan, *age*, s. 10.

¹⁰⁸ Ayverdi, *age*, c. 3, s. 2937.

¹⁰⁹ *Age*, c. 3, s. 2937.

¹¹⁰ *Kur'an-ı Kerim*, Hucurât 49/13.

¹¹¹ Rıfat, *age*, s. 298.

kazanılarak elde edilir. O halde namus ve şeref arasındaki en büyük farklardan biri, şerefın üzerinde her an rekabete ve mücadeleye açık bir duygu alanı olması; namusun ise rekabete açık olmayıp sürekli korunması gereken bir anlayış olmasıdır.”¹¹²

Fakat şerefın bizim çalışmamızdaki boyutu aslında istiğna eksenli olan bir şereftir. Yani kimsenin elinde avucunda olana düşkün olmama ve düştüğü bu durum adına şerefını ayaklar altına aldırmmama mücadelesidir. Nitekim: “Halktan istemekten geri durmaları sebebiyle, onların gerçek hallerini bilmeyen kimse onları zengin sanır. Ey Rasûlüm, sen onları simalarından tanırsın. Onlar yüzüsu dökererek halktan bir şey istemezler”¹¹³ ayeti bu gerçekliğı tarif etmektedir.

Şerefın kanaat konusundaki boyutuna değinmekte de fayda vardır. Yukarıda da geçtiğı gibi, Kınalızâde, iffetin alt başlıklarını anlatırken kanaate de değinmiştir. Gerçek kanaat, insanın güç ve çabasını meşru yollarda harcadıktan sonra, eline geçene razı olup, başkalarının kısmetine göz dikmemesi ve eline geçeni de israf edip savurmamasıdır.¹¹⁴ Bunu razı olma ve göz dikmeme olarak değerlendirirsek kanaat, insanı şeref sahibi yapmaya yarayan bir aracılık fonksiyonunu üstlenmektedir. Şöyle ki kişinin şerefını muhafaza edebilmesi için, onun başkalarına el açmasına sebep olacak her türlü şeylerin bertaraf edilmesi gerekecektir. İnsanın bir başkasına muhtaç olmasını engelleyen ve kendi yağıyla kavrulmasını sağlayan temel değerlerden birisi de kanaat olacaktır. Bu bağlamda kanaat kişiyi hem şerefını muhafaza etmekte, hem de iffetli olmasını sağlamaktadır.

4.2. Ahlakta İffetle Zıt Olanlar

Bir kavramın iyi anlaşılabilmesi için, onun eş anlamını bilmek kadar zıt anlamını bilmek de çok önemlidir. İffet değerini anlamak için de onunla zıt anlama gelen bazı kavramları da inceleyelim.

¹¹² Bodur H, *Çeşitli Boyutlarıyla Kan Davası ve Namus Cinayetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), M.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2007, Aktaran: Elif Gürsoy, *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı ile İlgili Tutumları (Ankara Örnekleme)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 16.

¹¹³ *Kur'an-ı Kerim*, Bakara 2/273.

¹¹⁴ Adem Korukcu, *Bir Değer Olarak Din Eğitiminde Kanaat*, Lider Matbaacılık, Çorum 2012, s. 55.

4.2.1. Fuhşiyat

Kökü fuhuş olan ve ilk manası namusa aykırı, meşru olmayan cinsi münasebet, namussuzluk, zina ve sefâhat; ikinci manası haddi aşma, ileri gitme, taşkınlık ve azgınlık¹¹⁵ anlamlarına gelen fuhşiyat, ahlaka ve namusa aykırı davranışlar, zina ile ilgili hareketler¹¹⁶ demektir.

Çağrıcı “fahşa” kavramını, dini ve ahlaki ölçüleri aşan kötü ve tiksindirici davranış anlamına gelen bir ahlak terimi¹¹⁷ olarak tarif eder. Görüldüğü üzere fuhşiyat manevi değerlerden olan iffeti kaâle almadan heveslere uymak demektir.

Her yapılan işin bir usulünün olması gerektiği, aşikâr olan bir gerçekliktir. “Hakikate ve normal ölçülere uymayan her işe ise fâhişe denilir. İbnu’l-Cinni’ye göre bu kelime, cehaletin bir çeşidi olup, hilmin karşıtıdır.”¹¹⁸ İbnu’l-Cinni’nin ifadesinden anlaşılmaktadır ki genel manasıyla fuhşiyat, cehaletten ileri gelmektedir.

Kur’an’da: “Fuhşiyatın gizlisine de, açığına da yanaşmayın.”¹¹⁹ “Şüphesiz ki Allah fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünürsünüz diye size öğüt veriyor”¹²⁰ “Kurtuluşa eren müminler, edep yerlerini (fuhuştan ve diğer haramlardan) korurlar.”¹²¹ buyrulur. Bu ayetlerin içeriği konusunda fuhşiyata hem yaklaşılmaması hem de fuhşiyatın yapılmaması istenmektedir. Yani her durumda bir bağlayıcılık söz konusudur.

Haddi aşanların yaptıkları şeyin fuhuş olarak nitelendirilmesinin Kur’ânî delili şu ayettir: “Ancak eşlerine ve cariyelerine karşı müstesna; çünkü onlar kınanmaz. Bundan öteye (geçmek) isteyenler ise, onlar taşkınlığın ta kendileridir.”¹²² Buradaki sınır helal olanlardır. Dışındakiler sınırı aşma durumudur.

¹¹⁵ Ayverdi, *age*, c. 1, s. 980.

¹¹⁶ *Age*, c. 1, s. 980.

¹¹⁷ Çağrıcı, “Fahşâ” *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, c. 2, s. 11.

¹¹⁸ İbn Manzur, *Lisânu’l-Arab*, Beyrut 1999, c. 10, s. 192.

¹¹⁹ *Kur’an-ı Kerim*, En’âm 6/151.

¹²⁰ *Kur’an-ı Kerim*, Nahl 16/90.

¹²¹ *Kur’an-ı Kerim*, Mü’minûn 23/5.

¹²² *Kur’an-ı Kerim*, Meâric 70/30-31.

Kur'an'da "Lût'u da (peygamber olarak kavmine gönderdik.) Kavmine şöyle demişti: Göz göre göre hâlâ o hayâsızlığı yapacak mısınız? Bu ilâhî ikazdan sonra hâlâ siz, ille de kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşacak mısınız? Doğrusu siz, beyinsizlikte devam edegelen bir kavimsiniz!"¹²³ Şehvetin nikâhlı olan kadına gösterilmesi bir sınır iken, bunu nikâhı olmayan bir kadına hatta kendi cinsinden olan bir erkeğe göstermek haddi aşmış olmanın en uç noktası demektir. Konuyla ilgili olarak, "Fuhuş yaygınlaşınca depremler olur, hâkimler zulmedince yağmur azalır, zimmet ehline zulüm reva görülünce düşman zahir olur"¹²⁴ buyuran Hz. Peygamber de fuhşiyatın sıklaşmasıyla insanların depremle cezalandırıldığı gerçeğini hatırlatmaktadır.

Allah Rasûlü, hayâsızlık ve edepsizliği sık sık fahşa, fahişe, fuş, tefahhuş kelimeleriyle ifade etmiş, İslam'da bu tür davranışların yeri olmadığını belirtmiştir.¹²⁵

Fuhşiyata düşmek istemese de fuhşa zorlanan kadınların durumu konusunda, onların bağışlanabileceğiyle ilgili: "Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir."¹²⁶ Mevdûdî bu ayetin amacının yalnızca cariyeleri fuhşa zorlamayı yasaklamak değil, İslam devletinin sınırları içinde fuhşu da her türüyle gayri meşru ilân ederek yasaklamak olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte, geçmişte bu işe zorlananlar hakkında da genel af ilânında bulunulmuştur.¹²⁷ Bağışlanmaktan kastın had cezasının uygulanmayacağıdır. Zira fuhşa zorlanan kadına had cezası gerekmediği konusunda İslam bilginlerinin görüş birliği vardır.¹²⁸

¹²³ *Kur'an-ı Kerim*, Neml 27/54-55.

¹²⁴ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 728, c. 1, s. 180.

¹²⁵ *Age*, Hadis No: 1432, c. 1, s. 351.

¹²⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/33.

¹²⁷ Mevdûdî, *age*, c. 3, s. 544.

¹²⁸ *Şamil İslam Ansiklopedisi*, "Zina", c. 6, s. 477.

4.2.2. Zina

Arapça “zenâ” fiilinden mastar¹²⁹ olup lügatte; evlilik bağıyla bağlı olmayan kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki, nikâhsız birleşme¹³⁰ demektir. Zina eden erkeğe zânî, kadına ise zâniye denir.¹³¹

Zina, İslam’da ve önceki bütün semâvî dinlerde haram ve çok çirkin bir fiil olarak kabul edilmiştir. O büyük günahlardandır. Irz ve neseplere yönelik bir suç olduğu için, cezası da hadlerin en şiddetlisidir.¹³² Yasaklama emri olarak “Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, çok çirkin bir iş ve kötü bir yoldur”¹³³ ayeti sadece zina olayının kendisine değil, ona götüren yollara da olmuştur. Fıkıh literatüründe buna “sedd-i zerâî” ilkesi ile kötülüğün önünün engellenmesi adı verilmektedir.¹³⁴

Hz. Peygamber korunanların mükafatına dair şöyle buyurur: “Ey insanlar! İki şey vardır ki, Allah kimi onların şerrinden korursa cennete girer. İki dudak arasındaki dilini, iki bacak arasındaki (tenasül uzvunu).¹³⁵

Zina edenlerin cezası konusunda Allah Teâlâ: “Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz değnek vurun. Eğer Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunları Allah’ın dinini uygulama hususunda acıyacağınız tutmasın. Mü’minlerden bir topluluk da, onların cezasına şahit olsun”¹³⁶ emrini vermektedir. Bu emir bekâr olanlara uygulanan bir ceza olup, evli olan erkek veya kadına recm cezası ise sünnetle sabittir. Çünkü Rasûlullah (sav) Mâiz’e ve Benî Gâmid’ten bir kadına recm cezasını uygulamıştır. Recmin meşruluğu konusunda sahabenin icması vardır.¹³⁷

Elmalılı, Nûr suresi ikinci ayetteki “Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer sopa vurunuz” ibaresinde kadının önce zikredilmesinin sebebini şöyle açıklar: “Nûr

¹²⁹ *Şamil İslam Ansiklopedisi*, “Zina”, c. 6, s. 477.

¹³⁰ Ayverdi, *age*, c. 3, s. 3507.

¹³¹ *Şamil İslam Ansiklopedisi*, “Zina”, c. 6, s. 477.

¹³² *Age*, “Zina”, c. 6, s. 477.

¹³³ *Kur’an-ı Kerim*, İsrâ 17/32.

¹³⁴ Hayrettin Karaman, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, *İlmihal 1 İman ve İbadetler*, TDV Yay, Ankara 2007, c. 1, s. 154.

¹³⁵ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 2171, c. 1, s. 541.

¹³⁶ *Kur’an-ı Kerim*, Nûr 24/2.

¹³⁷ Müslim, *age*, Hadis No: 1695, c. 8, ss. 4805-4811.

suresi 3. Ayetteki “Zina eden erkek zina eden ya da müşrik olan bir kadından başkasını nikâhlayamaz.” ibaresinde erkek, kadından önce zikredilmiştir. Hâlbuki ikinci ayette kadın önce zikredilmişti. Çünkü kadının görünmesi, açgözlülüğe düşürmesi, kendi isteği ve kabulü olmadıkça adı geçen zina fiili başlayamayacağından, orada suçun başı, zinanın maddesi, kadın olduğuna işaret edilmiştir. Fakat nikâh konusuna gelince, bunda erkeğin rağbet ve isteği asıl ve öncül olduğuna ve erkeğin ahlâkının iffet bakımından kadın üzerindeki nüfuz ve tesirine işaret inceliği ve nüktesi gösterilmiştir”¹³⁸ yorumunu yapar. Yani zina fiiline başlangıç sebebinin kadın olduğunu söyler. Kadının şehvetle bakması, mahrem yerlerini göstermesi ve çekici davranışları erkeği zinaya davettir, demektedir.

Zina fiilinin işlenmesinde en büyük etken, şehvet duygusunun doğru kullanılmamasıdır. Bu duyguyu doğru kullanmak adına, bekârların hemen evlendirilmesi¹³⁹ ailede ise karı ve kocanın birbirlerine karşı iffet bağlamında yerine getirmesi gereken bir takım sorumlulukları vardır. “Elbisenizi yıkayınız. Saçlarınızı düzeltiniz. Dişlerinizi misvaklayınız. Tertemiz olmaya ve güzelleşmeye çalışınız. Zira İsrail oğulları böyle yapmadığı için kadınları zinaya düştüler”¹⁴⁰ buyuran Hz. Peygamber, ailede bir ülfetin oluşması ve zinaya yeltenmemek bakımından, ailenin birbirlerine karşı süslenmesi tavsiyesinde bulunarak zina fiilinden de uzaklaşılmasını sağlamıştır.

Zinaya götüren yolların özgürlükler çerçevesinde de bir takım etkilerinin olduğu yadsınamaz. Bertrand Russell’a göre kadınların özgürlüğünün gelişmesi sonucu, onlar için evlilikteki sadakatin bozulması adına çok imkanlar belirlemiştir. Çünkü imkan düşüncüyü doğurur, düşünce de isteği, dinsel kaygılar olmadığı zaman da zina isteği eyleme çevrilmiş olur.¹⁴¹ Bu anlamda özgürlüklerin belli sınırlarla korunup değerlerle çatışmaması gereklidir.

¹³⁸ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Sadeleştirenler: İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel, Mahmut Özakkaş, Zehreveyn Yay, İstanbul, c. 5, s. 548.

¹³⁹ Tirmizî, *age*, “Salât” Bölüm 127, Hadis No: 171, c. 1, s. 48.

¹⁴⁰ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 1041, c. 1, s. 255.

¹⁴¹ Bertrand Russell, *Evlilik ve Ahlak*, Çeviren: Ender Gürol, b. 2, Varlık Yay, İstanbul 1967, ss. 80-81.

Bardakoğlu'na göre günümüz toplumlarında zinanın yaygın hal almasının, aileyi ve toplumun ortak manevi ve ahlaki değerlerini sarsıcı bir boyuta ulaşmasının temelinde eğitimin, aile ve beşeri ilişkilerin dini ve ahlaki zeminden koparılarak bireyci, özgürlükçü, bencil ve yararçı bir zeminde geliştirilmeye çalışılması, suçları tespit ve cezalandırmada, kadın-erkek ilişkilerinin bireysel özgürlüklerin ve hakların sınırlarını belirlemede bazı temel kriterlerin yitirilmiş olması yatmaktadır.¹⁴²

Zina eden insanlar, aslında kendilerine maddi ve manevi birçok zarar da verebilmektedirler. Bu zararın hem bu dünyaya hem de ahirete bakan yönüyle bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar topluluğu! Zinadan kaçınınız, çünkü onda altı özellik vardır. Üçü dünyada, üçü ahirettedir. Dünyadakiler: değerleri giderir, fakirlik getirir, ömrü kısaltır. Ahirette de Allah'ın gazabına, hesabın kötülüğüne, cehennemde ebedî kalmaya neden olur.”¹⁴³

Zina; nesebin karışmasına, ailenin dağılmasına, hısımlık, komşuluk ve arkadaşlık gibi bağların çözülüp toplumun manevi ve ahlaki değerlerinin temelden sarsılmasına yol açan ve insanı bedeninin zevklerinin esiri yapıp, aşağılayan çirkin bir davranış¹⁴⁴ olması hasebiyle onun kişisel, toplumsal, değersel ve psikolojik bağlamda ne kadar zarara sebep olduğu görülmektedir.

İffet eğitimi açısından toplumsal bir mutabakat oluşturabilmek için yapılması gerekenlerden biri de iffetli kadınlara zina iftirasında bulunanlara celd cezasının verilmesi gerektiğidir. Bu hüküm Nûr Suresi 4. ayetle sabittir. Seyyid Kutub, İfk hadisesinde Hz. Aişe'ye iftira atanlara ceza verilmeseydi, artık toplumun korunacak bir tarafı, sakınılacak bir yönü kalmaz, toplum utanma duygusunu yitirirdi,¹⁴⁵ demektedir. Din her ne kadar zinaya götüren yolları tıkamışsa da bu işe teşebbüs etti diye iftira atanların da ceza görmeleri dinin aslında yaşanır bir boyutunu oluşturur. Sadece akılda ve kitaplarda kalmayıp müeyyide boyutuna getirmesi işin ciddiye alınması gerektiğini gösterir.

¹⁴² Ali Bardakoğlu, “Zina”, *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 4, s. 588.

¹⁴³ Kurtubi, *Ahkamu'l-Kur'an*, Kahire, 1967, 12/167, Aktaran: Bardakoğlu, *age*, c. 4, s. 588.

¹⁴⁴ Bardakoğlu, “Zina”, *age*, c. 4, s. 586.

¹⁴⁵ Seyyid Kutub, *Fizılâl-il-Kur'an*, Mütercimler: Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Madve Yay, İstanbul, c. 10, s. 400.

4.2.3. Müdahane

Sözlükte medih (medh), övgü demektir. Sevgi ve bağlılık gösterisinde bulunarak birini yalandan yüzüne karşı övmenin adıdır.¹⁴⁶ İslami literatürde, özellikle zenginler ve yüksek mevki sahipleri gibi itibarlı kişilere övgü yağdırmakla tanınan, bu tutumu bir alışkanlık haline getirmiş olan kimseye meddah (dalkavuk) denir. Bu davranışın menfaat ve itibar sağlamak için yapılması hakkında daha çok “müdahane” kavramı kullanılmıştır.¹⁴⁷ Yarar sağlamak için kendisinden üstün ve varlıklı olanlara aşırı saygı göstererek gözlerine girmeye çalışan kimse de dalkavuk olarak tarif edilmektedir.¹⁴⁸ Çünkü yüksek mevki sahibi ya da zengin insanlara gösterilen bu övgünün sebebi, kişinin onlardan bir takım menfaatler elde etmesi içindir. Bu menfaate nail olmak için kişinin var olan şerefini ayaklar altına alarak gösterdiği bu tavır ahlaki açıdan hep yerilmiştir.

Nitekim Kur'an'da “Halktan istemekten geri durmaları sebebiyle, onların gerçek hallerini bilmeyen kimse onları zengin sanır. Ey Rasûlüm, sen onları simalarından tanırsın. Onlar yüzünü dökersen halktan bir şey istemezler”¹⁴⁹ buyrulur. Buradaki sahabelerin en temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktan ötürü yüzlerinin emareleri onların açlığına delalet edecektir. Fakat onlar, bu en temel şeyi temin konusunda bile, kimseden bir şey istemeyerek bir iffet örneği gösterirler. Bu hususta Hz. Peygamberin: “Yanımda bir mal olsa, bunu sizden ayrı olarak (kendim için) biriktirecek değilim. Kim iffetli davranır (istemese), Allah onu iffetli kılar. Kim istiğna gösterirse Allah da onu gani kılar. Kim sabırlı davranırsa Allah ona sabır verir. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ihsanda bulunulmamıştır”¹⁵⁰ tavsiyesiyle istemeyenler övülmüştür.

Bu hususta önemle durulması gereken bir husus da müdahanede bulunmayan insanların başıboş bırakılmamasıdır. Onlar istemiyorlar diyerek onlara yardım yapılmaması, vahyin iyi anlaşılabilmesi demektir. Zira Allah, Peygamberine onlar her ne kadar istemeseler de sen onları yüzlerinden tanı ve onlara yardım elini uzat

¹⁴⁶ Rıfat, *age*, s. 217.

¹⁴⁷ Çağrı, “Medih ve Zem”, *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşamın Ansiklopedisi*, c. 3, s. 156.

¹⁴⁸ Ayverdi, *age*, c. 1, s. 621.

¹⁴⁹ *Kur'an-ı Kerim*, Bakara 2/273.

¹⁵⁰ Müslim, *age*, Hadis No: 1053, c. 5, s. 476.

demektedir. Bu ilahi tavsiye sadece Peygamberimize değil, onun nezdinde tüm insanlığa tevdi edilmiş bir görevdir. Bu görevin hakkını vererek de aslında müdahane edenle etmeyenin farkını belirlemiş oluruz. Zira iffetli davranan insanlar bu hareketle desteklenmiş olacaklardır. Aksi takdirde, desteklenmeyen her değer unutulmaya mahkûmdur.

5. SOSYAL İLİMLER AÇISINDAN İFFET

5.1. Psikolojik Açıdan İffet

Şimdiye kadar iffeti dini literatür çerçevesinde işledik. Bu kısımda ise iffet olgusunun psikolojik yönden de açıklaması yapılacaktır.

İffet tahlili çerçevesinde öncelikle duygu denen kavramın belirlenmesi gerekir. Duygu; “bilinç, sezgi, önsezi, duygunluk olayı, fikirden gelen duygunluk hali, hafif veya ortalama şiddetteki heyecan, insanoğlunun genel ve içgüdüsel eğilimleri”, daha özel bir anlam da ise “özgecilik, aşk, dostluk, acıma, hayranlık vb. anlamlarda kullanılmaktadır.¹⁵¹ Bunların yanında, duyguların herhangi bir zihin, his, tutku devinimi ya da uyarılmış zihinsel durumdur.”¹⁵² Bir başka tanımda, “ruhi güçlerin, güdülerin ve davranışların açığa çıkması”¹⁵³ demektir. İslam düşünürleri duygu kelimesi için “kuvve-i müdrike-i nefsâniye” yani, “nefsin idrak etme gücü” tabirini kullanırlar.¹⁵⁴

İhtiyaçlar ve güdülerin duygularla sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu yüzden temel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması, çeşitli duyguların doğmasına yol açar.¹⁵⁵ Tezimizle ilgili temel duygular şu şekilde açıklanacaktır:

5.1.1. Utanma Duygusu

Utanma duygusu, toplumsallıktan kaynaklanan ve bu özelliğiyle insanın ruhsal yaşamından sökülüp atılamayan bir duygudur. Bu duygu, ruhsal alanına müdahale

¹⁵¹ *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, “Duygu”, c. 3, s. 928.

¹⁵² Daniel Goleman, *Duygusal Zekâ EQ*, b. 31, Varlık Yay, İstanbul 2007, s. 373.

¹⁵³ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, DİB Yay, Ankara 1983, s. 29.

¹⁵⁴ *Age*, s. 29.

¹⁵⁵ Feriha Baymur, *Genel Psikoloji*, b. 7, İnkılâp kitabevi, İstanbul 1985, s. 73.

sonucu insanın kişiliğinin değerinde bir azalma tehlikesinin baş gösterdiği, özellikle herkesin bilincinde olduğu şeref ve haysiyet duygusunda bir zayıflama belirtisinin görüldüğü durumlarda kendini açığa vurur. Bu duygunun belirtisi olarak, insanda fizyolojik olarak periferideki damarlar genişleyerek aşırı kanlanma oluşur ve bu durum kişinin yüzüne aksederek yüz kızarıklığı oluşur. Hatta bazı insanların göğüslerinin bile kızardığı olur.¹⁵⁶

Ar duygusu ise, beynin ön bölgesinde, sosyal becerileri kapsayan alana kaydedilmiş bir duygudur. Utanmanın tersi, duyarsızlık, yüzsüzlük ve sorumsuzluktur. Halk arasında edep, namus diye bilinen kavramlar hep bununla ilgilidir.¹⁵⁷

Utanma duygusunun çok yoğun yaşanma hali ise, sosyal bir fobi olarak adlandırılmaktadır. Bu insanlar anti-sosyallerin tam aksine, her şeyden mahcup olan, insanlar arasında rahat edemeyen, insanlardan çabuk bunalan, her şeyi olumsuz algılayan ve kendilerini ifade edemeyen tiplerdir. Tabi ki bu, utanma duygusunun abartılı halidir.¹⁵⁸

Cinsel utanma konusunda Tarhan:

“Utanma hissinin bir alt anlamı da cinsel utanmaya dairdir. Kültürümüzde utanmak kelimesi, böyle bir çağrışım yapar. Bu anlamdaki utanma duygusu, hem insanın cinselliği yönetmesi, hem de karşı tarafın ahlakına zarar vermemesi bakımından önemlidir. Cinselliğin toplum içinde teşhir edilmesi, aç bir kişinin karşısına oturup afiyetle yemek yemeye benzer. Kontrolsüz yemek yemek nasıl yeme adabına uymazsa, cinselliğin teşhiri de toplumsal görgü kurallarına aykırıdır. Bu konuda muhakkak etik, sosyal ve kültürel sınırların olması gerekir.”¹⁵⁹

Bu bakımdan utanma duygusu bir başkasının yaşam alanına gösterilen saygıyı da beraberinde getirir. Böylece utanma, bir toplumsal bir değer olmaya namzet hale gelir.

¹⁵⁶ Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, b. 2, Say Yay, İstanbul 1989, s. 308.

¹⁵⁷ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, b. 9, Timaş Yay, İstanbul 2011, s. 168.

¹⁵⁸ *Age*, s. 170.

¹⁵⁹ Tarhan, *age*, s. 171.

5.1.2. Şehvet Duygusu, Cinsellik ve Cinsel Kimlik

Şehvet duygusuna ilişkin iç salgı bezlerinin duygulardan etkilendiğini belirten Adler, seks bezlerinin de duygusal etkenlerle pasif duruma getirilebileceğini ifade eder.¹⁶⁰ Cinsellik (sexuality) ise, insanın erilliğini, dişiliğini gösteren kalıtsal özelliklerden ve öğrenilmiş cinsel davranışlardan oluşur. Kalıtsal yönünü insanın erkek ya da dişi olarak doğmasına ve cinsel salgı bezlerine dayanır. Davranışsal yönünü ise insanın, yaşadığı kültür ortamında görerek, öykünerek öğrenmesi teşkil eder.¹⁶¹

Bunların yanında insan, bir takım kişilik özelliklerine de sahiptir. Bu özelliklerden bir kısmı cinsel kimlikle ilgilidir. Cinsel kimlik oluşumu ise genetik, kültürel ve kişinin kendi birikimleriyle meydana gelir. Bunlardan;

Kadın ve erkeğin cinsel kimliğinin oluşumunda genlerden gelen miras etkilidir. Genler kendisine yazılanın yapılmasını ister. Bu anlamda insanın cinsel kimliğinin oluşum sürecinde yaratılıştan gelene uygun tarzda hareket edilmesi gerektiği anlaşılır. Zira yaratılıştan gelen bu özellik kültürel etkenlerle, yani çevresel faktörlerin cinsel kimlik eğitiminde değişikliğe uğradığı unutulmamalıdır. Misal olarak; eğer küçük yaştaki erkek çocuklara kız çocuğu kıyafetleri giydirilir, kız çocuklarının oynadığı oyuncaklarla oynaması sağlanırsa, bir zaman sonra erkek çocuğun kendini bir kız çocuğu gibi hissettiği görülecektir. Bilhassa bazı anneler erkek çocuklarının poposunu severek çocuğun o bölgeden zevk almasına sebep olmaktadır. Bu da göstermektedir ki genlerden gelen cinsel kimlik oluşumu çevresel faktörle değişime uğramaktadır. Bu anlamda çocukların cinsel kimlik oluşumunda kız çocukları anneye, erkek çocukları babaya özendirilmelidir. Ama hiçbir insan, %100 kendi cinsiyet kimliğinin özelliklerini taşımaz. Önemli olan bu oranların %50 den aşağı olmaması gerektiğidir. Yani erkek çocuğunun erkeksi duyguları %50'den aşağı, kız çocuğunun kadınsı duyguları da %50'den aşağı olmamalıdır. Bu durum şunu göstermektedir ki cinsel kimlik eğitilebilir bir özelliktedir. Çocukların cinsellik eğitimi sağlanarak fitratlarına uygun bir iffet eğitiminin sağlanacağı da unutulmamalıdır. Zira bir erkeğin kadınsı özellikleri gelişmeye başlarsa, erkek kendi cinslerine karşı ilgi duymaya başlayacaktır ki bu olay

¹⁶⁰ Alfred Adler, *Psikolojik Aktivite*, Çeviren. Belkıs Çorakçı, b. 2, Say Yay, Ankara 1993, s. 244.

¹⁶¹ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, Nobel Yay, (Baskı yeri ve tarih yok), s. 146.

halk ağzıyla “gey” tabiriyle anlatılmaktadır. Bu da şüphesiz iffetli bir toplumda olmaması gereken bir olgudur. Eşcinsellik veya transeksüellik öğrenilebilen bir davranış olduğuna, çocuklukta öğretilen doğru yöntemlerle sağlıklı bir cinsel kimlik insanı iffetli olmaya götürecektir.¹⁶²

Adler, cinsel işlev konusunda insanda iki evreden bahseder. Birinci cinsel evre, hem kalıttan, hem de gösterinin etkisinden türeyen ve başlangıçta yüksek düzeyde tahrik edici (gıdıklayıcı) duygu içeren devredir. Buna ilk cinsel deneyimler de denebilir. İkinci cinsel evre ise, aşk denen olgunun, değişik cinslerden iki eşit kişi arasında yer alan bir iş olarak, vücutça ve zihince çekiciliği, başkalarından sıyrılıp tek kişiye dönmeyi ve tüm teslimiyeti gerektiren devredir.¹⁶³ Yani bu devreyi evlilik evresi olarak da anlayabiliriz.

Adler, cinsel kimlik oluşumuna dair bunun doğru kullanılamamasıyla oluşan tüm cinsel sapıklıkların örneğin, tapınakçılık, livata, ölü sapıncı, vb. cinsel işlevin birinci evresinin türlerinden olduğunu söyler. Bu sapıklıkların sebebi olarak da her zaman şımartılan veya ihmal edilen çocukların yeterli düzeyde toplumsal ilgi görememeleri, başkalarıyla işbirliği yapamayan çocukların hayat tarzının bir yansıması olarak tahmin eder.¹⁶⁴ Adler’e göre tüm cinsel sapıklıkların sebebi ilk dönemde çocukların ya çok şımartılması ya da tamamen sosyalleşme açısından yalnızlığa terkedilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü şımartılan ve ihtiraslı çocuk, isteklerini gemlemeye alışmadığı ve bunu beceremediği için, durumu daha kötüye gitmekte ve bir zaman sonra sapkın davranışlara yönelmektedir. Bu durumda homoseksüelliğin yolu da açılmış olur. Bu da çocuğu, cinsel sapıklıklara yönlendirmektedir.¹⁶⁵ Eğitim işini üstlenen anne, baba, öğretmen vb. kişilerin çocukların cinsel anlamda sapıklığa düşmemeleri için sosyal anlamda onlarla ilgilenmeleri, onları topluma kazandırmaları, toplumda kendilerini gerçekleştirecekleri imkânları sağlamaları, pasif bir çocuk değil, aktif bir birey olarak katılımcı yanlarıyla şımartılmadan topluma kazandırılmaları yararlarına olacaktır.

¹⁶² Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, b. 39, Nesil Yay, İstanbul 2007, ss. 110-113.

¹⁶³ Adler, *Psikolojik Aktivite*, ss. 237-239.

¹⁶⁴ Adler, *age*, s. 239.

¹⁶⁵ Adler, *Psikolojik Aktivite*, ss. 238-239.

Tarhan, yakınlarına cinsel tacizde bulunan ya da yolda gördüğü kadına veya kıza laf atan cinsel sapık türü davranışların fizyolojik sebebe bağlı olarak bu insanların beyinlerinin sol ön bölgelerinin kontrollünün bozulduğunu söyler.¹⁶⁶ Bu bakımdan sapıklık konusunda fizyolojik bir takım etkenlerin olduğu görünmektedir.

Doğan Cüceloğlu da, cinsel davranış bozukluklarına dair üç grup hastadan bahseder. Bunlar teşhir, ırza tecavüz ve psikoseksüel tutukluklardır. Teşhircilik yapanlar konusunda, bu davranışta bulunanların çoğunun erkek olduğunu ve cinsel organlarını kalabalık bir ortamda özellikle kadınlara göstererek doyuma ulaşmaya çalıştıklarını belirtir. Bu grup hastaların aslında asla kadınlara saldırmadıklarını sadece teşhircilik yaparak tatmin olduklarını belirtir.

Bireylerin cinsel davranış bozukluklarının yanında onların cinsel uyumları da dikkate alınması gereken konulardandır. Köknel'e göre bireylerin cinsel uyumu, cinsel yaşamın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi için gereklidir. Cinsel yaşam ise doğuştan itibaren cinsel dürtülerin gelişerek cinsel isteğe dönüşmesi sonucu başlar. Erkeğin ve kadının birbirlerine karşı duydukları ilgi, sevgi de önemlidir. Eğer bu ilgi gerekli biçimde doyuma ulaşırsa kişiyi mutlu, sağlıklı, dengeli ve düzenli kılar. İnsan soyuna süreklilik kazandırır. Ayrıca çocukların iyi yetişmesinde de katkısı olur.¹⁶⁷ Eğer bu cinsel dürtüler belli bir çevre tarafından sürekli engellenir ve baskı altında tutulursa cinsellik dürtüsü ya hiç çıkmaz ya da sağlıksız biçimde çıkar. Bu da cinsel uyumu ve doyumu önler.¹⁶⁸ Bunun için ebeveynler baskılayan değil, yönlendiren kişiler olmak zorundadırlar.

Cinsel istekliliğin fazlalığı ya da azlığı da iklime, mevsimlere, yaşa, işe, beden yapısına, ruhsal duruma, sağlık koşullarına, değer yargılarına, gelenek ve göreneklere göre değişebilmektedir. Mesela sıcak iklimlerde cinsel istek fazla iken, soğuk iklimlerde cinsel istek azdır.¹⁶⁹ Cinsellik eğitimi verilirken bu hususun dikkate alınması gerekir. Yani kurallara göre değil, kişilere veya ortama göre eğitim verilmelidir.

¹⁶⁶ Nevzat Tarhan, *İnanç Psikolojisi*, b. 5, Timaş Yay, İstanbul 2009, s. 180.

¹⁶⁷ Özcan Köknel, *Kişilik*, b. 13, Altın Kitaplar Yay, İstanbul 1995, s. 192.

¹⁶⁸ *Age*, s. 193.

¹⁶⁹ *Age*, s. 192.

Cinsellik eğitiminin yanında bir de cinsel anlamda “utanma” denen bir duygu vardır. Bu duygu, utanma hissinin bir alt alanını oluşturur. Kültürümüzde utanma kelimesi böyle bir çağrışım yapar. Bu anlamdaki utanma duygusu, hem insanın cinselliği yönetmesi, hem de karşı tarafın ahlakına zarar vermemesi bakımından önemlidir.¹⁷⁰ Bu utanma duygusu, toplumsal bazı faydaları da beraberinde getirir. Çünkü insanların edep dediğimiz eline, beline ve diline sahip olma fonksiyonelliği tezahür eder.

¹⁷⁰ Tarhan, *age*, s. 171.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM AÇISINDAN İFFETİN TEZAHÜRLERİ

1. ÖRTÜNME

1.1. Örtünmenin Sözlük Anlamı ve Önemi

Arapça kök itibariyle “setera” fiilinden bir şeyi gizlemek ve örtmek demektir. “Tesettera” fiiliyle bir şeyin içinde veya arkasında gizlenmek anlamına gelip, el-mestur kelimesiyle afif, iffetli ve gizli anlamında kullanılır.¹⁷¹ “kefera” fiilinden ise bir şeyi örtmek ve bürümek¹⁷² demektir. Kur’an’da “kefera” fiili Allah’a inanmamak ve kâfir olmak¹⁷³ anlamında kullanılır.

Örtünme ise; ilk anlamı itibariyle kendi üzerine bir şey örtmek; ikinci anlamı itibariyle (kadın) erkeğin görmemesi için başını ve yüzünü örtmek¹⁷⁴ anlamına gelmektedir.

İstilah anlam itibariyle örtünme; görünmesi dinen haram olan yerlerin bir örtü vasıtasıyla kapatılması demektir.

Allah Teâlâ kişinin örtünmesini sağlayacak belli şeylere atfen şöyle buyurur: “Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik. Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu Allah’ın ayetlerinden biridir. Ola ki, düşünüp ders alırsınız.”¹⁷⁵

¹⁷¹ Sarı, *age*, s. 734.

¹⁷² *Age*, s. 1316.

¹⁷³ Abdulvehhap Öztürk, *Ansiklopedik Kur’an-ı Kerim Sözlüğü*, Şamil Yay, İstanbul 1995, s. 394.

¹⁷⁴ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, c. 2, s. 1143.

¹⁷⁵ *Kur’an-ı Kerim*, A’râf 7/26.

1.2. Örtülmesi Gereken Yerler

Örtülmesi gereken yerin sınırlarını belirlemek bakımından Müslümanların birinci otorite kaynağı Allah Teâlâ'dır. "Mü'min kadınlara de ki; gözlerini harama bakmaktan sakındırsınlar, mahrem yerlerini korusunlar. Kendiliğinden görünenler dışındaki süslerini teşhir etmesinler. Başörtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar"¹⁷⁶ buyurularak örtünme emri verilmiştir. Bu emrin verilmesiyle bayan sahabelerin tutumu gecikmemiş ve Hz. Peygamberin şu hadisine konu olmuştur: "Allah, ilk muhacirlerin hanımlarına merhamet etsin! 'Başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar!' ayeti indiği zaman, elbiselerinin uygun yerlerini kesip başörtüsü yaptılar ve onu başlarına iyice örttüler."¹⁷⁷

Ebu Hureyre'den rivayetle Rasûlüllah (sav), iki çeşit elbise giymeyi yasaklamıştır: "1) Kişinin cinsel organı açıkta kalacak ve havaya gelecek şekilde oturmasından, 2) Elbisesini (vücudunun) bir tarafı açıkta kalacak şekilde giyip elbisesini (n boшта kalan kısmını) da omuzuna atmasından."¹⁷⁸

Bir hadiste de: "Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ, üzerinde ince bir elbiseyle Allah Rasûlü (sav)'in yanına girdi. Ondan yüzünü çevirerek şöyle buyurdu: Ey Esmâ! Kadın erginlik çağına girdiği zaman, elleri ve yüzünden başka hiçbir organının görünmesi uygun olmaz."¹⁷⁹

Örtülmesi gereken ve bakılması dinen haram olan yerlerin ve organların dini literatürdeki adı avrettir. Fıkıhta örtünme ise şu üç açıdan ele alınmaktadır; namazda, yakınlarla karşı ve yabancılara karşı örtünmedir.¹⁸⁰

Fıkhi düzlemde kadının kadınlara ve mahremlerine yani aralarında devamlı evlenme engeli bulunan erkek akrabasına karşı avret yeri, Hanefî ve Şafîî'lere göre erkeğin erkeğe karşı avret yeri gibidir. Kadının yabancı erkekler yani mahremi olmayan

¹⁷⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/31.

¹⁷⁷ Ebu Davud, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, Çeviren: Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, Şamil Yay, İstanbul, Hadis No: 4102, c. 14, s. 178.

¹⁷⁸ *Age*, c. 14, s. 155.

¹⁷⁹ *Age*, c. 14, s. 179.

¹⁸⁰ Karaman vd, *İlmihal 2 İslam ve Toplum*, TDV Yay, Ankara 2007, c. 2, s. 71.

erkekler karşısında avret yeri yüzü, el ve ayakları hariç bütün vücududur.¹⁸¹ Erkeğin namazda örtülmesi gereken yeri ile namaz dışında erkeklere ve karısından başka kadınlara karşı avret yeri, göbük ile diz kapağı arasında kalan bölgedir.¹⁸²

1.3. Süslenme ve Sınırları

Kur'an'da: "Allah'ın kullarının yararına sunduğu güzellikleri ve temiz yiyecekleri kim haram kıldı? De ki; Bunlar, dünya hayatında müminler içindir, kıyamet günü ise sadece onlarındır" buyurularak güzel ve temiz olanların Müslümanlara ait olduğu söylenir. Hz. Peygamber de: "Allah güzeldir, güzel olanı sever"¹⁸³ buyurur. Güzel ve temiz olmak dinen hoş görülen bir şeydir. Ama bu güzelliklerin sergilenme haddi, süslenme bakımından yabancılara karşı cinsel çekicilik ve uyarıcı amaçlı olmamalıdır.¹⁸⁴ Allah Rasûlü (sav) Kadınların kendi evleri dışında, başkalarına hissettirecek derecede koku sürünerek dolaşmalarını hoş karşılamamış ve bunu zinaya denk görmüştür.¹⁸⁵

Görüldüğü gibi süslenmek, dünya hayatında müminler için ahirette de ayrıcalıklı olarak yine müminlere has bir durum olmakla büyük bir lütuftur. Burada önemli olan, bu lütfü doğru kullanabilmektir. Hayâ, namus, mahremiyet ve edep gibi değerler doğrultusunda kanalize ederek iffet unutulmamalıdır.

2. MAHREMİYET

2.1. Sözlük Anlamı ve Önemi

Arapça kök itibarıyla "harame" bir şeyden men etmek; "harume" memnu olmak, haram olmak; "harime" yine haram olmak anlamına gelmektedir.¹⁸⁶ Sözlük olarak mahremiyet ise gizli olma durumu, gizlilik; bir kimsenin özel yaşamını öğrenecek kadar ona yakın olmak demektir.

¹⁸¹ Karaman vd, *İlmihal 2 İslam ve Toplum*, s. 72.

¹⁸² *Age*, s. 71.

¹⁸³ Tirmizî, *age*, "Birr" Bölüm 61, Hadis No: 1999, c. 2, s. 165.

¹⁸⁴ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/31.

¹⁸⁵ Tirmizî, *age*, "Edeb", Bölüm 35, Hadis No: 2786, c. 3, s. 21.

¹⁸⁶ Sarı, *age*, s. 296.

Istilahî olarak saygıya ve gizlenmeye değer şey, kendileriyle evlenmek haram olan yakın hısımlar, İslâm'ın kendileriyle evlenilmesini yasakladığı belli hısımları ifade eden bir fıkıh terimidir. Çoğulu meharimdir.¹⁸⁷

2.2. Mahremiyetin Sınırları

Mahrem yerini korumak Allah'ın koyduğu sınırlara bakması haram olan kişilere teşhir etmemek demektir. “Mü'min erkeklere gözlerini harama bakmaktan sakındırmalarını ve mahrem yerlerini korumalarını söyle. Bu, onlar için en güvenceli arınma yoludur. Hiç şüphesiz onlar ne yaparsa Allah ondan haberdardır.”¹⁸⁸ “Mü'min kadınlara de ki; gözlerini harama bakmaktan sakındırsınlar, mahrem yerlerini korusunlar. Kendiliğinden görünenleri dışındaki süslerini teşhir etmesinler. Başörtülerinin uçlarını yaka altlarına kadar sarkıtsınlar.”¹⁸⁹ Allah Teâlâ bu iki ayette kadın ve erkeğin her ikisinden de mahrem yerlerini korumalarını emretmektedir. Mahrem yerini korumamak ve teşhircilik yapmak, yanlış davranışlara kapı aralamak demektir. Bu husus sadece kadın açısından düşünülmemesi gerektiği ayetten çıkarılacak bir manadır. Erkekler de mahrem yerlerini teşhir etmemeli ki kadınların onlara teveccüh etmesini engellemiş olsunlar.

Allah'ın ziyadeli olarak kadınlardan özellikle süslerini koruma emrini vermesi, kadınların çekici yaratılmasından kaynaklanır. Bu hususta Hz. Peygamber: “Benden sonra, erkeklere, kadınlardan daha zararlı bir sınanma nedeni bırakmadım”¹⁹⁰ buyurması, kadınların çekici yaratılmalarından ötürü imtihanın da çetin olacağına bir atıftır.

İbnu Mes'ud (ra) anlatıyor: Rasûlüllah (sav) buyurdular ki: “Kadın kadına (bir örtünün altında) mübaşeret etmemelidir, onu tutup kocasına vafederse adam görmüş gibi olur.” Mahremiyet sınırı olarak kadınların bile birbirleriyle belli sınırlılıklara uyması gerekmektedir. Canan bu hadisin yorumunda şöyle bir izahatta bulunur:

¹⁸⁷ *Şamil İslam ansiklopedisi*, “Mahrem”, c. 4, s. 44.

¹⁸⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/30.

¹⁸⁹ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/31.

¹⁹⁰ İmam Nevevî, *Riyâzü's Sâlihîn*, Tercüme ve Şerh: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yay, Hadis No: 290, c. 2, s. 355.

“1- Bu yasak, sedd-i zerâî denen kötülüklerin sebeplerini yasaklamada mühim bir asıldır. Kadının kocasına, bir diğer kadını vasfetmesi, kocasını o kadınla fitneye düşmeye veya vasfeden hanımını boşamaya müncer olabilir. Nesâî'nin bir rivayetinde: “Kadın kadımla, erkek erkekle mübaşeretle bulunmasın” buyrulmuştur. Bir diğer vecihte hadis daha şümillüdür: “Erkek erkeğin avretine bakmasın, kadın da kadının avretine bakmasın, erkek erkekle bir tek örtünün altına girmesin, kadın da kadınla bir tek örtünün altına girmesin” buyrulmuştur. Nevevî der ki: “Hadisten; erkeğin, erkeğin avretine bakmasının, kadının da kadının avretine bakmasının haram olduğu anlaşılmaktadır. Bu ihtilaf edilmeyen bir husustur. Keza erkeğin kadının avretine, kadının da erkeğin avretine bakması bil-icma haramdır. Karıkoca bundan istisnâdır. Bunlardan her biri arkadaşının avretine bakabilir. Sadece ut yerlerine bakma hususunda ihtilaf edilmiştir, asıl olan cevazdır, fakat sebep yokken bakmak mekruhtur. Mahremler birbirlerine dizkapağı göbek arası hariç diğer yerlerine bakabilirler. Bahsedilen bu haramların hepsi hacet olmama durumuyla ilgilidir, cevaz da şehvetsiz olan nazaradır.”

2- Hadis, arada perde olmaksızın iki erkeğin bedenlerinin birbirine değmesinin haram olduğunu ifade etmektedir. Musafaha bundan istisna tutulmuştur. Keza başkasının avretine hangi yerde olursa olsun elle değmek bil ittifak haramdır. Nevevî, bu meselede hamamların umumi bir belva olduğunu, oralarda çok kimsenin titizliğe riayet etmeyip gevşeklik gösterdiğini, her şeye rağmen oralara girenlerin başkalarının avretine karşı elini, gözünü vs'sini koruması gerektiğini kendi avretini de başkasının nazarından koruması gerektiğini belirtir. Bu titizliği göstermeyenlere de gücü yettikçe müdahale icap ettiğini, karşı tarafın kabul etmeyeceğini zannetmenin bu vazifeyi üzerinden düşürmeyeceğini, şayet nefsi veya başkası hakkında fitneden korkarsa müdahale vazifesinin sakıt olacağını söyler.”¹⁹¹

2.3. Harama Bakmamak

Nûr suresi 30 ve 31. ayetlerde kadın ve erkeklerin harama (bakılması yasak olan yerlere) bakmamaları emredilmektedir. Yukarıdaki bölümlerde kadınların avret ve

¹⁹¹ Canan, *age*, Hadis No: 5723, c. 16, ss. 84-85.

örtülmesi gereken yerlerini ele almıştık. İmtihan sırrı cephesinden çekici görünmesine rağmen nefsin gem vurup bakmamak büyük bir irade ve erdemliliğin gereğidir.

Tabi ki bakmamaktan kasıt yolda giderken gözünü kapayarak gitmek demek de değildir. Bu zaten akla ve fitrata da aykırıdır. Buradaki usul şehvetle bakmamaktır. Allah Rasûlü: “Ey Ali! Bakışına bakış ekleme! Zira ilk bakış sanadır, ama ikinci bakış zararınadır”¹⁹² buyurarak, tanıma ve görme bakımından ilk bakışın da günah olmayacağını ifade eder.

2.4. Mahremiyet Bakımından Nişanlılık

Evlenme akdini gerçekleştirecek olan çiftlerin evlenmeden önce evliliğe hazırlık dönemi geçirerek birbirlerini tanıdıkları evreye nişanlılık denmektedir. Toplumumuzda bu hazırlık dönemi, söz kesmeyle başlamakta ve nişanlanmayla devam edip sonunda evlenme safhasına geçilmektedir.¹⁹³

Nişanlanma ilk dönem Arap-İslam toplumlarında pek yaygın değildi. Bu bakımdan toplumumuzdaki bu nişanlanma konusunda İslam hukukçuları tarafından bir takım tespitler söz konusudur. Birincisi, evlilik vaadi olan nişanlanma İslam hukukunda taraflara evlilik mecburiyeti getirmez. Her zaman için nişanı bozma hak ve yetkisine sahiptirler. İkincisi, nişanlılık taraflara evliliğin verdiği beraber yaşama hak ve yetkisini vermez. Nikâh akdi yapılmadan nişanlıların, aralarındaki sıcak ilgiye ve ileriye mâruf iyi niyetli beklentilerine rağmen mahremiyet bakımından âdeta iki yabancı gibi oldukları ve bu mahremiyet sınırlarına dikkat etmeleri gerektiği gözden uzak tutulmamalıdır.¹⁹⁴

Bu konuda toplumumuzda yapılan en büyük hatalardan biri, nişanlanmış gençlerin sanki evlilik akdi gerçekleşmişçesine birlikte olma ve flört ilişkilerine yönelmeleridir. İslam’ın öngördüğü değer, kadın ile erkeğin ancak nikâh ile beraber kalabileceğidir. Bu olmadan birbirine haram olanların bir arada olması önceki konularda da işlendiği gibi, İslam’ın yasakladığı bir harekettir.

¹⁹² Tirmizî, *age*, “Edeb” Bölüm 28, Hadis No: 2777, c. 3, s. 21.

¹⁹³ Karaman vd, *İlmihal 2 İslam ve Toplum*, c. 2, s. 202

¹⁹⁴ *Age*, c. 2, s. 202.

2.5. Mahremiyet Bakımından Evlilikte İlan

Evlenme akdi gerçekleştirilirken bunun ilan edilmesi nikâhın âdâbındandır. Buna dair Allah Rasûlü (sav): “Bu evlenmeyi duyurun! Evlenme işlerini mescitlerde yapın! Üzerine de defler çalın! Çünkü helâl ile haramı ayıran şey, onu duyurmaktır.”¹⁹⁵

Yukarıdaki hadis dikkatlice incelendiği zaman, üç ana husus açığa çıkar.

- 1) Nikâh akdini ilan etmek
- 2) Evlenme işini mescitte yapmak
- 3) Def çalmak.

Birinci maddede nikâh akdini ilan etmenin açıklamasını yine hadisteki ibare belirtmektedir. Yani haramla (zinayla) helali (evlenmeyi) birbirinden ayırıcı nitelik vurgulanır. Bu da evlenmeyi ilan etmektir.

Peygamberimiz ikinci maddede evlenme işini mescitte yapılmasını istemektedir. Bunun iki türlü açıklaması olabilir. Birincisi; Hz. Peygamber döneminde mescitler, her türlü sosyal ve siyasi faaliyetlerin uygulama merkezleriydi. Bunda o dönemin kültürünün farklılığı veya ekonomik imkânsızlıklar ya da din unsurunun her türlü alana hâkim olmasından kaynaklanıyor olabileceğidir. İkincisi ise; Hz. Peygamber, insanların eğlence sınırını cami gibi mahremiyet sınırları kontrol mekanizması oluşturan bir ortamda yapılmasını istiyor olabilir. Çünkü insan mescit ortamında sere serpe hareket edemeyecek ve mahremiyet sınırlarına uyarak iffetli bir ortam meydana getirebilecektir. Öyleyse günümüz şartlarında camilerde düğün yapmak her ne kadar mümkün olmasa da, düğün salonlarında yapılan düğün merasimlerinin mescitteymiş havasıyla yapılması gerektiği bu hadisten çıkarılacak önemli bir derstir.

Üçüncü maddede def çalınmasını istemektedir. Tefekkür edildiği zaman da bu maddenin bazı dikkat çeken yönleri vardır. Birincisi; mescitte def çalmayı gerektiren bir durum söz konusudur. İkincisi; o dönemdeki düğünlerde çalgı aleti olarak def çalınmasının tavsiye edilmesidir. Hz. Peygamber döneminde mescitlerin çok yönlü

¹⁹⁵ Tirmizî, *age*, “Nikah” Bölüm 6, Hadis No: 1089, c. 1, s. 285.

kullanılıyor olması dikkate alındığında, def çalma işinin mescitte tavsiye edilmesi dönem itibariyle olağan karşılanabilir. Dügünlerde def çalmayı tavsiye etmek, aslında Müslümanların eğlenebileceğine bir işarettir. Bu konuda Hz. Aişe'den rivayetle “Bir kadını, Ensar'dan bir erkekle evlendirmiştik. Rasûlüllah (sav): Ey Aişe! Eğlenceniz yok mu? Zira Ensar eğlenceyi sever”¹⁹⁶ buyurdular. Bu anlamda eğlencenin sınırı bakımından da Hz. Peygamber bir ipucu vermektedir.

3. EVLENME

Eğitim açısından iffet tezahürü olarak evlenmenin buraya konmasının sebebi, evlenmenin önemine ve iffetteki değerine binâendir. İnsanların iffetli olduklarını evlenmeyi seçmeleriyle anlayabiliyoruz. Bunu seçmeden zina yolunu tercih etmek de yine seçenekler arasında yer almaktadır. Fakat zinayı tercih etmeden itidal yolunu tercih, bu anlamda yadsınamaz. Çünkü evlenme duygusu insanın vazgeçemeyeceği bir özelliğidir. Kınalızâde'nin ifadesiyle bunu itidal yolla kanalize etmek, eğitim açısından iffette görmezden gelinecek bir durum olmamalıdır.

Bu konuda Allah Teâlâ Kur'an'da: “Aranızdaki bekârlar ile iyi davranışlı köle ve cariyelerinizi evlendiriniz. Eğer bunlar fakir iseler, Allah'ın lütfu ile zenginleşirler. Allah'ın nimeti boldur ve O her şeyi bilir”¹⁹⁷ “Size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder adet nikâh edin”¹⁹⁸ emriyle bizzat evlenmeyi farz kılmıştır.

Hz. Peygamber ise Hz. Aişe (ra)'dan rivayetle: “Nikah benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evleniniz! Zira ben, diğer ümmetlere karşı siz (in çokluğunuz) ile iftihâr edeceğim”¹⁹⁹ buyurur. Evlenmeyi tavsiye etmekle ilgili Hz. Peygamber: “Evlen de iffetine iffet kat”²⁰⁰ buyurur. Yine Enes b. Malikten rivayetle: “Allah'a yemin olsun ki sizin Allah'tan en çok korkan ve sakınanınız benimdir. Ama ben hem oruç tutuyorum hem de tutmuyorum. Hem gece namaz kılıyorum hem de uyuyorum, kadınlarla evleniyorum. Kim benim sünnetimden

¹⁹⁶ Buharî, *age*, Hadis No: 1811, c. 8, s. 302.

¹⁹⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/32.

¹⁹⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Nisâ 4/12.

¹⁹⁹ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 3143, c. 1, s. 737.

²⁰⁰ *Age*, Hadis No: 3139, c. 1, s. 736.

yüz çevirirse benden değildir”²⁰¹ buyurarak, evlenmeyi salık verip iffet oluşturmak istemektedir. Çünkü İslam dini ruhban dini değildir. Hıristiyanlar gibi dünyadan büsbütün el etek çekme değildir.

3.1. Evlenmenin Hükmüne Dair

Evlenmenin hükmü kitap, sünnet ve icma ile sabittir.²⁰² Evleneceklerin durumuna göre, şeri olarak nikâhın hükmü farz, vacip, sünnet, haram, mekruh ve mübah gibi kısımlara ayrılır:

1. Evlenmediği takdirde zinaya düşeceği kesin olan kimsenin mehri verecek ve eşinin geçimini sağlayacak durumda ise evlenmesi farzdır.

2. Yine evlenmezse zinaya düşme tehlikesi bulunan kimsenin mehir ve nafakayı sağlayacak durumda ise evlenmesi vaciptir.

3. Evlenince, eşine zulüm yapacağına kesin gözüyle bakılan kimsenin evlenmesi haramdır. Hem zinaya düşme, hem de eşine zulüm yapma korkusu bulunan kimsede haramlık yönü tercih edilir. Çünkü bir konuda helâl ve haram birleşince, prensip olarak haram üstün tutulur ve ondan kaçınmak gerekir. Nitekim ayeti kerimede, “Evlenmeye güç yetiremeyenler, Allah kendilerine fazlı kereminden zenginleştirenceye kadar iffetlerini korusunlar”²⁰³ buyrulur.

4. Eşine zulüm yapacağından korkulan kimsenin evlenmesi mekruhtur.

5. Cinsel bakımdan itidâl halde bulunanların evlenmesi sünnettir. İtidal; evlenmezse zinaya düşeceğinden korkulmayan, evlenirse de eşine zulüm yapacağından

²⁰¹ Buhari, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh*, Çeviri, Tahrir ve Notlar: Abdullah Fevzi Kocaer, Hüner Yay, İstanbul 2004, Nikâh Bölümü 67, Hadis No: 1825, c. 2, s. 671.

²⁰² Vehbe Zuhaylî, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, Mütercimler: Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Fehmi Ulus, Abdurrahman Ural, Yunus Vehbi Yavuz, Nurettin Yıldız, Feza Yayıncılık, İstanbul 1994, c. 9, s. 28.

²⁰³ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/33.

endişe duyulmayan kimsenin halidir. Toplumda çoğunluğun bu durumda olması asıldır.²⁰⁴

3.2. Evliliği Kolaylaştırmak

İslam dini kolaylık dinidir. “Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez”²⁰⁵ Hz. Peygamber de: “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz”²⁰⁶ buyurarak hep kolaylaştırıcı yönde hareket etmemizi istemektedir. Hz. Ömer bir hutbe irâd ederek: “Dikkat ediniz, kadınların mehrinde aşırı gitmeyiniz. Zira mehirleri çoğaltmak dünyada kendisiyle övünülecek bir şey veya Allah katında bir takva olsaydı, ona Peygamber (sav) sizden daha lâyük idi. Oysa ne Rasûlullah kadınlarından birine on iki okkadan (fazla) mehir verdi ne de kızlarından birine on iki okkadan fazla mehir verildi.”²⁰⁷ Hz. Peygamber sadece kolaylaştırma tavsiyesinde bulunmakla kalmayıp, kızında da bu durumu tatbik ettiğini görmekteyiz.

Yine kolaylaştırıcılık bakımından ashâp dönemindeki şu hâdise ilgi çekicidir. “Sehl b. Sa’d Saidî (ra) şöyle rivayet etmiştir: Bir kadın Rasûlullah (sav)’e gelerek: “Ey Allah’ın Rasûlü! Kendimi sana hibe etmeye geldim” dedi. Hz. Peygamber (sav), kadına bakarak onu tepeden tırnağa süzdü. Sonra başını eğdi. Kadın Peygamber’in kendisi hakkında bir hüküm vermediğini görünce, bir yere oturdu. Bu arada ashâptan birisi ayağa kalkarak: “Ey Allah’ın Rasûlü! Eğer senin bu kadına bir ihtiyacın yoksa onu benimle evlendir” dedi. Rasûlullah (sav) ona: “Yanında (mehir verecek) bir şey var mı?” diye sordu. O zat: “Yemin olsun hayır! Ey Allah’ın Rasûlü!” dedi. Rasûlullah: “Evine gidip de bak, bir şey bulabilir misin?” buyurdu. O zat gitti, sonra dönüp geldi ve: “Hayır vallahi Ey Allah’ın Rasûlü! Hiçbir şey bulamadım” dedi. Rasûlullah: “Demirden bir yüzük olsun bak” buyurdu. O zat yine gitti. Sonra dönüp gelince: Hayır Ey Allah’ın Rasûlü! Demirden bir yüzük dahi bulamadım. Ancak işte kaftanım (Ravi Sehl bu şahsın bütün malı bundan ibaretti, demiştir.) Bunun yarısı kadının olsun, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: “Senin izarını ne yapsın? Onu sen giymiş olsan, kadının üzerinde bir şey kalmayacak; kadın giyse senin üzerinde ondan bir şey kalmayacak!” buyurdu. Adam

²⁰⁴ Şamil İslam Ansiklopedisi, “Nikâh”, c. 5, s. 93.

²⁰⁵ Kur’an-ı Kerim, Bakara 2/185.

²⁰⁶ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 6318, c. 2, s. 1434.

²⁰⁷ Ebu Davud, *age*, Hadis No: 2106, c. 8, s. 199.

bulunduğu yere oturdu. Bir hayli oturduktan sonra kalktı. Dönüp giderken Rasûlüllah onun çağrılmasını emir buyurdu. Adamı çağırdılar, gelince Hz. Peygamber ona hitaben: “Kur’an’dan ezberinde ne var?” diye sordu. O sahabe: “Fılan ve filan sureler ezberimde,” diyerek bildiği sureleri saydı. Rasûlüllah (sav): “Bu sureleri ezberinden okuyabilir misin?” diye sordu. O zat: “Evet” cevabını verdi. Rasûlüllah: “Haydi git! Ezbere bildiğin surelerle o kadına malik kıldın” buyurmuştur.”²⁰⁸

3.3. Evlilikte Denklik Meselesi

İslam hukuku literatüründe kefâet terimiyle ifade edilen denklik, evlenecek eşler arasında dinî, iktisadî ve sosyal bakımdan bir denkliğin olması kastedilmektedir. Burada esas itibarıyla erkeğin kadına denk olması aranmaktadır. İslam hukukçularının bazıları kefâeti gerekli görürken, bazıları İslam dininin eşitlik prensibine aykırı bulmaktadırlar. Hanefî mezhebinde şu altı noktada kocanın kadına denk olması aranmıştır: Soy, Müslüman oluş, dindar oluş, hürriyet, servet ve meslek. Akıl bâliğ olan kadın velisinin rızasını almaksızın evlenebilir. Ancak seçmiş olduğu eşinin sayılan altı noktadan ailesine denk olması gerekmektedir. Eğer bu denklik gözetilmemişse velisinin bu evliliğe itiraz ve fesih hakkı vardır. Yalnız bu itirazın çocuk olmadan veya kadın hamile kalmadan yapılması gerekmektedir.²⁰⁹

Hz. Peygamber, evlendiğini ifade eden bir sahabeye: “Kiminle evlendin?” diye sorar. Sahabe de: ‘Dul bir kadınla’ diye yanıtlar. Tekrar: Neden dul kadınla evlendin. Onun seninle, senin de onunla cilveleşeceğiniz bakire yok muydu?’²¹⁰ buyurur. Bu hadislerde evlilik birlikteliğinde karı ile kocanın birbirleriyle denk olmalarının istenmesinden murat, evlilikten sonraki yıllarda mutluluğun devam etmesi amaçlanmaktadır. Duygusal birlikteliğin olmadığı bir aile ortamında, kişinin zina bataklığına düşmesi an meselesidir. Olaya bu zaviyeden de bakılması gerekmektedir.

Allah Teâlâ: “Kötü kadınlar, kötü erkeklere ve kötü erkekler, kötü kadınlara yakıştıkları gibi, temiz kadınlar, temiz erkeklere ve temiz erkekler, temiz kadınlara

²⁰⁸ Tirmizî, *age*, “Nikâh” Bölüm 23, Hadis No: 1114, c. 1, s. 292.

²⁰⁹ Karaman vd, *İlmihal 2 İslam ve Toplum*, c. 2, s. 214.

²¹⁰ Tirmizî, *age*, “Nikâh” Bölüm 13, Hadis No: 1100, c. 1, s. 287.

yakışırlar. Temizler, kötülerin kendilerine yönelik dedikodularından uzaktırlar”²¹¹ buyurur. Ağırlıklı yoruma göre “temiz olanlar”dan maksat, kadın olsun, erkek olsun temiz ve iffetli müminlerdir. “Pis şeyler” den maksat da iftira, yalan, gıybet, zina gibi çirkin söz ve davranışlardır. Bu ayetten çıkarılabilecek işaretlerden biri de insanların kimlerle düşüp kalktıklarına dikkat etmesi gerektiğidir. Dedikodu, gıybet, iftira eden, edepsizlik yapan, edepsizliği tabulaştıracak davranışlarda bulunan kimseler “pislerdir, ahlâksızlardır, kötülerdir”; onlarla düşüp kalkanlar da giderek onlara benzerler.²¹² Hayatımızı devam ettireceğimiz eşimizi bulurken Allah’ın emrettiği iyi insanları tercih etmemiz kendimiz, eşimiz ve toplum açısından yararımıza olacaktır.

Denklik konusunda imanın gerekliliği bakımından: “Müşrik kadınları iman edinceye kadar nikâhlaymayın; iman eden bir cariye -hoşunuza gitse de- müşrik bir kadından daha hayırlıdır. Müşrik erkekleri de iman edinceye kadar nikâhlaymayın; iman eden bir köle -hoşunuza gitse de- müşrik bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar Allah ise kendi izniyle cennete ve mağfirete çağırır. O insanlara ayetlerini açıklar. Umulur ki öğüt alıp düşünürler”²¹³ buyurulmaktadır.

Evlenilecek olanların nitelikleriyle alakalı “Zina eden erkek zina eden ya da müşrik olan bir kadından başkasını nikâhlayamaz; zina eden kadını da zina eden ya da müşrik olan bir erkekten başkası nikâhlayamaz. Bu Müminlere haram kılınmıştır”²¹⁴ ayeti İslam ulemâsının zina edenlerle evlenmenin hükmü konusunda ihtilafa sürüklemiştir. Bazı ulema evlenilebileceği hükmünü vermiştir.²¹⁵

²¹¹ *Kur’an-ı Kerim*, Nûr 24/26.

²¹² Karaman vd, *age*, c. 4, s. 64.

²¹³ *Kur’an-ı Kerim*, Bakara 2/221.

²¹⁴ *Kur’an-ı Kerim*, Nûr 24/3.

²¹⁵ Ebu’l-Leys Semerkandî, *Tenbihu’l-Gâfilîn ve Bustânu’l-Ârifîn*, Tercüme: Abdulkadir Akççek, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, s. 821.

Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığının zina eden kadınlarla evlenmenin hükmüne dair fetvası şu şekildedir: “Nûr Suresinin 26. ayetinde ‘Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır. O temiz olanlar iftiracıların söyledikleri şeylerden uzaktırlar. Onlar için bir bağışlanma ve bolca verilmiş iyi bir rızık vardır.’ buyrulmaktadır. Nûr suresinin 3. ayetinde de zina eden erkeğin, ancak zina eden veya şirk koşan bir kadınla evleneceği; zina eden kadının da ancak zina eden veya şirk koşan bir erkekle evleneceği; böyle kimselerle evlenmenin müminlere haram kılındığı bildirilmektedir. Müfessirler, bu ayet üzerinde farklı yorumlar yapmışlar ve çeşitli hükümler çıkarmışlardır. Âlimlerden bir kısmı bu ayetin hükmünün, Nisa suresinin 24. ayeti ile nesh edildiğini (hükmünün kaldırıldığını) ileri sürerken, bir kısmına göre ise ayetin hükmü nesh edilmemiş ve böylece zina eden kadın ile iffetli bir erkeğin; zina eden erkek ile iffetli bir kadının evlenmesi yasaklanmıştır. Şüphesiz bütün bu değerlendirmeler tevbe etmeyenler içindir. Çünkü

‘namuslu bir erkeğin fuhuş yapmaya devam eden bir fahişe kadın ile; namuslu bir kadının da aynı günahı işlemeye devam eden bir facir (zina eden) erkekle evlenmesi haramdır. Ancak tevbe edenler için böyle bir engel söz konusu değildir’ Tevbe eden kimse günahından temizlenmiş olur. Yüce Allah Furkan suresinin 70 ve 71. ayetlerinde ‘Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Kim de tevbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah’a, tevbesi kabul edilmiş olarak döner’ buyurarak şirkten zinaya kadar bütün günahların, aynı günahlara bir daha dönmek üzere yapılacak samimi bir tevbe ile affedileceğini müjdelemektedir. O halde evli ya da bekâr olsun vaktiyle zina etmiş olan bir kimse için gerekli olan ilk şart, bu günahın büyüklüğünü ve vebalini bilerek, bir daha günah işlemek üzere, Allah’a tövbe edip günahından dönmesidir.”

<http://kurul.diyamet.gov.tr/SoruSor/SoruKodundanSoruArama.aspx?SORUGUID=65505450-AF97-447B-8DB9-D718DEF99DB6> (Erişim Tarihi 24.4.2013)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. YUSUF'UN HAYATI

1. HZ. YUSUF'UN ZÜLAYHA İLE KARŞILAŞMASI

Hz. Yusuf'un soyu; Yusuf b. Yakub, b. İshak, b. İbrahim (as)' lardır.²¹⁶ Babası Hz. Yakub'un dört ayrı eşi ve bunlardan on iki oğlu olmuştur. Bunlardan en küçükleri Bünyamin ve Yusuf'tur. Bu ikisinin anneleri de Rahel'di. Rahel, Bünyamin'in doğumu sırasında vefat etmiştir.²¹⁷

Kısaca bilgilendirdiğimiz Hz. Yusuf'un hayatı, Kur'an'da Yusuf Suresi'nde en güzel kıssa diye nitelenerek başlar.²¹⁸ Şüphesiz en güzel kıssadan en güzel bir ders çıkarmak da insana düşer. Kanımızca toplumun şu zamandaki en muhtaç olduğu şey, namus ve şerefın tezahürü olan iffettir. İşte Hz. Yusuf'un hayatında da bu, en kâmil derecede görülecektir.

Biz Yusuf (as)'ın hayatının tamamından ziyade kuyudan çıkarılışından zindana atıldığı ve zindandan çıkarıldığı konumuzla ilgili bölüme kadar olan Züleyha ile karşılaşması yerini anlatmayı tezimizin amacı bakımından uygun bulduk. Bu konuda fazla tafsilata girmeden, en sahih bilgi arz eden ve kısa boyutuyla anlatan Yusuf Suresinin 19-35. ayetlerinin ve 50-54. ayetlerinin mealine başvurduk.

Ayrıca bu kısımda Tevrat Tekvin (Yaratılış) kitabınının 39. Bölümü olan Hz. Yusuf'la ilgili bölümle mukayeseli karşılaştırılması yapılarak da sunulacaktır. Böylece Kur'an-Kerim ile tahrif olan Tevrat'ın farkı aynı anda görülmüş olacaktır.

Yusuf Sûresi, 19: “Bir kervan geldi ve suçularını (kuyuya) gönderdiler, o da (gidip) kovasını saldı, (Yusuf'u görünce) “Müjde! İşte bir oğlan!” dedi. Onu bir ticaret malı olarak sakladılar. Allah onların yaptıklarını çok iyi bilir.”

²¹⁶ Mustafa Âsım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, b. 8, TDV Yay, Ankara 2004, c. 1, s. 271.

²¹⁷ Hasan Yenibaş, *Peygamberler Tarihi*, b. 3, Işık Yay, İstanbul 2012, s. 256.

²¹⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/3.

Yusuf Sûresi, 20: “(Kafîle Mısır’a vardığında) onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar zaten ona değer vermemişlerdi. (Ayetin son kısmını “zaten onu hemen elden çıkarmak istiyorlardı” şeklinde çevirmek de mümkündür.)”

Tekvin, 39, 1: “İsmaililer Yusuf’u Mısır’a götürmüştü. Firavunun görevlisi, muhafız birliği komutanı Mısırlı Potifar onu İsmaililer’den satın almıştı.”

Yusuf Sûresi, 21: “Mısır’da onu satın alan adam, karısına dedi ki: “Ona değer ver ve güzel bak! Umulur ki bize faydası olur. Veya onu evlât ediniriz.” İşte böylece (Mısır’da adaletle hükmetmesi) ve kendisine (rüyadaki) olayların yorumunu öğretmemiz için Yusuf’u o yere yerleştirdik. Allah, emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.”

Tekvin, 39, 2: “Rab Yusuf’la birlikteydi ve onu başarılı kılıyordu. Yusuf Mısırlı efendisinin evinde kalıyordu.”

Tekvin, 39, 3: “Efendisi Rabbin Yusuf’la birlikte olduğunu, yaptığı her işte onu başarılı kıldığını gördü.”

Tekvin, 39, 4: “Yusuf’tan hoşnut kalarak onu özel hizmetine aldı. Evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdi.”

Tekvin, 39, 5: “Yusuf’u evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumlusu atadığı andan itibaren Rab Yusuf sayesinde Potifar’ın evini kutsadı. Evini, tarlasını, kendisine ait her şeyi bereketli kıldı.”

Tekvin, 39, 6: “Potifar sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu Yusuf’a verdi. Yediği yemek dışında hiçbir şeyle ilgilenmedi. Yusuf güzel yapılı, yakışıklıydı.”

Yusuf Sûresi, 22: “(Yusuf) erginlik çağına erişince, ona (isabetle) hükmetme (yeteneği) ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız.”

Yusuf Sûresi, 23: “Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi, kapıları iyice kapattı ve “Haydi gel!” dedi. O da “(Hâşâ), Allah’a sığınırım! Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zalimler iflah olmaz!” dedi. (Hz. Yusuf büyümüş, gelişmiş ve görkemli bir genç olmuştu. Onun bu hali, yaşadığı evin hanımında kendisine karşı farklı duyguların belirmesine sebep olmuş ve kadın Hz. Yusuf’a gayri meşru ilişki teklif etmişti.)”

Tekvin, 39, 7: “Bir süre sonra efendisinin karısı ona göz koyarak, “Benimle yat” dedi.”

Tekvin, 39, 8: “Ama Yusuf reddetti. “Ben burada olduğum için efendim evdeki hiçbir şeyle ilgilenme gereğini duymuyor dedi, Sahip olduğu her şeyin yönetimini bana verdi.””

Tekvin, 39, 9: “Bu evde ben de onun kadar yetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük yapar, Tanrı’ya karşı günah işlerim?”

Tekvin, 39, 10: “Potifar’ın karısı her gün kendisiyle yatması ya da birlikte olması için direttiyse de Yusuf onun isteğini kabul etmedi.”

Tekvin, 39, 11: “Bir gün Yusuf olağan işlerini yapmak üzere eve gitti. İçerde ev halkından hiç kimse yoktu.”

Buraya kadar olan hadiselerde Kur’an ile Tevrat arasında pek önemli bir farkın olmadığı gözükmemektedir. Fakat olay bu kısımdan sonra değişikliğe uğrayarak Kur’an’da sahne devam ederken, Tevrat’ta ise olay başka şekilde gelişmektedir. Önce Tevrat’ta olay şöyle cereyan eder:

Tekvin, 39, 12: “Potifar’ın karısı Yusuf’un giysisini tutarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yusuf giysisini onun elinde bırakıp evden dışarı kaçtı.”

Tekvin, 39, 13: “Kadın Yusuf’un giysisini bırakıp kaçtığını görünce,”

Tekvin, 39, 14: “Uşaklarını çağırđı. “Bakın şuna!” dedi, “Kocamın getirdiği bu İbrani bizi rezil etti. Yanıma geldi, benimle yatmak istedi. Ben de bağırdım.”

Tekvin, 39, 15: “Bağırdığımı duyunca giysisini yanımda bırakıp dışarı kaçtı.”

Tekvin, 39, 16: “Efendisi eve gelinceye kadar Yusuf’un giysisini yanında alıkoydu.”

Tekvin, 39, 17: “O’na da aynı şeyleri anlattı: “Buraya getirdiğin İbrani köle yanıma gelip beni aşağılamak istedi.”

Tekvin, 39, 18: “Ama ben bağırınca giysisini yanımda bırakıp kaçtı.”

Tekvin, 39, 19: “Karısının, “Kölen bana böyle yaptı” diyerek anlattıklarını duyunca, Yusuf’un efendisinin öfkesi tepesine çıktı.”

Tekvin, 39, 20: “Yusuf’u yakalayıp zindana, kralın tutsaklarının bağlı olduğu yere attı. Ama Yusuf zindandayken”

Tekvin, 39, 21: “Rab onunla birlikteydi. Ona iyilik etti. Zindancı başı Yusuf’tan hoşnut kaldı.”²¹⁹

Kur’an’da ise:

Yusuf Sûresi, 24: “Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötölük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı.”

Yusuf Sûresi, 25: “İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında onun kocasına rastladılar. Kadın dedi ki: “Senin ailene kötölük etmek isteyenin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir!”

²¹⁹ *Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Tevrat, Zebur (Mezmurlar) ve İncil, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1995, s. 39-41. Tevrat Tekvin (Yaratılış) 39/1-21.

Yusuf Sûresi, 26: “Yusuf: “Asıl kendisi benim nefsimden murat almak istedi” dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: “Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardandır.””

Yusuf Sûresi, 27: “Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir.”

Yusuf Sûresi, 28: “(Kocası, Yusuf’un gömleğinin) arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (kadına): “Şüphesiz bu, sizin tuzağınızdır. Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür.””

Yusuf Sûresi, 29: “Ey Yusuf! Sen bundan (olanları söylemekten) vazgeç! (Ey kadın!) Sen de günahının affını dile! Çünkü sen günahkârlardan oldun.”

Hadisede Tevrat’a göre Aziz Potifar karısına inanıp Yusuf’a sinirlenerek O’nun zina yapmak istediğini düşünerek zindana atarken, Kur’an’da Aziz Züleyha’ya sinirlenmekte ve bu zina işini yapmak isteyen kişinin karısı olduğunu öğrenmektedir. Görüldüğü gibi burada taban tabana bir zıtlık söz konusudur. Hatta Kur’an’da, Züleyha’ya karşı bir sinirin, Yusuf’a karşı da mahcubiyetin ifadeleri sezilmektedir. Fakat Tevrat’ta bu durum çarpıtılmaktadır. Ve hadiseler Kur’an’da şöyle cereyan etmektedir.

Yusuf Sûresi, 30: “Şehirdeki bazı kadınlar dediler ki: “Azizin karısı, delikanlısının nefsiinden murat almak istiyormuş; Yusuf’un sevdası onun kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz.”

Yusuf Sûresi, 31: “Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara davetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soyarken Yusuf’a): “Çık karşılarna!” dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: “Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün bir melektir!””

Yusuf Sûresi, 32: “Kadın dedi ki: “İşte hakkında beni kınadığınız şahıs budur. Ben onun nefsinden murat almak istedim. Fakat o, (bundan) şiddetle sakındı. Andolsun, eğer o kendisine emredeceğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!”

Yusuf Sûresi, 33: “(Yusuf:) “Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum!” dedi.”

Yusuf Sûresi, 34: “Rabbi onun duasını kabul etti ve onların hilesini uzaklaştırdı. Çünkü O çok iyi işiten, pek iyi bilendir.”

Yusuf Sûresi, 35: “Sonunda (aziz ve arkadaşları) kesin delilleri görmelerine rağmen (halkın dedikodusunu kesmek için yine de) onu bir zamana kadar mutlaka zindana atmaları kendilerine uygun göründü.”²²⁰

Hz. Yusuf zindandaki iki kişinin rüyalarını yorumladı. Yusuf’un yaptığı yorumlar bir bir çıktı ve o iki kişiden biri asılırken, diğeri de serbest kaldı ve tekrar kralın sâkisi oldu. Sonradan kral da bir rüya gördü, fakat kralın rüyasını yorumlayacak kimsenin olmaması üzerine, eskiden Yusuf (as) ile aynı zindanda kalan ama oradan çıkan bir kişi Yusuf (as)’ın rüya yorumu yaptığını hatırladı. İzin isteyerek Hz. Yusuf’a varıp rüyayı yorumlamasını istedi. Yusuf da rüya yorumunu yapınca elçi rüya yorumunu derhal krala arz etti.²²¹

Yusuf Sûresi, 50: “Kral dedi ki: “Onu bana getirin!” Elçi, Yusuf’a geldiği zaman, (Yusuf) dedi ki: “Efendine dön de ona: Ellerini kesen o kadınların zoru neydi? diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilir.””

Yusuf Sûresi, 51: “(Kral kadınlara) dedi ki: “Yusuf’un nefsinden murat almak istediğiniz zaman durumunuz neydi?” Kadınlar, “Hâşâ! Allah için, biz ondan hiçbir

²²⁰ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/19-35.

²²¹ Köksal, *age*, c. 1, s. 284-285.

kötülük görmedik” dediler. Aziz’in karısı da dedi ki: “Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben onun nefisinden murat almak istemişim. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir.”

Yusuf Sûresi, 52: (Yusuf dedi ki): “Bu, Aziz’in yokluğunda ona hainlik etmediğimi ve Allah’ın hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.”

Yusuf Sûresi, 53: “(Bununla beraber) nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder; Rabbim acıyıp korumuş başka. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

Yusuf Sûresi, 54: “Kral dedi ki: Onu bana getirin, onu kendime özel danışman edineyim. Onunla konuşunca: Bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir birisin, dedi.”²²²

2. HZ. YUSUF’UN PEYGAMBERLİĞİNE DAİR

2.1. Rüya ve Olayların İlmî

Aziz, köle olarak satılan pazardaki Yusuf’un ilerde çok iyi bir adam olacağını önceden anlayınca O’nu satın alarak O’na köle muamelesi değil, evlat muamelesinde bulunup eşine de bunu salık vermiştir.²²³ Yusuf hakkında ise olayların yorumunu öğrenme, tefsirlerde Hz. Yusuf’un devlet yönetimine ait konularda eğitimden geçirildiğine işaret eder. En azından imkânları bol, görgülü ve kültürlü bir ortamda kalmakla, devlet yönetimine ait bilgi ve görgüsü artmış, ülke yönetimini öğrenmiştir.²²⁴ Bazı müfessirler ise bununla nebilik verildiği iddiasında bulunurlar.²²⁵

²²² *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/50-54.

²²³ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/21.

²²⁴ Karaman vd, *age*, c. 3, s. 224.

²²⁵ Fahrüddîn er-Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtîhu’l-Gayb*, Tercüme: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yay, Ankara 1992, c. 13, s. 179.

2.2. İlim ve Hikmetin Verilmesi ve Yusuf'un Fetaneti

Vehbe Zuhayli, *Tefsir'ül Münir*'inde Yusuf'un rüştüne erince yani cismî ve aklî kuvvetleri tamamlanınca, O'na hüküm ve ilim verildiğinden bahseder. Allah Teâlâ'nın Hz. Yusuf'un yaşadığı sıkıntılara sabretmesi ve güzel amellerde sebat etmesinin karşılığı olarak, bütün insanların arasından O'nu seçerek peygamberlik nimetini O'na verdiğini söyler.²²⁶ Râzi de aynı görüşü kabul edip, "Andolsun ki sen onlara bu işlerini haber vereceksin, diye vahyettik"²²⁷ ayetiyle bir nebi, "O, tam erginlik çağına girince, kendisine hüküm ve ilim verdik"²²⁸ ayetiyle de bir resul olduğunu söyler. Yine ayetlerde bahsedilen nimeti tamamlama tabirinden de "nübüvvetin kastedilmesi gerekir" der.²²⁹ Mevdûdî ilim ve hikmet tabirinden kastın, "Biz O'na peygamberliği ihsan ettik" demek olduğunu söyleyerek O da Hz. Yusuf'un bu dönemde peygamber olduğunu kabul eder.²³⁰ Bayraklı ise Yusuf Sûresi'nin 101. "Ey Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de benim sahibimsin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni Salihler arasına kat!" ayetini dikkate alarak, buradaki hüküm kelimesinin hem "peygamberlik" hem de "iktidar" anlamına geldiğini söyler.²³¹

Yıldırım, olgunluk çağına gelen Yusuf'a ilim ve hikmetin gelmesiyle peygamberlik verildiğini ifade eder. Ona göre bilgili olmak yeterli değildir. O, bu ilim ve hikmetin olgunluk süreciyle Hz. Yusuf'a peygamberlik zemininin oluşturulduğunu kabul eder. Yine toy ve tecrübesiz bir gence olgunluk ve ilim hikmet gelmeden devlet işleri verilemez.²³²

²²⁶ Vehbe b. Mustafa ez-Zuhayli, *Tefsir'ül Münir*, Daru'l-Fikr Yay, Dimeşk 1991, c. 12, s. 236.

²²⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/15.

²²⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/22.

²²⁹ Râzi, *age*, c. 13, s. 179.

²³⁰ Ebu'l Al'â Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an*, Tercüme Kurulu: Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, b. 2, İnsan Yay, İstanbul 1996, c. 2, s. 449.

²³¹ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yay, İstanbul 2003, c. 9, s. 398.

²³² Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yay, İstanbul 1987, c. 6, s. 2939.

Bunların yanında, ilim ve hikmet verilmesinden kastın peygamberlik olmadığını ima bakımından Elmalılı, olağanüstü bir nüfuz ve kavrayış üstünlüğü ve bir Vehbi ilim verdik demekle ilmi bir kabiliyet ve yetenek olduğunu ifade eder.²³³

Peygamberlik konusunda Kelam ilmi açısından nübüvvetin hükmü Hanefi âlimlerce ilahi hikmetin muktezası gereği vaciptir. Yani nübüvvet Allah'ın kullarına bir lütfudur. Böylece Peygamberlerin gönderilmesiyle insanlık, ilahi marifetle olgunlaşır ve fitri istidatlar ölçüsünde herkes ideal ahlakla süslenir.²³⁴ Peygamberlik Allah tarafından verilen bir inayet olduğu için çalışarak elde edilen bir şey değildir. Fakat onlardan ideal bir ahlak örneği öğrenmek mümkündür. Bunun için onlar sayesinde insanlar, bir ahlaki değere sahibi olmaktadır.²³⁵ İşte Hz. Yusuf bunlardan sadece bir tanesidir.

Peygamberlerde olan bir sıfat da fetanettir. Hz. Yusuf'un zekiliğini, günahı engelleme hususundaki kabiliyetiyle daha iyi anlarız. Zira günaha davet edilen bir durumda, fetanet devreye girerek bir peygamberin müşkil problemi bu vesileyle halletmiş olması bir görüngüdür. Buna dair Seyyid Kutup, ilim ve hikmetin verilmesiyle ilgili *Fizilali'l-Kur'an* tefsirinde Hz. Yusuf'un şimdiye kadar belli bâdireler atlattığını ama şimdiden sonraki bâdirenin daha çetin olacağından ve Züleyha ile imtihan edileceğinden bahseder. Yaşamındaki en önemli sıkıntıyı göğüsleyebilmesi için, Allah'ın kendisini esirgeyerek sağlıklı yargılara varabilme yeteneği, yani ilim ve hikmetin verildiği yorumunu yapar.²³⁶ Bu da Hz. Yusuf'un fetânetine açıklık getirir.

3. AYETTE GEÇEN “HEMME” FİİLİ

Arapça'da “hemme” yapmayı tasarlamak, planlamak, niyetlenmek, aklından geçirmek, -bir şey birisini üzme, kederlendirmek, endişelendirmek, kaygılandırmak-birisini ilgilendirmek, aklını meşgul etmek, düşündürmek, manalarına gelir.²³⁷

²³³ Yazır, *age*, c. 5, s. 39.

²³⁴ Abdullatif el-Harputî, *Tenkîhu'l Kelam Fi Akâid-i Ehli'l İslam*, Çeviren: İbrahim Özdemir, Fikret Karaman, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yay, Elazığ 2000, s. 233.

²³⁵ Ahmet Saim Kılavuz, “Peygamberlik”, *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 3, s. 562-564.

²³⁶ Kutub, *age*, c. 8, s. 379.

²³⁷ Kadir Güneş, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yay, İstanbul 2010.

Yine Arapçada “hemm” üzüntü, gam, keder, kaygı ve hüzn anlamına gelir.

Ol gece yemedi, içmedi, yatmadı, uyumadı, illa hemme, gama garkoldu (Darir).

Elinden çektiğim sâki-i dehrin nîş-i hemdir hep

Benim sahbâ deyu nûş ettiğim zehr-âb-ı gamdır hep (Koca Râgıb Paşa).²³⁸

Hemme fiilinin lügatlerde verilen ilk manası “eglega” ve “hezine” dir. Bu da gönül ıstırabına düşme, hafakanlara girme, hasretle yanıp tutuşma, yanıp yakılma ve mahzun olma anlamlarına gelmektedir.²³⁹

Hemme'nin diğerk bir manası ise karar verdi ve niyet kurdu demektir.²⁴⁰ Bir şeyi akılda tartma, tasarlama, düşünme ve plan kurma manalarına da gelir.²⁴¹ Buna göre “hemme” karar vermek ve azmetmek olup (li) harfi ceriyle kullanıldığı zaman, arzu etmek, müteaddi fiil olarak kullanıldığında, rahatsız etmek ve üzme demektir. Eritmek, zayıflatmak, süt sağmak ve yılan sokmak gibi anlamlara da gelir.²⁴²

Osmanlıca lügatlerinde de hemm kelimesi gam, keder, tasa, hüzn anlamına gelmektedir.²⁴³

Müfessirler Hz. Yusuf hakkındaki “hemme biha” cümlesini burhân kavramıyla beraber açıklayıp, “hemme” kelimesinde bazı ihtilaflara düşmüşlerdir. Fakat bu ihtilaf Züleyha hakkında değil, Hz. Yusuf'un hemme'sinde yapılmıştır; çünkü Züleyha'nın “hemmesi”nin cinsel bir meyil teşkil ettiğinde, İslam âlimlerinin ittifakı vardır.²⁴⁴ Bu cümleyi ve hemme fiilini tefsir etme bakımından müfessirler farklı te'vil yollarına gitmişlerdir.

Hemme kelimesini cinsel bir meyil olarak kabul edenler:

²³⁸ Ayverdi, *age*, c. 2, s. 1239.

²³⁹ Muhammed Fethullah Gülen, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur*, Nil Yay, İstanbul 2010, s. 521.

²⁴⁰ Öztürk, *age*, ss. 543-544.

²⁴¹ John Penrice, *Dictionary and Glossary of the Holy Qur'an*, Çeviren: Ömer Aydın, b. 1, İşaret Yay, İstanbul 2010, s. 323.

²⁴² Bekir Topaloğlu, Hayrettin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, Elif Ofset Tesisleri, s. 473.

²⁴³ Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, Türdav Ofset, İstanbul 1981, c. 1, s. 739.

²⁴⁴ Muhammed İbn Ahmed Kurtubî, *El-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, Beyrut 2006, c. 11, s. 311.

Kurtubi, *El-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an* adlı tefsirinde “hemme”nin cinsel bir meyil olduğunu, ama Rabbinden gelen burhân dolayısıyla, böyle bir meyle kapılmadığını çünkü ayette takdîm ve te’hîr olduğunu söyler. Yani burhânı gördüğü için meyletmemiştir.²⁴⁵

Ebu Cafer Muhammed bin Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân* adlı tefsirinde Yusuf Suresi 24. ayeti ve “hemme” kelimesini: “Şüphesiz ki o kadın, Yusuf’a yaklaşarak onu baştan çıkarmak istemişti. Eğer Yusuf, rabbinin mucizesini görmeseydi, kadının arzularına uyabilirdi. Yusuf’u, ihanetten ve fuhuştan alıkoymak için biz ona böyle yaptık. Çünkü o, ihlâslı kullarımızdandı. Allah, korumasıyla Hz. Yusuf’un kadına yaklaşmasını engellemiş oldu” şeklinde açıklamaktadır.²⁴⁶ Görüldüğü üzere bu tefsirciler hemme’nin cinsel bir meyil olduğunu ama Allah’ın korumasıyla Hz. Yusuf’un bu meyle kapılmadığını izah ederler.

Seyyid Kutup hemme fiilinin cinsel bir arzu olduğunu Zemahşeri’nin “Keşşâf” tefsirindeki bir soruya izah getirmeye çalışarak anlatır. “Soru: Allah’ın peygamberi konumundaki birinin, bir günahı (zinayı) isteyebilmesi ve buna eğilim gösterebilmesi nasıl mümkün olabilir?” Seyyid Kutup bu soruya şu yanıtı verir: “Ayette anlatılmak istenen, gençlik döneminde cinsel gücün ve arzunun yüksekliği sonucu Hz. Yusuf’un da, kadının kendisini arzulayıp istemesini andırır biçimde, söz konusu kadına karşı içinden bir arzu ve istek olmasıdır. İnsanın neredeyse tüm sağduyusunu ve direncini yitirmesine sebep olabilecek böylesi bir durumda, bu da son derece doğaldır. Nitekim Hz. Yusuf, Allah’ın ergenlik ve sorumluluk çağına girenleri yasaklardan kaçınmakla yükümlü kıldığını düşünerek, içinde uyanan bu isteği bastırarak kontrol altına almıştır. Üstelik şiddetinden ötürü ayette “istek” olarak adlandırılan bu dayanılmaz eğilim, Hz. Yusuf’un içinde hiç uyanmasaydı, onun Allah katında, çekinme noktasında övülen bir insan olabilme nedeni de ortadan kalkardı. Zira direncin ve sabrın büyüklüğü, belanın ve sınavın büyüklüğü ve şiddetiyle doğru orantılıdır”²⁴⁷

²⁴⁵ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 311.

²⁴⁶ Ebu Cafer Muhammed bin Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân*, Kahire, 2001, c. 13, s.

80.

²⁴⁷ Kutub, *age*, c. 8, s. 385.

Bayraklı da “ ‘O da ona meyletmiş olacaktı’ ifadesinden anlaşılıyor ki, cinsel içgüdü kabardığı zaman, ondan kurtulmak imkânsız hale gelmektedir. Hz. Yusuf gibi biri bile olsa bu konuda şeytanın etkisinden korunabilmek ve nefsin haram olan arzularına hizmet etmemek için, Yüce Allah’ın dikkat çeken deliline ihtiyaç vardır”²⁴⁸ diyerek “hemme”yi cinsel bir meyil olarak anlamıştır.

İbn Abbas ise Hz. Yusuf hakkında: “Uçkurunu çözdü ve onun önüne sünnetçinin oturduğu gibi oturdu. Yine ondan nakledildiğine göre, kadın sırtı üzere yattı, o da bacakları arasında oturup elbiselerini soyundu” ifadelerini kullanmaktadır. Said b. Cübeyr ise bu konuda: “Şalvarının uçkurunu çözdü” ifadesini kullanırken, Mücahid ise: “Şalvarımı kalçalarına kadar indirdi ve erkeğin hanımının karşısında oturduğu gibi oturdu” ifadelerine yer vermektedir.²⁴⁹

İbn Atiyye bu hususta, cinsel meyletme rivayetinin İbn Abbas’tan ve Selef’ten geldiğini söyler. Bundaki hikmeti ise günahkârlara örnek olması açısından der. Zira günahkârların tövbelerinin yüce Allah’ın affına bağlı olduğunu ve -kendilerinden daha hayırlı olan kimseler hakkında bile- günaha yakınlaşmanın kişiyi helak etmediğini görmeleri içindir diye yorumlarlar. Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellam ve el-Gaznevî de aynı görüştedir.²⁵⁰

Hz. Yusuf’un meylettiğine dair Mus’ab b. Osman’dan rivayet edilen şu olayda; Süleyman b. Yesâr’a kadının birisi zina teklifinde bulundu. Süleyman, kadının bu teklifini kabul etmediği gibi O’na öğüt de vermeye çalıştı. Kadın: “Eğer dediğimi yapmazsan, seni rezil ederim,” dediyse de yanından çıkıp gitti. Rüyasında Hz. Yusuf’u otururken gördü. Sen Yusuf musun? Deyince, O da: “Evet ben meyleden Yusuf’um, sen de meyletmeyen Süleyman’sın. Bu olaydan hareketle, velilik derecesinin, nübüvvet derecesinden daha üstün olması gerektiği yorumu yapılır. Kurtubi böyle bir şeyin olduğunu asla kabul etmez: “Eğer Hz. Yusuf’un (o dönemde) peygamber olmadığını kabul edecek olsak dahi, en azından velilik derecesinde idi. Tıpkı Süleyman’ın korunduğu gibi, O da korunmuş olurdu” der. Ayrıca O “Şayet o kadın Süleyman’ın

²⁴⁸ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsîri*, c. 9, s. 402.

²⁴⁹ Kurtubî, *age*, c. 11, ss. 312-313.

²⁵⁰ *Age*, c. 11, s. 313.

üzerine kapıları kilitlemiş olsaydı ve karşılıklı olarak aralarında uzun bir konuşma geçseydi, soru ve cevap uzun birliktelikle sürüp gitseydi; şüphesiz Süleyman'ın fitneye düşeceğinden ve imtihanının büyüyeceğinden korkulurdu” der.²⁵¹

“Hemme” kelimesini insan tabiatının istek ve arzu duyması şeklinde tercüme edenler de vardır.²⁵²

El-Kuşeyrî Yusuf'un bir meyli olduğundan, fakat onun bu meylinin, fiili kararlaştırmaksızın sadece yaratılış itibariyle bir meyil olduğundan bahseder: “Bu hareketinden ötürü kişi sorumlu tutulmaz. Nitekim oruçlu iken kalbinden soğuk su içmeyi, lezzetli yemekler yemeyi geçirmekle birlikte yiyip-içmediği ve yeme-içmeye kesin karar vermediği sürece, içinden geçirdikleri dolayısıyla sorumlu tutulmaz. Sözü edilen “burhân” ise onun içinden geçirdiği bu meyli karar haline dönüşmesin diye engellenmesi içindir.”²⁵³

Hemme fiilini kastetti, niyeti kurdu, şeklinde tercüme edenler:

Elmalılı, bu kavramı: “O hanım, ona gerçekten niyeti bozmuştu. Eğer Rabbinin burhânını görmeseydi. Yusuf da ona özenip gitmişti”²⁵⁴ diye tercüme eder.

Fahrüddin er-Râzi, *Tefsir-i Kebir Mefatihü'l-Gayb* adlı tefsirinde Yusuf Suresi 24. Ayeti: “O kadın, andolsun ona niyeti kurmuştu. Eğer Rabbinin burhânını görmemiş olsaydı, neredeyse O (Yusuf) da ona kastetmişti, işte biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzak tatalım diye, böyle yaptık. Çünkü o, muhlis kullarımızdandı.” Şeklinde tercüme eder.²⁵⁵ Râzi, Hz. Yusuf'un kastetmesinden kastın, günah olmadığını yani Yusuf'un bu batıl iş ve haram niyetten uzak ve beri olduğunu savunur. Hz. Yusuf'un günaha meyletmeyeceğine dair de üç delil öne sürer;

“Zina, büyük günahların en âdilerindendir. Emanete hainlik etmek de yine en âdî günahlardandır. Ayrıca bir çocuk, çocukluğunun başlangıcından gençliğine ve olgunluk

²⁵¹ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 314.

²⁵² Hasan Hüseyin Özkazancıgil, *Kur'an Kelimeleri Sözlüğü*, Birleşik Yay, Ankara.

²⁵³ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 314.

²⁵⁴ Elmalılı, *age*, c. 5, s. 39.

²⁵⁵ Râzî, *age*, c. 13, s. 202.

çağına gelinceye kadar, bir adamın yuvasında büyüyecek, yeterli rızkı temin edilecek, namusu ve şerefi korunacak, sonra da korunan bu çocuk kalkıp, kendisine böylece büyük iyilikte bulunan kimseye, en âdi kötülüğü yapacak. İşte bu da en adi bir iştir. Bundan ötürü, Hz. Yusuf bu çirkin iftiradan uzaktır. Yine aynı hâdisе hakkında Allah'ın, Yusuf, kötülüklerin ve fuhşun en büyüğünü yapmaya yeltenecek, ama Allah, onun kötülüklerden berî olduğuna şahadet edecek. Peki, bu Âlemlerin Rabbine nasıl uygun düşer?

İkincisi: Eğer Yusuf, bu hoş olmayan büyük günaha yeltenmiş olsaydı, onun hemen bundan sonra tövbe ve istiğfarda bulunmaması imkânsız olurdu. Eğer o tövbe etmiş olsaydı, şüphesiz Cenabı Hak, başka yerlerde olduğu gibi, onun tövbe ettiğini Kur'an'da naklederdi. Bu hususta herhangi bir şey bulunmadığına göre, biz bu hâdisede Hz. Yusuf'tan hiçbir günahın sâdir olmadığını anlıyoruz.

Üçüncüsü: Hz. Yusuf'un günah işlemediğine şahitlik edenlerdir. Züleyha "Andolsun ki onun nefsinden murâd almak istedim de, o namuskârlık gösterdi."²⁵⁶, Mısır azizi "Şüphesiz bu, siz kadınların fendinizdendir. Çünkü sizin fendiniz büyüktür. Yusuf, sen bundan vazgeç. Ey kadın sen de günahına istiğfar et."²⁵⁷, şahitlik edenler "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir."²⁵⁸, ve Âlemlerin Rabbi "İşte biz ondan fenalığı ve fuhşu bertaraf edelim diye böyle yaptık. Çünkü o, muhlis kullarımızdandır."²⁵⁹ Hz. Yusuf'un gûnahtan berî olduğuna şahadet etmiştir. İblis bile Yusuf'un o gûnahtan berî olduğunu kabul etmiştir. "Senin izzetine yemin ederim ki ben de artık onların hepsini muhakkak azdıracağım. İçlerinden ihlâsa erdirilmiş (muhlas) (Mü'min) kulların müstesnâ."²⁶⁰ Bu delillerle, Yusuf (as)'ın, o cahillerin söylediği gûnahtan uzak ve berî olduğu sabit olmuş olur.²⁶¹

"Hemme biha" cümlesini dövme işine yeltendi, kastetti şeklinde de yorumlayanlar vardır.

²⁵⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/32.

²⁵⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/28.

²⁵⁸ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/27.

²⁵⁹ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/24.

²⁶⁰ *Kur'an-ı Kerim*, Sâd 38/82-83.

²⁶¹ Râzî, *age*, c. 13, ss. 203-206.

Şeyh Reşit Rıza'nın bu ayet hakkındaki görüşü: O'na kendisiyle aynı yatağa girmesini emredip yumuşak bir incelikle bunu kendisine önerip de Yusuf isyan edince, Züleyha, şiddet kullanarak amacına ulaşmayı denedi. Kadının özelliğidir bu. Yusuf kendisine karşı gelip fendini yendiği için, Züleyha O'nu tartaklayarak dileğini gerçekleştirmeyi arzuladı. Yusuf da, Züleyha'nın öfkesini dindirdikten sonra, kendisinden istenilen şeyi yapacak oldu. Ama Rabbinin, doğruyu gösteren delilini gördüğü için bundan vazgeçti.²⁶²

“Hemme” fiilinin derecesi konusunda, Semerkandî'nin şu yorumu hayli ilginçtir. Ebu'l-Leys es-Semerkandî'ye göre, Züleyha kapıları kapadıktan sonra, Hz. Yusuf'un nefisini tahrik etmek için soyunup üryan olarak yatağa girer ve sana kendimi vakfettim haydi gelsene! der. Züleyha'nın nefisini okşayan sözlerine ve üryan oluşuna aldırmayan Hz. Yusuf şöyle der: “Günah işlemekten Allah'a sığınırım. Hem, senin kocan benim efendimdir. Beni satın alıp baktı. Ben efendimin karısı ile nasıl olur da bu işi yaparım, zinada bulunurum. Hainler ve haksızlık yapanlar Allah'ın azabından asla kurtulup, başarıya ulaşamazlar. Ben zina yapıp hainlerden olamam.”²⁶³

Görüldüğü gibi, hemme fiilinin anlamı konusunda müfessirlerin ihtilafı söz konusudur.

Bunların yanında, ayetlerde geçen “hemme”nin “ravede” fiili ile karşılaştırılması gereken bir durum olduğu görünmektedir. Tefsirlerin çoğunda “ravede” fiilini murâd almak istedi, ilişkiye girmek istedi,²⁶⁴ arzu duydu,²⁶⁵ O'nunla cinsel ilişki kurmak için düzen kurdu²⁶⁶ şeklinde tercüme edilmiştir. Çünkü “ravede” fiilinin sözlüklerde geçen manası, birisine başvurup tartışmak, kandırmak, aldatmak, aklına gelmek, zihnini meşgul etmek, birisini (alâ) yapmaya teşvik etmek, ayartmak, ikna etmek, (alâ/an) yaltaklanmak, pohpohlamak şeklindedir.²⁶⁷ Yusuf Suresi 23. ve 26. Ayetlerinde geçen “ravede” fiilleri ve tercümeleri şu şekildedir: “Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden

²⁶² Aktaran: Muhammed Mahmud Hicazi, *Furkan Tefsiri*, Çeviren: Mehmet Keskin, İlim Yayınları, İstanbul, c. 3, ss. 174-177.

²⁶³ Ebu'l-Leys es-Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, Beyrut 1993, c. 2, ss. 156-157.

²⁶⁴ Karaman vd, *age*, c. 3, s. 225.

²⁶⁵ Râzî, *age*, c. 13, s. 199.

²⁶⁶ Özkazancıgil, *age*.

²⁶⁷ Güneş, *age*.

murat almak istedi” ve “Yusuf: Asıl kendisi benim nefsimden murat almak istedi, dedi.” Bu anlamda “ravede” fiili tamamen bir cinsel isteklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

4. HZ. YUSUF’UN ALLAH’A SIĞINMASI

Sözlükte “sığınmak, korunmak” anlamındaki avz (ıyâz, meâz) ile bu kökten türeyen istiâze aynı manaya gelir. Terim olarak da, kötülüklerden Allah’a sığınıp O’ndan yardım isteme anlamında kullanılan bir terimdir. Hz. Yusuf kendisine şehvetle yaklaşan kadından korunmak ve hataya düşmemek için sığınması gibi.²⁶⁸ Kur’an okumaya başlarken kovulmuş şeytandan Allah’a sığınılması gerektiğini belirten Allah Teâlâ,²⁶⁹ kadının zina teklifine karşı da Hz. Yusuf’un “maazallah” zikri kötülüklerle karşı bir kalkan niteliği taşıdığını göstermektedir.

Bayraklı, Hz. Yusuf’un Allah’a sığınmasını şöyle değerlendirmektedir: “Cinsel içgüdünün etkisinden kurtulmak, insan gücünü aşan bir durumdur. Akıl ve irade devre dışı kaldığından, cinsel ahlâkı korumak böyle bir durumda imkânsız hale gelmektedir. Sadece Yüce Allah’ın müdahalesi sayesinde, böyle bir tekliften kurtulmak mümkün olacaktır. Yine teklif edilen kötü bir fiile karşı, Allah’a sığınarak olumsuz cevap vermek, muhsîn veya muhlîs olmanın göstergelerinden biridir ve aynı zamanda bu tavır ve söz peygamber ahlâkının bir parçasıdır.”²⁷⁰

Hz. Yusuf’un Allah’a sığınmasının kaderle yakın bir ilişkisi olduğuna inanan Râzi, Allah’a sığınmaktan kastın, kudret verme, muktedir kılma, akıl verme, vasıta verme, mazeret ve engelleri ortadan kaldırma ve lütuf fiilleri ihsan etme manalarında olmadığını, bilakis bu sığınmanın, Allah Teâlâ’nın, itaat tarafına kesinkes götüren bir sebebi kendisi için yaratmasını ve kalbinde, günaha götürebilecek şeyleri gidermesini istemesinden başka bir manasının olmadığı şeklinde değerlendirir.²⁷¹

²⁶⁸ Muhsin Demirci, “İstiâze”, *TDVİA*, c. 23, s. 318.

²⁶⁹ *Kur’an-ı Kerim*, Nahl 16/98.

²⁷⁰ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsîri*, c. 9, s. 400.

²⁷¹ Râzî, *age*, c. 13, s. 201.

5. BURHÂN YORUMU

Hz. Yusuf açısından ayette geçen burhân kavramı tefsircileri bir hayli fikir tartışmasına sürüklemiştir. Bunda en büyük sebeplerden birisi, bazılarının burhân konusundaki iddiaları peygamberlerin ismet sıfatına uyup uymadığı kritiğine tabi tutmadan, hatta sorgulamadan direk tefsirlerinde rivayet etmeleridir. Bazı müfessirler ise her rivayetin ismet sıfatına uyup uymayacağı kritiğine tabi tutarak tefsirlerinde yer vermeye çalışmışlardır. İki taraf bu sebepten ötürü, birbirleriyle tartışarak burhân kavramına açıklık getirmeye çalışmışlardır.

Râzi'de burhân kavramının farklı yorumları şu şekilde ortaya konulmuştur. Burhân:

“1- Zina fiilinin haram ve ceza gerektiren bir şey olduğunun bilinmesidir.

2- Allah'ın, peygamberlerin nefislerini kötü huylarından temizlemesidir.

3- Hz. Yusuf'un odanın tavanında, ”Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, şüphesiz ki hayâsızlıktır, kötü bir yoldur”²⁷² ayetini yazılı olarak görmesidir.

4- Fuhşiyatın işlenmesine mani olacak olan nübüvvetir.

5- Kadın evin ortasındaki puta yönelip üzerini bir bezle örtünce Hz. Yusuf: “Bunu niçin yaptın?” diye sorunca Züleyha: “Ben putumun bir günah işlerken beni görmesinden utanırım” diye cevap verdi. Hz. Yusuf da: “Sen, akli olmayan, duymayan bir puttan utanırken ben nasıl olur da, herkesin yaptığını (gücünü) kendisine veren ilahımdan utanmam. Allah'a yemin olsun ki, ben bu işi kesinlikte yapmam!” demesidir.

6- İbn Abbas'tan rivayetle: “Hz. Yusuf'a, babası Yakup'un, parmaklarını ısırır olduğu halde ve “Peygamberler zümresinden takdir edilmiş olduğun halde, tacirlerin işini mi yapıyorsun? Bundan utan!” der vaziyette temessül etmesi ve görünmesidir.”

²⁷² Kur'an-ı Kerim, İsrâ 17/32.

7- “Hz. Yusuf, birisinin gökten kendisine “Ey Yakub’un oğlu! Sen kuşlar gibi olma. Kuşun tüyleri vardır; ama zina ettiğinde, o güzel tüyleri dökülür (güzelliği gider) diye seslendiğini duymasındır.”

8- “Hz. Yusuf, Yakub’un temsilini (hayalini) görünce de, vazgeçmedi. Ta ki Cebrail (as), O’nu geri tepince bütün şehveti kayboldu.”²⁷³

Râzi, *Tefsir-i Kebir Mefatihü'l-Gayb* adlı tefsirinde yukarıda da ifade edildiği gibi “hemme” fiilini “kastetti” şeklinde yorumladığı gibi, cinsel bir meyil olarak da yorumlayıp “hemme”yi “burhân”la karşılaştırarak “hemm”, insan tabiatının çekişi; “burhân: örme” de, kulluk tarafının çekişi demektir. Bu, tıpkı şuna benzer: Sıcak bir yaz günü, oruçlu salih bir zât, kar katılarak soğutulmuş gül şerbeti gördüğünde, nefsi onu o şerbeti içmeye zorlar. Fakat dini ve hidayeti buna mâni olur ki, işte bu hiçbir günahın söz konusu olmasına delâlet etmez. Aksine bu hal ne zaman daha güçlü olsa, kulluk vazifelerini yerine getirmedeki kuvvet de, o nispette mükemmel olur, yorumunu yapar.”²⁷⁴ Burada burhânı kişiyi kulluğa iten bir saik olarak değerlendirmektedir.

Bayraklı, bu konuda şunları ifade etmektedir: “Burhân konusunda Hz. Yusuf, Allah’a sığınmıştı. Onun sığınmasına Yüce Allah cevap verdi ve ona delilini gösterip gönlündeki meylini engelledi, nefsinin etkisinden onu korudu. Yeter ki insan Allah’a sığınsın. Yusuf Suresi 53’teki: “(Bununla beraber) nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder; Rabbim acıyıp korumuş başka. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir” ayetiyle Yüce Allah’ın Hz. Yusuf’a bu müdahalesini, merhamet etmesi olarak değerlendirmektedir. Bu merhametin hayata geçirilişini ise Yusuf suresi 24. ayet açıklamaktadır.”²⁷⁵ Diyanet Tefsirinde “burhân”ın Allah’tan gelen bir ilham olduğu kanaatinin ağır bastığı ifade edilir.²⁷⁶

Kuşeyrî Ebu Nasr, sözü edilen burhân konusunda: “Yusuf’un bir meyli görüldü, fakat onun bu meyli, fiili kararlaştırmak söz konusu olmaksızın, yaratılış itibariyle bir hareket ve bir meyil idi. Bu kâbil davranışlardan dolayı ise kul sorumlu tutulmaz.

²⁷³ Râzi, *age*, c. 13, ss. 209-210.

²⁷⁴ *Age*, c. 13, ss. 208-209.

²⁷⁵ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri*, c. 9, s. 401.

²⁷⁶ Karaman vd, *age*, c. 3, s. 226.

Nitekim kişi, oruçlu iken kalbinden soğuk su içmeyi, lezzetli yemekler yemeyi geçirmekle birlikte; yiyip içmediği ve yeme-içmeye kesin karar vermediği sürece, içinden geçirdikleri dolayısıyla sorumlu tutulmaz. Sözü edilen burhân ise onun içinden geçirdiği bu meyil karar haline dönüşmesin diye bundan alıkonulması, engellenmesidir”²⁷⁷ sözüne İmam Kurtubî de güzel bir açıklama olarak nitelendirmektedir.

Vehbe Zuhayli’ye göre, Hz. Yusuf’un gördüğü burhân Allah’ın her mükelleften istediği haramlardan kaçınma burhânıdır.²⁷⁸

Burhân kavramıyla kullanılan şu cümlenin anlaşılması da ihtilaf konusu olmuştur: “İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik.)” Mahmut Muhammed Hicazi: “Yusuf’a böyle yaptık ve O’nun üzerinde bu gibi tasarruflarda bulunduk ki kötülükleri ondan uzaklaştıralım ve ileride peygamberlik yükünü omuzlamaya hazır hale getirelim. Subhanallah! Kur’an-ı Kerim, O’nu kötülüklerden uzaklaştıralım dememiş de, kötülükleri ondan uzaklaştıralım, demiş. Çünkü iki ifade arasında büyük fark vardır” diyerek Yusuf’un kötülüklerden uzaklaştırıldığı yorumunu yapar. Bayraktar Bayraklı ise bu durumun tam zıddını düşünerek “Yüce Allah ‘Böylece biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzak tutuyorduk’ buyurarak merhametini bu şekilde gösteriyordu. Hz. Yusuf gibi Allah’a sığınan, efendisine ihanet etmeyen temiz bir gencin ahlâkının defolu olması, lekelenmesi doğru olmayacaktı. Onun için Yüce Allah Hz. Yusuf’u kötülük ve fuhuştan çevirmedi de bunları Hz. Yusuf’tan çevirmiştir.”²⁷⁹

6. İHLÂSA ERDİRİLEN PEYGAMBER

“Ha-le-sa” sülâsî fiilinin if’âl kalıbından masdar olan ihlâs kelimesinden türemiş olup ihlâs; katıksız, arı-duru, temiz demektir. Sâfi gibi karışıklık kendisinde olmayan

²⁷⁷ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 314.

²⁷⁸ Zuhayli, *age*, c. 12, s. 243.

²⁷⁹ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’an Tefsiri*, c. 9, s. 402.

demektir.²⁸⁰ Sözlükte riyâsız ve yapmacıksız inanış, çok samimi bağlılık, katıksız tam doğruluk anlamlarına gelmektedir.²⁸¹

Muhlîs, ihlâslı olan anlamına gelir. Istilâhî olarak; iman ve ibadetlerinde şirk, küfür, nifak, riyâ ve süm'ayı (halka duyurmayı) terk edip dini görevlerini sırf Allah rızası için yapan, özünde, sözünde, fiil ve davranışlarında dosdoğru olan insana denir.²⁸²

Muhlîs samimi, ihlâslı; Muhlas ihlâsa erdirilmiş, içi temiz demektir.²⁸³ İkisi arasındaki fark ise şudur: Muhlîs ihlâslı olana denir. Yani yaptığı her işi Allah için yapar ve bütün yaptıklarında sırf Cenâb-ı Hakkın rızasını gözetir. Bu itibarla safvet ve samimiyet içinde hep Allah'a bağlılığı araştıran insana muhlis denir. Görüldüğü gibi, daha araştırma safhasındadır ve henüz yoldadır. Yani tasavvufî ifadesiyle “seyr ilallah” mertebesindedir. Amel ve davranışlarında istikamet mücadelesi vermektedir. Muhlas ise, bütün endişelerden kurtulmuş, ihlâsın zirvesinde taht kurmuş bir babayiğittir. O, muhlîsin gitmekte olduğu yolları çoktan aşmış ve yolculuğunu “seyr minallah”la taçlamıştır.²⁸⁴

Râzî'ye göre bunun ism-i fâil olarak okunması, Hz. Yusuf'un tâat ve saâdetlerini ihlâslı olarak yaptığını gösterir. İsm-i mef'ûl olarak okunması da, Allah Teâlâ'nın Hz. Yusuf'un kendisi için ve huzurunda bulundurmak için seçtiğine delâlet eder. Her iki kıraata göre de bu kelime, Hz. Yusuf'un, kendisine isnât edilen o günahtan temiz olduğuna açıkça delalet eder.²⁸⁵

Yusuf Sûresi 24. ayette Allah Hz. Yusuf için “O, muhlas (ihlâsa erdirilmiş) kullarımızdandır” demektedir. Muhlas kavramı Hz. Yusuf bağlamında değerlendirildiği zaman bu kavramın peygamberlere has, muhlis insanlardan da öte bir özellik olduğu açığa çıkar. Aynı konuya mâtuf iblisin muhlislere yaklaşmadığına dair şu ayet de bir gerçeği görüngü yapar. “(İblis) dedi ki: Rabbim! Beni azdırmama karşılık ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracam!”

²⁸⁰ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredat fî Garibu'l- Kur'an*, Kahraman Yay, İstanbul 1986, s. 221.

²⁸¹ Ayverdi, *age*, c. 2, s. 1362.

²⁸² İsmail Karagöz, “Muhlis”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 464.

²⁸³ Öztürk, *age*, s. 436.

²⁸⁴ Gülen, *age*, c. 1, s. 523.

²⁸⁵ Râzî, *age*, c. 13, s. 205.

Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnadır.”²⁸⁶ Yani muhlîs kullara bile şeytanın yaklaşmadığı anlaşılır. Bu bağlamda bırakın muhlîsi, muhlas olan Hz. Yusuf’un Züleyha’ya meyletmesinin mümkün olmadığını yine ayetler ve kavramlar çerçevesinde rahatlıkla anlayabiliyoruz.

7. HZ. YUSUF’UN İSMETİ

Lügatte “ismet” men etme, engelleme veya himayeye alınmış, korunmuş manalarına gelir. Ayrıca “dikkat ve temkin içinde isyandan korunmak” anlamına gelen ismet, terim olarak peygamberlerin küçük büyük hatalardan ve günahattan korunmuş olması demektir.²⁸⁷

Kurtubî, Hz. Yusuf’un ismeti ve günahsızlığını “Tam ergenlik çağına varınca kendisine bir hüküm ve bir ilim verdik”²⁸⁸ ayetine bağlar. Yani Allah, Yusuf’un ismetine sebep olması için bu durumu şehvetin galip geldiği bir sırada kendisine ihsan etmiştir²⁸⁹ der.

Kelâmî açıdan peygamberlerin ismet sıfatını anlama bakımından, nübüvvet anında kebâir veya nefret ettirici seğâirin, nübüvvet sonrasında ise herhangi bir günahın kasıtlı bir şekilde sūdûr etmesi mümkün değildir.²⁹⁰ Hal böyle iken günah işlemeye tevessül edici bir eylemin bu tartışmaya ışık tutucu mahiyette gerçekleşmediği mümkün görünmektedir.

8. HZ. YUSUF DÖNEMİNDE SOSYAL DURUM

Hz. Yusuf, o dönemin elit diyebileceğimiz bir toplumsal sınıf içerisinde yaşamaktadır. Lüks hayat Hz. Yusuf dışındaki birçoğunun vazgeçilmezi olmuştur. Kur’an’da ifade edilen “Onlar için dayanacakları yastıklar hazırladı”²⁹¹ ibaresi bunun delilidir. Lüks bir hayat, eğlenceye düşkünlüğü ve nefsin arzuladığı şeyi yapmayı da

²⁸⁶ *Kur’an-ı Kerim*, Hicr 15/39-40.

²⁸⁷ Fikret Karaman, “İsmet”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 324; Gülen, *age*, c. 1, s. 456.

²⁸⁸ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/22.

²⁸⁹ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 314.

²⁹⁰ El-Harputî, *age*, s. 238.

²⁹¹ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/31.

beraberinde getirir. Züleyha elit sınıfın bir ferdi olduğu için, onun Hz. Yusuf'la yaşamak istediği birliktelik de o dönemin en büyük skandallarından olmuştur. Züleyha bu skandalın farkına varıp, kendisinin haklı olduğunu göstermek için bir yemek tertip eder. Hz. Yusuf'u onların karşısına çıkarınca kadınlar Yusuf (as)'ın yakışıklılığını görür ve O'nun insan değil bir melek olduğunu zannederek farkına varmadan ellerindeki bıçakla ellerini keserler.²⁹² Şimdi bu dönemin sosyolojik yapısını ortaya koymaya çalışacağız.

8.1. Aziz'in Tavrı

Züleyha'nın çirkin teklifini kabul etmeyen Hz. Yusuf kapıya koşunca, Züleyha da peşinden koştu ve Yusuf'un gömleği yırtılınca kapıda Aziz'le karşılaşırlar. Burada kadın kendini savunmaya çalışarak: "Senin ailene kötülük etmek isteyeninin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir!"²⁹³ Burada kadının bu zindan cezasını ifade etmesi, Mısır'da suçluların genelde zindanla cezalandırma geleneğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim Firavun Musa'ya "Yemin olsun ki benden başka tanrı edinirsen, seni mutlaka zindana atılanlardan yapacağım."²⁹⁴ İfadesi de buna örnek teşkil etmektedir.²⁹⁵ Bu hususta kadının, Yusuf'a aşık olduğu için O'nu kaybetmemek adına O'na güvenli ceza verilmesi gerektiğini düşünenler de vardır.²⁹⁶

Aziz'in, anlayış olarak zina yapmasa dahi, zina yapmaya yeltenen Züleyha'yı boşamak yerine, O'na: "(Ey Kadın) Sen günahının affını dile! Çünkü sen günahkârlardan oldun"²⁹⁷ demekle yetinmesi, bu olayı fazla büyütmediğinin bir göstergesi olabilir. Bu da o toplumun bu tür konulardaki iffetsiz tutumu bakımından bir yansımasıdır.²⁹⁸ Aziz'in bu tavrını halim bir erkek olduğu için tavsiye etmekle yetindi

²⁹² *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/31.

²⁹³ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/25.

²⁹⁴ *Kur'an-ı Kerim*, Şuara 26/29.

²⁹⁵ Yaşar Kurt, *Hz. Yusuf'un Tarihsel Hayatı Mukayese ve Değerlendirme*, Araştırma Yay, Ankara 2005, s. 51.

²⁹⁶ Kutub, *age*, c. 8, s. 386.

²⁹⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/29.

²⁹⁸ Kutub, *age*, c. 8, s. 387; Yenibaş, *age*, s. 273; Kurtubî, *age*, c. 11, s. 325.

diyenler olduğu gibi, gayreti az bir erkek olduğunu söyleyenler de vardır.²⁹⁹ Aziz'in aciz (cinsi güçten yoksun) olduğu için utancından kadına bir laf söyleyemediği ve orada bulunan şahidin Züleyha'ya bu sözleri sarf ettiği de dile getirilmektedir.³⁰⁰

8.2. Züleyha ve Kadınların Zina Teklifleri

Züleyha'nın tüm kadınlar içerisinde: “Andolsun, eğer o kendisine emredeceğimi (zinayı) yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!” sözü, Aziz'e yakalanmasına rağmen zina etmek istemesini tüm kadınların içinde söylemesi o dönemin zinaya olan bakışını ve ahlakî çöküntüyü iyi açıklamaktadır.³⁰¹

“Ben onun nefsinden murâd almak istedim. Fakat o, (bundan) şiddetle sakındı. Andolsun, eğer o kendisine emredeceğimi (zinayı) yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!” ifadesi modern Batı toplumunun ve onun Batılılaşmış doğulu takipçilerinin kadına “özgürlük” vermekle övünmelerini de haksız çıkarmaktadır. Çünkü bu “ilerleme” anlayışı yeni bir hadise olmayıp binlerce yıl önce Mısır'da tüm haşmetiyle yürürlükteydi. Batılıların bu tezi Kur'an'da anlatılan bu hadiseyle aslında çürümektedir.³⁰²

9. HZ. YUSUF'UN DUASI

Züleyha ile Yusuf'un arasında geçen bu hadiseler şehirde yayılıp da kadınlar dedikodu yapınca, Züleyha kendisinin haklılığını ortaya koymak için kadınlara bir yemek tertip etti. Züleyha, kadınlar yemeklerini yedikleri sırada Yusuf'a karşılına çıkmasını isteyince, kadınlar Yusuf'u görünce çok etkilenirler ve bu tesirin etkisiyle farkında olmadan ellerini keserler. Olay böyle cereyan edince kadınlar da Züleyha'nın teklifini yapmış olacaklar ki Hz. Yusuf şöyle dua etmiştir: “Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi.”³⁰³ Hz. Yusuf bu ikilem arasında kalınca,

²⁹⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay, İstanbul 1964, c. 3, s. 1555.

³⁰⁰ Râzî, *age*, 13, ss. 214-215.

³⁰¹ Mevdûdî, *age*, c. 2, s. 456.

³⁰² *Age*, c. 2, ss. 456-457.

³⁰³ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/33.

şüphesiz ki zindan hayatını kadınların bu zina teklifine tercih edecektir. Çünkü Yusuf için zindan hayatı, zina hayatından daha şirin ve güzeldir. Bu anlayış ve hareket de ancak bir peygambere yakışır.

Bayraklı ayette geçen “Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi” cümlesini şöyle değerlendirmektedir:

a) İnsan kendisine sahip çıkabilir. Ama cinsellik bakımından başkasının tuzağını durduramayabilir. Mesela, insan kadın ile baş başa kaldığında, kendisi o kadınla cinsel ilişkiye girmek konusunda kendini durdurabilir, kendine hâkim olabilir, ama kadın harekete geçip çeşitli desiselerle cinselliğini sergilerse, ona karşı durması çok zor olur.

Hele kadın güzel, zengin ve sosyal statüsü yüksek ise, kendine hâkim olmak çok daha zor olacaktır. İşte Hz. Yusuf bu ikinci durumu yaşadığı için, Allah’ın yardımı olmadan bu işin altından kalkamayacağını anlayıp bu duayı yaptı.

b) Dikkat edilirse, Hz. Yusuf, Yüce Allah’a “benim irademi kuvvetlendir” deme yerine “onların hilesini benden uzaklaştır” diyor. Bu, kendi iradesine sahip olduğunu, ama onların hilelerini aşamayabileceğini itiraf etmektir.

c) Ayette geçen (esbu) “meylederim” kelimesi sabâ fiilinden türemiştir. Sabâ kelimesi, “meyletmek, arzu etmek, özlem duymak, cinsel düşkünlük duymak” demektir.

d) Hz. Yusuf cahil kelimesine farklı bir mana vermektedir. Kadınların cinsellik bakımından tekliflerine boyun eğip yerine getirmek, cehaletin anlam alanına girmektedir. Ne kadar bilgili olursa olsun, cinsel sapıklık yapan insanlar cahildirler. Cahil kelimesinin bilgisizlikten çok, ahlâksızlıkla ilgisi vardır. Kelime daha çok ahlâkî alana ait bir kelimedir. Hz. Lût cinsel sapıklık yaşayan toplumunu “cehalet üreten” toplum olarak nitelendirmiştir (Neml 27/55).

e) Hz. Yusuf “cahillerden olurum” ifadesi ile bu kötü fiilin neticesinin nereye varacağını bilincinde olduğunu göstermektedir. Demek ki, Hz. Yusuf

modeli ile Yüce Allah, insanlığa, gelecek nesillere bir ahlâk dersi vermekte, ahlâkî davranışta insanın gücü ile ilâhî müdahale alanını öğretirken, ahlâkî bilincin nasıl çalıştığını da göstermektedir.

Ahlâkî alanın bir boyutu insan iradesine ve bilincine bağlı iken, bir boyutu da ilâhî müdahaleye açıktır. Özellikle cinsel ahlâkta Hz. Yusuf'un yaşadığı boyut, ilâhî müdahale olmadan yaşanamaz, onun engelleri aşamaz.³⁰⁴

³⁰⁴ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, c. 9, ss. 412-413.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ. YUSUF BAĞLAMINDA İFFET EĞİTİMİ

Allah peygamberleri insanlara hidayeti, doğruyu ve hakikati öğretmesi için göndermiştir. Peygamberler tebliğ vazifesini yerine getirmekle mükellef oldukları için, bu vazifede asla tembellik ve dalâlette bulunmaları mümkün değildir. Allah onlara tebliğ vazifesini yapabilecek bazı kabiliyetler de ihsan etmiştir.

Şüphesiz ki peygamberlerin öne çıkan bazı vasıfları olmuştur. Mesela Hz. Eyyûb'un hastalıklara karşı mücadelesiyle Allah, sabrı tüm insanlığa bu peygamberle öğretmiştir. Tezimizle ilgilendiğimiz Hz. Yusuf'un da öne çıkan vasfı, şüphesiz O'nun Züleyha'ya karşı iffetliliğidir.

Bu bölümde sadece Hz. Yusuf açısından bir iffet eğitimi değil, diğer bazı değerler bağlamında da bir iffetin açığa çıkması üzerinde durulacaktır.

Bazı tefsir ve meallerde -İsrailiyat kaynaklı- şayet burhân gösterilmeseydi Hz. Yusuf'un Züleyha'ya meyledeceği, arzu edeceği, niyetini bozacağı, isteyeceği, özenip gideceği, kastedeceği, ilgi duyacağı söylentileri ilave edilmiştir. Bazı tefsirler ise peygamberlerin böyle bir meyle kapılmaktan masum ve münezzeh olduklarını belirterek, "hemm" kelimesini tefsirde ihtilafa düşerek "O da cinsel meyil gösterecekti" veya "O'da kadını dövmeğe meyletti; fakat Allah'ın (burhânıyla) ikazıyla bundan vazgeçti" diye açıklarlar. Şimdi bunların hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğu polemiğine girmeden günümüzde çok ihtiyaç hâsıl olan iffetin değer eğitimi açısından nasıl tezahür ettiği ve bu değer oluşmasına yardımcı unsurların neler olduğu hususunu irdelemeye çalışacağız.

Allah peygamberleri melek olarak değil insan olarak gönderip, insanların: "O peygamberler bir melektir; ama biz insanız. Bu özelliğimizden dolayı melekler gibi kabiliyetimiz yoktur. Onlar gibi ibadet edemeyiz. Onlar gibi musibetlere katlanamayız. Onlar gibi iffetimizi koruyamayız. Çünkü onlar melek biz ise günah işlemeye kabiliyetli

insanlarız. Günah işlemek bizim duygularımızda var” gibi itirazda bulunmalarına meydan vermemiştir

Peygamberlerin insan gönderilmelerindeki ana gaye kabiliyetlerin en üst sınırını göstermek bakımından bir misal teşkil etmeleridir. Bundan dolayı, Allah peygamberleri en ağır imtihana tabi tutmuştur. Evladını kurban etmesini istemek³⁰⁵ veya hastalandığı zaman sabretmesini istemek gibi³⁰⁶. Tüm bunlar insanlık için birer örnek teşkil eder.

Hz. Yusuf’un bir insan olarak tezimiz açısından öne çıkan en önemli vasfı iffetli bir peygamber olmasıdır. Halk ve Hak nezdinde Hz. Yusuf hep iffetiyle anılırken, bazı İsrailiyata bağlı zina fiili ya da isteme kabul edilebilir bir tavır değildir. Bu bağlamda O’nun iffetsizliklere karşı içinde bulunduğu durumu da anlamak için, gösterdiği çabalarının neler olduğuna değinmekte fayda vardır.

1. ÂŞIK BİR KADINA KARŞI

Züleyha’nın Hz. Yusuf’a olan aşkı, şehrin kadınlarının ifadesiyle yakıp kavurucu diye anlatılır. O’nu bu kadar âşik eden ana sebep, Hz. Yusuf’un çok yakışıklı bir kişi olmasıdır. Züleyha O’na sahip olmak için her türlü entrikayı yapmaktan geri durmayacaktır. Öyle ki yatak odasına davet edip, birleşme teklifinde bulunması bu işin mantık sınırını aştığının ve yakıp kavuran bir sevdanın göstergesidir. Yine köle bir insanla böyle bir girişimde bulunmayı kendisi için bir noksanlık addetmemesi de aşkının boyutunu gösterir türdendir.

Züleyha’nın aşkı, nefisten kaynaklanan egosunu tatmin eden bir aşktı. Zira Yunus Emre’ye göre insanı gerçek aşktan yani tanrı aşkından uzak tutan bu benlikten kaynaklanan aşktır.³⁰⁷ Züleyha Hz. Yusuf’un peygamberliğine ya da üstün ahlakına değil, yakışıklılığına âşıktı.

³⁰⁵ Konu için bkz: *Kur’an-ı Kerim*, Sâffât 37/102-103.

³⁰⁶ Konu için bkz: *Kur’an-ı Kerim*, Sâd 38/44.

³⁰⁷ Mehmet Bayrakdar, *Yunus Emre ve Aşk Felsefesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, Ankara 1991, s. 45.

İlerideki konularda da göreceğimiz gibi, âşık bir kadının tuzaklarına karşı gösterilen iffet çabaları biz insanlara en büyük örneği sunmaktadır. Bu bağlamda tezin bundan sonraki konuları biraz da bu çabayı ele almaya çalışacaktır.

2. HZ. YUSUF'UN FETÂNETİ VE İLMİNDEN ÇIKARILACAK DERS

Peygamberlerin sıfatlarından bir tanesi de zeki olmalarıdır. Onlar tebliğ vazifesinde bu sıfatı kullanarak insanların müşkül problemlerini bir çırpıda halledebilmektedirler. Hal böyle iken Hz. Yusuf, Züleyha'nın kendisine âşık olduğunu fetânetiyle anlayacak ve ondan gelebilecek tuzaklara karşı üstün zekâsıyla stratejiler geliştirebilecek kabiliyettir.

Kadının çağırma sebebini bilen ve peygamber olan bir insanın yatak odasına gitmek zorunda olmasının tek sebebi, bulunduğu konumda henüz söz sahibi olacak bir hürriyette olmamasını gösterir. Bundan dolayı gitmek zorunda kalmış ve gitmiştir. Ama gittiği yerde ne yapılması gerektiğini de tüm insanlığa göstermiştir. Buradan çıkarılacak en önemli ders, böyle bir ortamda kalmak zorunda olan bir insanın yapacağı şeyleri göstermek bakımından büyük bir imtihanın başarıyla atlatılabiliyor olduğudur. Çünkü peygamberler büyük imtihanlarla sınanmışlardır.

Yusuf suresi 21. ayette Hz. Yusuf'a olayların yorumuna ilişkin bilginin verilmesi de fetânetinin bir başka delilidir. Tefsirlerde bu durum, devlet işleriyle ilgili bilgilerinin arttığı yorumu yapılırsa da biz burada sadece devlet işleriyle değil; olayları önceden anlama, kavrama, yorumlama ve sonuca varma olarak değerlendiriyoruz. Çünkü bu kabiliyete Yusuf'un ihtiyacı olacaktır. Kadın tarafından gelecek olan iffetsizlik komplolarına karşı bir peygamber fetânetine ihtiyaç vardır. Nitekim Allah da O'na bu kabiliyeti vermiştir. Her ne kadar bazı müfessirler henüz peygamber olarak gönderilmeyen bir şahsın büyük günaha meyletmeyeceğinin delili olarak da bunu örnek gösterebilirler de biz bu görüşten yana olmayıp müfessirlerin çoğunluğunun görüşünü kabul ederek Hz. Yusuf'un bu dönemde peygamber olduğunu kabul ediyoruz.³⁰⁸

³⁰⁸ Mevdûdî, *age*, c. 2, s. 449.

3. ZİNAYA KARŞI ALLAH KORKUSU TAVRI

. Korku terim olarak; kişiyi günah ve hata işleme konusunda sürekli tedbirli ve ihtiyatlı kılan bir şuur halidir.³⁰⁹ Râgıb el-İsfahânî'ye göre; İnsanın tahmin ettiği veya açıkça bildiği bir emâreye dayanarak, başına kötü bir hal geleceğinden kaygılanması demektir.³¹⁰

Bazı Kur'an meallerinde Hz. Yusuf'un sığınmasını, korku olarak ele alan tercümelemeler mevcuttur. Nitekim Allah'a sığınmakla korku arasındaki ilişkiyi belirleme bakımından Ebu'l-Kasım el-Hâkimî; havfı, haşyet ve rehbet diye ikiye ayırır. Bunlardan rehbet sahibinin kaçmaya çalıştığını, haşyet sahibinin ise Allah'a sığındığını ifade eder.³¹¹ Bu bağlamda Hz. Yusuf'un günah işlemekten korktuğu için Allah'a sığındığını anlayabiliriz.

Korkunun sadece sığınmakla değil, hüznün ile de yakından bir ilişkisi vardır. Nitekim Şah b. Şücâ' hüznü havfın alameti olarak görür. Zünnûn el-Mısırî ise bu düşünceyi şöyle izah eder: "Aşk konuşturur, hayâ susturur, havf hüznülendirir."³¹²

Bu arada korkuyla şehvet arasındaki ilişkiye baktığımızda Abdullah b. Hubeyk havf'ın konusunda şehvete bakan yönüyle; ancak zorlayıcı bir havf ve rahatsız edici bir şevkin kalpleri şehvi arzuların kurtarabileceği kanaatindedir.³¹³ Gazali de havf halinin nefsanî arzuların önüne geçmesi durumunda, iffet adını aldığını söyler. Haramlardan sakınılırsa vera', şüpheli şeylerden uzak durulursa takvâ, Allah'a manen yaklaştırmayan şeylere engel olursa sıdk adını alır.³¹⁴ Yine Gazali'ye göre şehveti kırmak, korku ateşiyle mümkün olur.³¹⁵ Demek ki şehvânî arzuları bastırmak için, bir korku anlayışının iyi tespit edilmesi gerekir. Tabi ki bu korku anlayışı avamın anladığı

³⁰⁹ Ebu Osman el-Hîrî, Aktaran: Mustafa Kara, "Havf", *TDVİA*, c. 16, s. 530.

³¹⁰ Râgıb İsfahânî, *el-Müfredât*, "hşy", "hvf", "rhb", "şfk", "vcl", "vky" maddeleri, Aktaran: Kara, *age*, c. 16, s. 530.

³¹¹ Kuşeyrî, *er-Risale*, s. 264, Aktaran: Kara, *age*, c. 16, s. 530.

³¹² Ferîdüddîn-i Attar, *Tezkiretü'l-evliyâ*, Tercüme: Süleyman Uludağ, İstanbul 1985, s. 254, 306, 449, Aktaran: Kara, *age*, c. 16, s. 530.

³¹³ Hücvîrî, *Keşfu'l-Mahcûb*, s. 229, Aktaran: Kara, *age*, c. 16, s. 530.

³¹⁴ Ebû Hâmid Muhammed ibn Muhammed Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn*, Tercüme eden: Mehmed A. Müftüoğlu, Tuğra Neşriyat, İstanbul 1989, c. 4, s. 270.

³¹⁵ *Age*, c. 4, s. 270.

baskıcı ve despot bir hareket olmaktan ziyade, Kur'an ve Hz. Peygamber perspektifli kolektif şuur ve eğitimin verileriyle olacaktır.

Bu bağlamda insanlara önce Allah korkusunun verilmesi gerekir. Anne, baba ya da kanun korkusunun ardından gelmesi gereken bir olgu olması gerektiği kanaati içerisindeyiz. Burada Allah korkusu verilmeden, sadece anne baba korkusuyla ya da devlet korkusuyla işi halletmeye kalkılırsa, ahlaki meziyetlerin yeşertilmesi hususunda başarısız olunacaktır. Zira kişi annesini, babasını veya devleti alt ettiği her zaman ve zeminde çirkin bir iş olan iffetsizlik eylemini her zaman yerine getirebilecektir. Burada insanlara kontrol değil, kanunlarla eylem kısıtlılığı yapılmış olacaktır. Hâlbuki Allah korkusunu kişide bir kontrol mekanizmasıyla yerleştirebilirsek, Allah'ın mükelleflerinden istediği ve Hz. Peygamberin vazife edindiği üstün ahlaki meziyet kendiliğinden suhûletle olacaktır.

Psikolojik bağlamda Cüceloğlu, korku kültürüyle değerler kültürü arasında bir karşılaştırma yaparak, korku kültürünün insanın özüne önem vermediğini ve bir algılama zemini olarak sosyal maske, mevki ve maddiyâtın bu kültürde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre bu kültürün algılama zemini güç temellidir. Yani seven sevdiği kişiye sevgisini karşıdakinin onurunu yüceltici mahiyette değil, onu kendine bağımlı hale getirir tarzda tezahür ettirir. İnsanoğlunun yaşamında korku kültürünün önemli bir yön verici olduğu ve maalesef bu yönlendirmenin insan tarafından farkına varılmadan yapıldığını belirtir. Değerler kültüründe ise insanın özü önemlidir. Kişi sevdiğinin onurunu kırmadan yücelterek gösterir. Buna örnek olarak, oğlunun makine mühendisi olmasını isteyen kamyon şoförünü anlatır. Kendisinin okuyamadığını ve oğlunu, ceketini satma pahasına da olsa okuyup çok para kazanmasını istemesi gibi. Şoför, oğlunu ilgi ve alakasını düşünmeden kendi isteğine göre meslek sahibi olmaya zorlar. Baba korku kültürüyle oğluna: “Sen bu dünyada benim beklentilerimi gerçekleştirmek için varsın” mesajını vererek, oğlunun meslek seçme konusunda yetenekli olamayacağı imâsında bulunur. Yani çocuğunun özüne önem vermemiş olur. Hâlbuki baba değerler kültürüne göre davranmış olsaydı, oğlunun

seçimlerine karışmadan, olabileceğinin en iyi olması konusunda olanaklarını seferber edebilirdi. Çünkü burada insanın özü ve onuru önemlidir.³¹⁶

Cüceloğlu'nun anlattığı değerler kültürü bağlamında, bir korku anlayışı geliştirilebilir. Yani insan özüne ve onuruna bağlı bir korku. Buna korku dememizin sebebi, korkulacak şeyin insan temelli değil, ilahi temelli olmasıdır. Çünkü insanların insandan korkması meselesi Cüceloğlu'nun ifade ettiği ancak korku kültürü olabilir. Kastımız insandan korkma değil, Allah'tan korkma mekanizmasını geliştirmektir. Allah'tan korkma dediğimiz şey de belki değer kültürüyle paralellik arz eder. Şöyle ki Allah korkusunun olduğu davranışta, O'nun koyduğu temel değerlere bağlı kalma mücadelesi kaçınılmazdır. Yukarıda terim olarak, kişiyi günah işleme konusunda sürekli tedbirli ve ihtiyatlı kılan bir şuurlu hali diye tanımladığımız gibi. İşte bu mücadele olgusu dini literatürde korkuyla izah edilmektedir. Bunun için Cüceloğlu'nun anlattığı değer kültürü aslında kastettiğimiz korkuyla bir yönüyle uyuşabilir.

Korku anlayışının ne olduğu hususunu belirttikten sonra, Hz. Yusuf'un olayındaki belli değer eğitimi örneklerine bakabiliriz.

Kadının bütün şehvetiyle zinaya çağırdığı davete Hz. Yusuf'un: “Allahtan korkarım. Zira senin kocan benim efendimdir; bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar şüphesiz başarıya ulaşamazlar”³¹⁷ mukabelesinde bulunması konusu tefsirlerde iki şekilde ele alınmıştır. İlki ayette geçen rab kelimesinden murat, Züleyha'nın eşi olan vezirdir. İkincisi ise Rab olan Allah'tır. İlk görüş eğer doğruysa, Hz. Yusuf kendisinin bakımını üstlenen hane reisinin eşine yeltenme ihanetinde bulunmamış olmakla, peygamberlere has bir sıfat olan emânet ve sadâkati yerine getirmiş olduğudur. Eğer ikinci tefsir doğru ise, yine kendisini kuyudan çıkarıp saray hayatına ulaştıran Allah'a bir şükürün gereği onun emirlerine itaat ettiğidir. Her iki yorumda da Hz. Yusuf nankörlük etmemiş ve güzel bir ahde vefa örneği göstermiştir. Bu da emin ve sadık olmanın gereğidir. Fakat burada ilk yorumun doğru olması kuvvetle muhtemeldir.

³¹⁶ Doğan Cüceloğlu, *İletişim Donanımları*, b. 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002, ss. 155-169.

³¹⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/23.

Maazallah kelimesinin asıl yorumu ise şöyle olmalıdır. Kadın bütün şehvetini sergileyerek Yusuf'u yatağına çağırılmaktadır. Komplosunda kendince başarılı olduğunu düşünmektedir. Fakat hesabını yapamadığı bir şey vardır ki o da, karşıda olayların ve hadiselerin yorumunu yapabilen, ilim ve hikmetle donatılmış bir peygamber durmaktadır. Bu peygamberin iffetini sağlayan yani iffetli olmasını gerçekleştiren şu ifadeleri önemsiyoruz. “Allah’a sığınırım (korkarım) Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zalimler iflah olmaz!”³¹⁸ İlk cümlesinde Allah’a sığınmakla tevhit akidesinin bir gereği olarak karşılaştığı problemi anlayıp bu günahı işlemesine engel bir Rabbinin olduğunu hatırlaması ve zina yapmasının mümkün olmamasını ifade etmesi dikkat çekicidir. Allah’a sığınma ifadesinden kasıt, zina fiilini yapmasını Allah’ın yasaklaması olarak algılamalıyız. Ya da hesap verme duygusu olarak da değerlendirebiliriz. Bu durumda bazı müfessirlerin zina fiilini yasaklayan emrin burhânla geldiği iddiaları bir yönüyle tutarsız görünmektedir. Çünkü zina fiilini yasaklayan şey eğer burhânla gelmiş olsaydı, Hz. Yusuf ilk cümlelerini Allah’a sığınarak anlatmazdı. O, şunu çok iyi bilmektedir ki zina büyük bir suçtur ve bu suçu işlemek için O Allah’a sığınmaktadır.

İkinci çıkarımımız ise şudur: Zina teklifine mukabil bu günahı irtikap etmesine engel önce Rabbidir. Eğer Rabbine karşı lâkayt kalır da zina yapmak istese, bu sefer efendisi ve onun yaptığı ikramlar vardır. Yine bir vefa borcu sadedinde efendisinin karısıyla zina yapamaz. Eğer bu vefasızlığı yapacak olsa, bu sefer ahlaka ters bir fiil işleyecek ve zalimlerden olacaktır ki bu da O’nun doğasına terstir. Yani Hz. Yusuf’un bu zina fiilini yapmasına engel önce Rabbi, ikincide efendisinin ikramı ve eşi olması üçüncüde ise ahlaksızlık yapmakla zalim olma düşüncesidir. Yani Hz. Yusuf günah üzerine, günah üzerine, günah işleyecektir. O bütün bunların farkında olduğu için bu günahı işlememiştir.

İnsanlarda O’nun gibi iffet istiyorsak önce Allah korkusunu yerleştirmek zorundayız. İkinci olarak insanlarda ihanet etmeme düşüncesini yerleştirmeliyiz. Nitekim bu konuya matuf İbn Mesud’dan rivayetle Hz. Peygamber, komşusunun

³¹⁸ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/23.

helalliğiyle zina yapmayı en büyük günah olarak bildirmiştir.³¹⁹ Çünkü komşunun helalliğinin ırzını korumak hususunda önce muhafaza edenlerden biri de yine komşunun kendisidir. Koruması gereken bir ırzı kendisi ihlal ederse, büyük bir günah işlemiş olur. Tabi bu zinayı hafifletmek açısından değildir. Bu, vefâ örneğinin ehemmiyetine binâendir. Hz. Yusuf bunun farkında olan peygamberlerdendir. Bunu bildiği için, zina etmek kastına asla tevessül etmemiştir. Yoksa büyük günah işlemiş olacaktır ki bu, peygamberler için düşünülemez.

4. PEYGAMBERLER AÇISINDAN ZİNA OLGUSU

Cenabı Hak, Hz. Yusuf'un ismiyle anıldığı bu sureyi “Ahsenü'l-Kasas” olarak vasfeder. Çok güzel olan bu kıssadaki kısa ve kapalı hususlar kıssacılar tarafından doldurularak -öyle ki İslami imiş gibi- yansıtılıp kaynaklara geçirilmiştir. Bu arada İslam'a düşman olan unsurlar, zındıklar, rafiziler, Yahudi ve Hristiyanlar fırsatı ganimet bilerek Allah'ın peygamberine yakışmayan şeyleri, Müslümanlarca değer verilen İbn. Abbas vb. şahıslara izâfe etmişlerdir. Bu düşmanca tavırla Hz. Yusuf zina gibi menfûr bir fiile nispet edilmiştir.³²⁰ Hâlbuki bir peygamber bu insanların iddia ettikleri zina fiilini işlemekten son derece uzaktır.

Şimdi “hemme” fiilinin yukarıdaki bölümlerde anlatıldığı gibi; üzüntü duyma, gönül ıstırabına düşme, niyetlenme, kastetme vb. anlamlara geldiğini görmüştük. Fakat muhtemel anlamları hesaba katarak şu tür tevillerde bulunabiliriz:

“Hemme” fiiline cinsel meyil anlamı verirse, olay şu şekilde cereyan eder. Kadın Yusuf'u yatağına çağırır. Zira ortamı zina etme fiiline hazırlamıştır. Fakat Hz. Yusuf, yukarıda da anlatıldığı gibi Allah'a sığınarak, efendisine ihanet edemeyeceğini ve de bu fiili işleyenlerin zalim olduğunu, zalimlerin ise kurtulamayacağını söyleyerek teklifi reddeder. Züleyha, bu durumda emeline kavuşmak için cinsel bir meyil gösterir (velegad hemmet bihi). Çünkü şimdiye kadar Yusuf'a bu kadar yakınlaşmamıştır. Bu kadar da rahat bir ortamı sağlayamamıştır. Sırada (ve hemme bihâ) cümlesini Hz. Yusuf açısından cinsel meyil olarak tercüme ederse, (lev lâ en raâ burhâne rabbih) cümlesiyle

³¹⁹ Tirmizî, *age*, “Tefsir”, Furkân, Bölüm 26, Hadis No: 3182, c. 3, s. 195.

³²⁰ Abdullah Aydemir, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, b. 2, TDV Yay, Ankara 1996, s. 96.

birleştiren, Yusuf'un cinsel meyli burhânla yerine gelmemiş olur. Müfessirlerin de söylediği gibi, burada takdîm ve te'hîr vardır.³²¹ Burhân olduğu için cinsel meyil olmamıştır. Ayet “Kadın ona meyletti. Eğer Rabbi'nin burhânını görmeseydi, Yusuf da O'na meyledecekti” şeklinde tercüme edilebilir. Buradan anlaşılmaktadır ki cinsel meyil olmamıştır.

“Hemme” fiilini hüzne boğulma olarak tercüme edersek, Züleyha cinsel meyli gerçekleştirmek için ortamı iyi hazırlar. Fakat karşısında Allah'a sığınan, ihanet etmekten hoşlanmayan, ahlaksızlığı büyük bir zulüm olarak değerlendiren âbide bir şahsiyet durmaktadır. Fakat O'nun tavırları karşısında amacına ulaşamamanın verdiği sıkıntıyla, kadın ister istemez hüzne kapılmaktadır. Yani tüm çabalarının elden gideceğini düşünerek hüzne kapılmış olabilir. Hz. Yusuf açısından hüzün ise iffetini kaybetmekten dolayı günaha düşme üzüntüsü olabilir. Zira şimdiye kadar sebeplere sarılıp ufkunu dinç tutacak belli hatırlama ve zikirlerinde bulunmuştur. Sıra, bundan sonra Allah'ın ona vereceği burhân sayesinde kurtulmaya kalmıştır. Nitekim Allah burhânını göstererek O'nu hüzne kapılma durumundan kurtarmıştır. Yani hüzün daha eyleme dönüşmeden burhân imdada yetişmiştir.

Tezde temel problemimiz yorumlara ait ihtilafın sebebini açıklamak değil Hz. Yusuf'u iffetli kılan özellikleri belirlemektir. Hemme fiiline cinsel meyil de desek, hüzünlenme de desek her hâlükârda Hz. Yusuf'un zina fiiline yeltenmediği, böyle bulunduğu bir ortamda günaha bulaşmadığı, çünkü onu bu günahattan kurtaran şeyin ilk basamağının Allah'a sığınması, efendisinin karısıyla zina yapmayı ihanet olarak düşünmesi, bunu Züleyha'ya da açıklaması ve zulmedenlerden olmak istememesi olarak düşünüyoruz. Böylelikle de bir peygamberin zinaya meyledemeyeceği anlaşılmış olacaktır.

5. İFFET İÇİN ÇALIŞANA GELEN YARDIM

Hz. Yusuf'un içinde bulunduğu müşkil probleme karşılık Allah'tan gelen yardım burhân şeklinde tezahür etmiştir. Önceki bölümde de anlatıldığı gibi burhân tefsirlerde farklı farklı yorumlanmıştır. Burhân, arapçada berraklaştırmak, açıklığa kavuşturmak;

³²¹ Kurtubî, *age*, c. 11, s. 311.

delil getirmek, anlamındaki “b-r-h” kökünden türediği kabul edilir.³²² Delil, kanıt, çıkarım, ispat demektir.³²³ İslam düşüncesi ve mantığında ise ispat ya da kanıtlamaya verilen addır.³²⁴

Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Peygamberle tartışan Yahudilerden ve Allah’la birlikte başka ilahlara da tapan müşrik ve putperestlerden iddialarını ispatlayacak burhânlar istendiği bildirilmektedir. Burhânda esas olan, ihtiva ettiği bilginin doğru olmasıdır. Belli mantık kalıpları uygulanarak doğruluğu ispatlanamayan bilgi burhân olarak kabul edilmez. Bazı hadislerde de burhân aynı manada kullanılmış, ayrıca sadakaya, verenin imanına delil olması itibariyle burhân adı verilmiştir.³²⁵

İfade edildiği gibi burhânda aslolan ihtiva edilen bilginin doğruluğudur. Eğer ahlakî değerler Peygamberler tarafından öğretilecekse, onların bu bilgiyi veya değeri kendilerinin uygulaması ve doğrulaması gerekmektedir. Nitekim bu değeri başa gelen hâdisleyle doğrulayan Hz. Yusuf, iffeti bize ispatlamıştır.

Yine delilin bütün şüpheleri ortadan kaldıracak mahiyette ve belli mantık örgüsü içerisinde olması gerektiğinden hareketle, Yusuf’un burhânı elde edip etmediği tartışmasına girmiyoruz. Zira burhân Hak tarafından zaten gösterilmiştir. Fakat burhân kelimesinin geçtiği ayetlere kadar olan kısmında Allah’tan korkma, ihanet etme ve zalim olma hallerinin bu mantık kalıplarıyla burhâna davetiye çıkarmadığını düşünmek biraz peşin hüküm olsa gerektir. İlim ve hikmet verilmiş bir peygamberin olayların yorumunu da bilen bir nebinin, irade eğitimi konusunda bir takım çalışmalar yapacağı aşikârdır. Çünkü evdeki kadının bir peygambere kötü niyetler kurarak komplo kurmaya çalışması, bir peygamberin dikkatinden kaçmayacaktır. Önceden de ifade edildiği gibi, iffet değeri bağlamında ayette Allah korkusu, ihanet etmeme ve zulmediyor olma sancıları bu aşamalarda bizlere birer ipucu olarak gösterilmektedir. Yani Yusuf, zina etme fiilinin ne derece menfûr bir şey olduğunun bilincindedir. Çünkü bir kadından gelen zina teklifinin verdiği şehvet havasını dağıtacak bir çıkış gerekmektedir. Bu amaca matuf olarak Hz. Yusuf araya fuhuş havasını bozacak cümleler sarf etmiştir.

³²² Yusuf Şevki Yavuz, “Burhân”, *TDVİA*, c. 6, s. 429.

³²³ Güneş, *age*.

³²⁴ İbrahim Emiroğlu, “Burhân”, *Felsefe Ansiklopedisi*, c. 2, s. 894.

³²⁵ Yavuz, “Burhân”, *age*, c. 6, s. 429.

Çünkü Allah'tan korkarım ifadesi, belli bir amaca göre söylenmiştir. Bunu duyan Züleyha'nın hüzne kapılıyor olması da mantığa ters düşmese gerekir. Bir peygamber her ne kadar zina fiilinin kötü bir şey olduğunu bilse de zina fiiline duygusal anlamda da mâni olacak bir yardım gerekmektedir. İşte bu yardımın Allah'tan gelmesi tesâdüf değildir. Yusuf'un en çok sıkıntıya düştüğü bir durumda Allah'ın yardımı gecikmiyorsa, Yusuf gibi çabalayan, zina ortamının havasını cümleleriyle bozan, Allah'tan korkan bir insana da bu müşkil durumda Allah'ın yardımı gecikmeyecektir. Öyleyse değer eğitimi bağlamında sıradan insanlarda bile iffete dâir bir burhân oluşumunu istiyorsak, Hz. Yusuf'un yaptığı gibi Allah'tan korkmayı, ihanet etmemeyi ve zulmetmeme fikrini insanlara öğretebiliriz. İşte o zaman iffet denen değer, burhân ile Hz. Yusuf gibi en zor anımızda bize yetişecektir. Yani burhânı iffetli olma hissi olarak düşünebiliriz.

Tüm bunların yanında, burhânın bir başka yorumu da şu olabilir. Hz. Yusuf komplo kuran bir kadının zina teklifleriyle çok mücadele etmektedir. Öyle ki artık tâkatini aşan bir durumla karşı karşıya gelmiştir. Kapılar kitlenmiş, hanım efendi Züleyha ile istemese de baş başa kalmak zorunda kalmıştır. Ne yapıp ettiyse de ondan kurtulamayan Yusuf, artık kendini Allah'a teslim etmiştir. İşte burada burhân Allah'tan Hz. Yusuf'a azizin kapıda olduğunu ve ona derhal yetişmesi gerektiğini, bundan korkmaması gerektiğini bildiren bir nidâ olabilir. Ayette geçen “Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (burhânımızı, delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı”³²⁶ burhân ile derhal kapıya koşan Yusuf, aslında sadece azize değil, iffet özgürlüğüne doğru bir kurtuluş koşusu da yapmıştır. Şimdi burada bazı soruların cevaplanması gerekmektedir: Yusuf kapıların kitli olduğunu bildiği halde neden kapıya koşmuştur? Veya kapısını açamayacağı bir kapıya neden koşmuştur? Çünkü Allah'tan gelen burhânla kapıdan geçen azize yetişmeye çalışmıştır. Bunun aksini kabul ettiğimizde Yusuf her halükarda kadından kurtulamaz. Bunu da kadından kaçan bir kişinin gömleğinin yırtılmasından anlıyoruz. Yani kadın Yusuf'la beraber olmayı kafaya koymuştur. Bu bağlamda Allah'ın gösterdiği burhân sayesinde, Yusuf kötülük ve fuhuştan uzaklaştırılmış olacaktır. Eğer bu olmasaydı, kadın zaten emeline kavuşup, zina fiilini Yusuf istemese de irtikap edecektir. Amaç

³²⁶ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/24.

burada bir peygamberin bu işten rahatlıkla sıyrılmasıdır. Çünkü O, ihlâsa erdirilen kullardandır. Bu da tahmin ettiğimiz burhânla olacaktır. Burada tahmin kelimesini kullanmamızın sebebi, bu durumun Allah ile Hz. Yusuf arasında geçen ve kimsenin bilemeyeceği bir şey olduğu içindir. En iyisini Allah bilir.

Burhânın Allah tarafından verilme işinin peygamberlikten mi yoksa çalışmasının ürünü olarak mı olduğu tartışması açıkçası kelami bir tartışma zeminidir. Değer eğitimi şablonu çıkaracaksak şayet bu hususta Hz. Yusuf'un çalışmasının bir gereği olarak Allah'ın bir inayet olması açısından burhân göndermesi olağandır. Burada kullanılan kelimeyi önemsiyoruz. Şöyle ki Allah'ın, ayet yerine burhân kavramını tercih etmesi bu hususun peygamber olmayanlara da lütfedilebileceğinin işaretidir.

6. İHLAS VE SAMİMİYET

Ayette geçen ifadede muhlas kavramından da bahsedilmektedir. Bu kavram peygamberlere has bir özelliktir. Yani Allah tarafından ihlâsa erdirilmiş olmak demektir. Günah işleme kabiliyeti söz konusu değildir. Bu bağlamda ismetle yakın anlamlıdır. Bu zaviyeden bakıldığında zaman, Hz. Yusuf'un zina işini istemesi ve irade etmesi düşünülemez. Bir peygamberin aslî görevi insanların irşâd olmasını sağlamaktır. Yusuf'un henüz bu olayda peygamber olmadığını düşünsek bile, Allah neden bu işe yeltenen birini peygamber seçsin. Bu da akla ters düşmektedir.

Hz. Yusuf eğer böyle bir şeye girişmiş olsaydı, bu günahından ötürü Allah'a dua edecek ve bağışlanması talebinde bulunacaktı. Nitekim zellede bulunan bazı peygamberlerin hemen farkına vararak zulmettiğini itiraf edip bağışlanma talebinde bulunmaları gibi. Buna örnek Yunus (as)'dır. Kavminin helak olacağını Allah'tan gelen bilgiyle öğrenip terketme hususunda aceleci olması veya erken içtihatla kavminden ayrılmakla belki zelle işlemiştir. Bu o peygamberin bir içtihadıdır. Ama prosedür gereği yine de kavminden ayrılması için Allah'tan gelen nidayla hareket etmesi gerekirken, acele etmekle hata etmemiştir. Bu basit olaydan ötürü bile balığın karnında "Senden başka ilah yoktur. Her türlü noksanlıktan münezzehsin. Şüphesiz ki ben kendine

zulmedenlerden oldum”³²⁷ nidası ve Allah’ın onu bağışlaması, bu işte ne kadar hassas davranıldığıının bir göstergesidir. Binâenaleyh Hz. Yusuf’un olayında yaptığı günahın ötürü bir bağışlanma talebi yoktur. Çünkü böyle kötü bir fiile yeltenmemiştir ki bunun affi için dua etsin. Bu da O (as)’ın iffetine delildir.

Allah’ın Hz. Yusuf’u methedici sözleri, O’nu (as) bağışladığına dair bir ayetin olmaması, bir başka yerde şeytanın ihlâsa erdirilenlerin dışındakileri sapıtacağını söylemesi³²⁸ ve bu ayetlerde Allah’ın Yusuf hakkında ihlâsa erdirilmiş tabiri de Hz. Yusuf’un iffetine delildir.

Akabinde gelen ayetlerde Züleyha zinaya yeltendiğini söyleyecek ve Yusuf (as)’ın bu işi istemediğini, O’nun (as) iffetini koruduğunu itiraf edecektir. Bu ayetlerle zaten onun bu kötü işi istemediği anlatıldığı halde, Hz. Yusuf hakkındaki bu çirkin iftira, bu ayetleri inkârı anlamına gelir ki bu da imansızlığın bir başka alâmetidir.

Yusuf (as) ihlâsa erdirilmiş olmakla, ismet sıfatını da tescillemiş olmaktadır. İşte ihlâsın da bizlerde olmasını istiyorsak, Yusuf (as) gibi Allah korkusuyla hareket etmek zorundayız. Hz. Yusuf gibi ihlasla ahlakın devamı için çalışanların akıbeti gene Hz. Yusuf gibi en sıkıntılı anda alınının akıyla refaha kavuşmak olacaktır.

7. FUHŞİYATA MUKÂBİL YAPILAN DUANIN ÖNEMİ

Hz. Yusuf’a yapılan zina tekliflerinin sadece kadından değil, şehrin birçok kadınından gelmeye başlaması üzerine³²⁹ Yusuf (as)’ın: “Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum”³³⁰ duasını yapması, O’nun peygamberâne tavrını göstermektedir. İşin bu seviyeye gelerek artık zindan hayatını bir kurtuluş olarak görmesi, zina tekliflerinin ne kadar sık ve bohemce (şehvî hislerle) yapıldığını göstermektedir. Yusuf (as) şimdiye kadar Züleyha’yla mücadele ederken, şimdi birçok kadınla savaşmak zorunda kalmış ve birini atlatsa diğerinin ağına kapılma tehlikesini

³²⁷ *Kur’an-ı Kerim*, Enbiyâ 21/87.

³²⁸ *Kur’an-ı Kerim*, Hicr 15/40.

³²⁹ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/32-33.

³³⁰ *Kur’an-ı Kerim*, Yusuf 12/33.

hesaba katarak, onların ağına dūşüp onlara meyletmektense, zindan hayatını tercih etmiştir. Bu duygu ve düşünceyle Rabbinden zindanı bilakis istemektedir.

Düşünülmesi gereken diğer bir şey de, saray hayatını terk edip zindan hayatını istemek normalde akıl kârı değildir. Ama Allah'tan korkan ve iffetine düşkün bir insan için hele hele bu insan peygamberse zindan hayatı ona saray hayatı gibi gelecektir. Bu aynı zamanda inandığı değerler uğruna elindeki birçok imkân ve fırsatı feda edecek birçok kişiye ilham verir niteliktedir. Bu haslet sadece peygamberlere has bir özellik olmakla kalmayıp, insanlarda da neşet etmesi için toplumlar açısından büyük öneme sahip görünmektedir.

Belli konumlara ve mertebelere erişmek ya da sabit kalmak uğruna değerlerinden taviz vermeyen, yani evdeki bulunan kadın ve diğerlerinin zina tekliflerine boyun bükmeyen Yusuf (as), bizler için çok önemli bir örneklik oluşturmaktadır. Buna göre iffet değeri uğruna sevdiğimiz dünyevi şeylerden zararımıza olduğunu bilsek de terk etmeyi tercih edebilmeliyiz. Zina fiiline mukâbil zindan hayatını tercih edebilmeliyiz. Hz.Yusuf iffet için çok mücadele göstermiştir. Fakat bu olay tek taraflı olmayıp kadın cephesinden de bir gayret söz konusudur. Bizler her ne kadar iffet için çalışsak da iffetsiz ortamda bulunmak da kişiyi fuhşa götürmektedir. Bu bakımdan bu tür ortamlardan uzak durmak iffet açısından yararımıza olacaktır.

Nitekim Yusuf'un günah bataklığına fazla dahil olmadığını şu ayetten anlıyoruz: “Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara davetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soyarken Yusuf'a): “Çık karşılarına!” dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: “Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün bir melektir!”³³¹ Öyle anlaşılıyor ki, Yusuf şimdiye kadar bu dedi kodu yapan kadınların görmelerini sağlayacak bir ortam oluşturmamıştır. Yani fazla dışarı çıkarak kadınların görmesine sebep olmamıştır. Çünkü ayetin akışı, kadınların ilk defa böyle yakışıklı bir genç gördüklerine işaret eder. Bu bakımdan Hz. Yusuf iffet muhafazası için belli çaba sarfettiğine bu ayet bir delildir. Bu sebeple bizler de

³³¹ *Kur'an-ı Kerim*, Yusuf 12/31.

Yusuf'un iffetine uygun değerlere sahip bireyler yetiştirmek istiyorsak O'nun gibi iffeti zedeleyici ortamların oluşmaması için çaba sarfetmeliyiz.

Hz. Yusuf'un iffetinde sorgulanabilecek olan bir soru şu olabilir: "İhlâsa erdirilen bir insanın belli çalışmalar yapmasına zaten gerek yoktur. O her halükarda bu erdemliliği gösterecektir. Bunun bize bakan yönü nedir?" Burada: "Biz peygamber değiliz." sorulursa şu cevap verilebilir: "Burhân Allah tarafından verilen bir gerçekliktir. Fakat ayetlerin genel değerlendirilmesi yapıldığı zaman, burhânın gelmesi için belli bir zemin oluşturan Yusuf'un gayretleri Allah'ın rahmetine celbedecek ve en sıkıntılı olunduğu anda imdada yetişecektir. Bu olay sadece peygamberlere has bir özellik olmaktan ziyade tüm insanlarda ortaya çıkabilecek bir durumdur."

8. İFFET EĞİTİMİNDE KULLANILACAK ETKİNLİKLER

8.1. Hayâ Duygusunu Geliştirme

Ahlakta iffet değerine en yakın erdem hayâdır. Her ne kadar utanma olarak anlaşılrsa da hayânın Allah'a olanı en önemli şeklini oluşturur. Çünkü Hz. Peygamber hayânın imandan bir cüz olduğunu söylemiştir.³³² Diğer bir hadisinde ise: "Kendisine karşı hayâ edilmeye Allah daha lâyıktır"³³³ buyurmuştur. Genel itibariyle her insanın utanacağı ve otorite kabul ettiği bir makam vardır. Fakat müslümanın hayâ edeceği makamının Allah olması şüphesiz ki en mühim ve isabetli bir hareket olacaktır. Çünkü korunma ve itidâl seviyesinde kalabilmek adına, insanda zina yapma ve harama bakma duygusunu frenleyen bir mekanizmanın olması için Allah en güzel otoritedir. Bu aynı zamanda iffet eğitimi açısından da kolaylaştırıcı olacaktır. İnsanlarda iffet arzu ediliyorsa, Allah'tan hayâ etme duygusunu açığa çıkarmak gereklidir.

³³² Nevevî, *age*, Hadis No: 684, c. 4, s. 82.

³³³ Tirmizî, *age*, "Edeb" Bölüm 22, Hadis No: 2769, c. 3, s. 20.

8.2. Kötülüğe Engel Olma Bakımından Sedd-i Zerâi'

Sedd-i zerâi', harama, kötü ve zararlı bir sonuca vasıta olan davranışların yasaklanması, kötülüğe giden yolların kapatılması demektir.³³⁴ Bazı konularda böyle bir hüküm çerçevesinde hareket etmemizi isteyen Allah Teâlâ: “Zinaya yaklaşmayın gerçekten o çirkin bir hayâsızlık ve kötü bir yoldur”³³⁵ buyurmaktadır. Ayette “Zina etmeyin” denilmeyip “Zinaya yaklaşmayın” denilmesi, zinaya götürme tehlikesi bulunan tutum ve davranışlardan da uzak durmayı ifade etmektedir.³³⁶

İslâm'ın bir şeyi kötü ve zararlı görüp yasakladıktan sonra ona götüren, ona vasıta olan davranışı serbest bırakmayacağı açıktır. Ancak kötülüğe ulaşmakta vasıta olarak kullanılabilen usûl ve yollar insan zekâsının üretim gücüne, dönem ve toplumların özelliklerine göre değişiklik ve çeşitlilik gösterebileceğinden, İslâm sadece yasaklardan söz etmiş, hangi yol ve vasıtaların bu yasağa götürebileceğinin tespitini ve yasağa uyulması yönünde gerekli tedbirlerin alınmasını Müslümanlara bir sorumluluk olarak yüklemiştir.³³⁷

İslam'da suçların önlenmesi, kişileri suçu işlemeye sevk eden duygu, ortam ve araçların ıslah edilmesi, işlenen suç ve günahların da mümkün olduğu ölçüde gizlenmesi ilke edinilmiştir.³³⁸ İslami açıdan hem sorumluluk ve hem de günahları engelleme anlamında erkek ve kadınların yabancı ortamlarda belli yerlerini örtmeleri, tahrik edici davranışta bulunmamaları, yabancı erkek veya kadınlarla baş başa kalmamaları, toplumda müstehcenlik ve açıklığa meydan vermeme, fuhuş ortamında ve fuhuş yapanlarla beraber olmama, fuhuş yayını yapan görsel veya işitsel materyallerden uzak durma zinaya götüren yolların önlenmesi adına önemli davranışlardandır. Bunların aksi yönde hareket etmek demek, zinaya götüren yolların açılması demektir. Önemli olan zina işine götüren yolları tespit edip, bundan belli gelir elde eden kişi veya kurumlara bazı yaptırımların yapılması, kişi ve toplumun yararına olacaktır.

³³⁴ Karaman vd, *İslam ilmi hali 1*, c. 1, s. 154.

³³⁵ *Kur'an-ı Kerim*, İsrâ 17/32.

³³⁶ Karaman vd, *age*, c. 3, s. 480.

³³⁷ Karaman vd, *İslam ilmi hali 1*, c. 1, s. 154.

³³⁸ Bardakoğlu, “Zina”, *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, c. 4, s. 588.

8.3. Mahremiyete Dikkat Etme

Önceki konularda da anlatıldığı gibi mahremiyet: “saygıya ve gizlenmeye değer şey, kendileriyle evlenmek haram olan yakın hısım, İslâm’ın kendileriyle evlenilmesini yasakladığı belli hısımları ifade eder.³³⁹ Dinin mahremiyete önem vermesinin önemli özelliği, buna bir değer atfettiği içindir. Bu değeri koruma çabasının makes bulması, çalıştığı oranda da kıymet ifade edecektir. Gazali, göz şehvetinin isteğini yerine getirmeye imkân olduğu halde, gözünü haramdan koruyan bir kimsenin durumunu, zina etme imkân olduğu halde zina etmeyen kişinin hali gibi önemli bir hadise olarak addeder. “Çünkü harama bakma, zinanın başlangıcıdır. Gözün muhafazası mühimdir. Hafif sayıldığından ve korkusu pek büyük kabul edilmediğinden dolayı korunması pek çetindir. Oysa afetlerin tamamı gözden kaynaklanır. Birinci bakış kasten yapılmazsa, kişi ondan sorumlu tutulmaz. Tekrar tekrar bakmaya gelince, kişi ondan ötürü hesaba çekilir”³⁴⁰ Mahremiyet sınırlarına dokunmamak için bu işe başlangıç hareketi veren bakma işine önem veren Gazali, bakmamayı şiddetle tavsiye etmektedir.

8.4. Kadınla Erkeğin Baş başa Kalmasına Dair

Türk toplumunda ateşle barutun yan yana gelmesi diye tarif ettiği yabancı bir kadın ve erkeğin baş başa kalmasının sakıncalı olması hususunda Allah Rasûlü: “Kocası evde olmayan kadınların yanına sakın girmeyin. Çünkü şeytan, kanınızın dolaştığı yerde dolaşır.” buyurmuştur. Bir başka yerde de: “Bir erkekle bir kadın baş başa kaldıklarında, üçüncüleri mutlaka şeytandır”³⁴¹ buyurmuştur. Şeytanın şüphesiz insanı imtihan ettiği en zor an, bir kadınla mahrem ya da üçüncü bir şahsın girme ihtimali olmayan yerde baş başa kalmasıdır. Fıkıh literatüründe, aralarında devamlı evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının bir yerde baş başa kalmalarına halvet terimi kullanılmaktadır. Baş başa kalma durumu karşı cins için tahrik edici olup, zinaya, dedikoduya ve tarafların iffetlerini zedelemeye yol açtığı için yasaklanmıştır.³⁴² Nitekim Hz. Yusuf, Züleyha ile baş başa kalmış olsa da kalma süresini fazla uzatmadan sonlandırıp, zina teklifini

³³⁹ *Şamil İslam ansiklopedisi*, “Mahrem”, c. 4, s. 44.

³⁴⁰ Gazzâlî, *İhyâu ‘Ulûmi’ d-Dîn*, c. 3, s. 226.

³⁴¹ Tirmizî, *age*, “Radâ”, Bölüm 16, Hadis No: 1171, c. 1, s. 309.

³⁴² Karaman vd, *İslam ilmihali 2*, c. 2, s. 132.

reddederek kapıya doğru koşması bu tür ortamlarda kalındığında nasıl davranılması gerektiğini bize öğretmektedir.

8.5. Dinî Bir Vecibe Olan Örtünme

Allah; insan dışındaki canlıları dünyaya gönderirken kendi giysileriyle beraber yaratmasına karşın, insanoğlunu çıplak var etmesiyle ondaki utanma duygusuna müheyya, iffeti açığa çıkarmak gibi bir imtihan var etmiştir. Bunun için örtünmek insanın vazgeçilmez özelliğidir. Nitekim bir ayette: “Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek ve süslenmenizi sağlayacak elbiseler gönderdik. Takva elbisesi bunlardan daha hayırlıdır. Bu Allah’ın ayetlerinden biridir. Ola ki, düşünüp ders alırsınız.”³⁴³ İnsanın görünmemesi gereken yerini açıp açmama konusunda iradesini, Allah’ın koyduğu sınırlara uyma yönünde göstermesi, insanın şeytana karşı bir zafer kazandığının en bariz nişânesidir. Bu zafere atfen, insanın şeytana karşı muzafferiyetini koruması adına Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostları kıldık.”³⁴⁴ Bu konuda Allah Rasûlü (sav) de: “Ateş ehlinden iki sınıf vardır, henüz onları görmedim: Yanlarında sığırkuyruğu gibi bir şeyler taşıyıp onu insanlara vuran insanlar; giyinmiş, çıplak kadınlar ki bunlar Allah’a taatten dışarı çıkmışlardır. Bunlar, başkalarını da baştan çıkarırlar. Başları deve hörgücü gibidir. Bu kadınlar cennete girmek şöyle dursun, kokusunu dahi almazlar. Hâlbuki onun kokusu şu şu kadar uzak mesafeden duyulur” buyurdular.³⁴⁵ Görüldüğü gibi örtünmek Allah ve Rasûlü’nün şiddetle önem verdiği bir davranıştır.

Her ne kadar çıplaklık birçok toplumda ayıp olarak görülse de, bazı toplumlarda sıradan bir şey gibi değerlendirilebilmektedir. Bunun sıradan olmasını sağlayan şey, bu davranışın toplum olarak birçok kişinin yapmasıyla artık âdet haline geliyor olmasıdır. Bu da şunu gösterir ki çıplaklık ya da örtünmek tamamen

³⁴³ *Kur’an-ı Kerim, A’râf 7/26.*

³⁴⁴ *Kur’an-ı Kerim, A’râf 7/27.*

³⁴⁵ Müslim, Cennet 53, 52.

öğrenilebilen bir davranıştır. Toplumun genel kabul gördüğü şeyin doğruluğu konusunda sorgulamamız gerekmektedir.³⁴⁶

Örtünme eyleminin gerçekleşebilmesi için insanda hayâ duygusunun oluşması ya da mevcudiyeti gerekir. Hayâ unsurunun egemen olduğu güzellik, gerçek bir güzelliktir. Bu güzelliğin zevkini yücelten ve onu insana yaraşır bir duruma getiren, algıda ve hayalde onu temizlik ve arınmışlık duyguları ile kuşatan bu hayâ duygusudur.³⁴⁷ Bu duygudan yoksun bir örtünmenin ibadet cephesiyle ifası mümkün olsa da, zevk açısından her zaman bir eksiklik olacaktır. Örtünmesini istediğiniz insanda daima baskı olacaktır ki bu eğitim açısından da öngörülen bir şey değildir. Severek yapmak ve yaptırmak her zaman ve zeminde tasvip edilen bir harekettir.

İslam, kadının örtmesi gereken yerlerini belirlemiş olmasına rağmen, toplumda kadınların açılma fikrinin oluşmasına sebep olan reaksiyon, şu minval üzerinde hareket etmektedir: Modernleşme bakımından endüstriyel devrimlerle geleneksel aile yapılanması değişikliğe uğrayarak, kadın ve erkekte rol karşılaşması meydana gelmiştir. Kapitalizm, kadının insanî varlığını uzun süre reddedince feminist hareketlerin başlaması da kaçınılmaz olmuştur. Bu mücadele sonunda kadın hareketleri sosyolojik temeller üzerine beslenerek yükselişe geçmiş ve feminist bir akım temayüz etmiştir. Batıya paralel olarak, Osmanlının son dönemlerinde Abdullah Cevdet ise, 1904 yılında Cenevre’de çıkardığı “İçtihat” adlı dergide İslam dünyasının geri kalmışlığının kurtuluş yollarını “Kur’an’ı aç ve kadını aç” sloganıyla hareket edilirse, ilerleme sağlanır” demektedir. Kadın haklarını savunan dernekler de ilerlemenin kadın kıyafetlerini ıslah ederek ve değerlerinden uzak tutarak olabileceğini savunmuştur.³⁴⁸ Bu yüzden batı kültürü, büyük ölçüde değerlerden yoksun salon kadını tipini yüceltir.³⁴⁹

Örtünme bakımında kadının açılmasının sosyolojik ve fikri düzlemi bu şekilde gerçekleşirken bu öngörü doğrultusunda kadın ve erkeğin eşitliği ilkesinin olması, fitraten birbirinden ayrı olan kişileri aynı düzlemde değerlendirerek aslında kadına

³⁴⁶ *Kur’an-ı Kerim*, A’râf 7/28.

³⁴⁷ Kutub, *age*, c. 10, ss. 423-424.

³⁴⁸ Ergün Yıldırım, *Türkiye’nin Modernleşmesi ve İslam*, İnsan Yay, İstanbul 1995, ss. 101-104.

³⁴⁹ Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, s. 108.

yapılan bir haksızlığın göstergesi niteliğindedir. Zira İslam, kadın ve erkekten aynı ibadeti farklı şekilde isteyerek, onları birbirlerine eşitleme yarışına asla sokmamıştır.³⁵⁰

Yukarıdaki hareketlere ek olarak sanat için soyunan nice kadınlar ise sinema filmleri aracılığıyla vücutları gösterilen birer meta haline gelmiştir. Vücudunu sunan bu kadınların toplumun bütününe etkilemeye devam ettiği gerçeği asla unutulmamalıdır. Bu türden yapımların toplumda cinsel bunalıma neden oldukları aşikârdır.³⁵¹

İslâm dininin örtünme emri, ferdin ruh sağlığını, fitrî yapı ve onurunu, toplumun genel ahlâkını koruma, cinsler ve insanlar arası münasebetlerde dengeyi gözetme, insan haysiyetine yakışır bir cinsî hayat ve aile hayatı kurma gibi çeşitli gayelere yöneliktir. Örtünmede erkekle kadının farklı hükümlere tâbi olması da iki ayrı cinsin yaratılış özellikleri gözetilerek yapılmış bir ayırmadır.³⁵²

8.6. Evlenmenin İffetle Katkıları

Evlenmek, insan fitratının en tabii ihtiyacıdır. İnsan soyunun temiz, mahrem ve sağlam yoldan tespiti bununla mümkündür. İnsanı zinaya meylettirmemesi ve behimî kuvveti doğru yere kanalize etme bununla olur. Bu da evlenmenin önem ve kıymetini açığa çıkarmaktadır. Hz. Peygamber, ferci iffetli tutanların ilimde rusuh bulacağı teminatını da vermiştir.³⁵³

Seyyid Kutup evlenme ile iffetin korunması arasında şöyle bir bağ kurmaktadır: “Hiç kuşkusuz evlilik, fitrî, cinsel eğilimleri tatmin etmenin doğal yoludur. Bu derin eğilimlerin tertemiz hedefidir evlilik. Bu yüzden hayatın kendi doğallığı ve kolaylığı içinde akıp gitmesi için evliliğe giden yoldaki engelleri bertaraf etmek gerekir. İslâm, her şeyi, her yönüyle ele alan bir düzendir. Bu yüzden ortamını oluşturmadan, sebeplerini hazırlamadan ve normal yapıya sahip fertler için kolaylaştırıcı önlemler almadan iffeti koruma zorunluluğunu getirmemiştir. Bunu sağladıktan sonra artık zorlama olmaksızın, bilerek, temiz ve kolay yoldan sapandan başkası fuhuş işleme

³⁵⁰ Yıldırım, *age*, s. 105.

³⁵¹ Cihan Aktaş, *Kadının Serüveni Eleştirel Bir Bakış*, Girişim Yay, İstanbul 1986, ss. 216-217.

³⁵² Karaman vd, *İslam ilmi hali 2*, c. 2, s. 71.

³⁵³ Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 5101, c. 2, s. 1177.

gereği duymaz.”³⁵⁴ Şüphesiz iffetli bir toplum inşa edilmek isteniyorsa şehvânî kuvvetleri doğru yere kanalize etme etkinliği olan evlilik akdi, Allah’ın emri ile sabit³⁵⁵ en önemli yollardandır.

8.6.1. Evlenmenin Faydaları

Evlilik akdi, evliliğin ömür boyu sürmesi için kurulan bir sözleşme niteliğindedir. Böyle bir akitle farklı cinsten iki kişi bir araya gelerek bir yuva kurarlar. Bireysel tabanda kişiler, cinsel arzu ve ihtiyaçlarını meşru ve mübah yoldan tatmin ederler. Evlat sahibi olarak soylarını sürdürürler. Bunun toplumsal yansıması ise; insan türünün sağlıklı bir şekilde yeryüzünde varlığını sürdürmesini sağlar.³⁵⁶

Evliliğin birey ve toplum açısından birçok faydaları mevcuttur. Bunlar:

1) Öncelikle evlilik insan ruhunun huzur ve sükûnet bulmasını sağlar. Bu durum Kur’an’da şu şekilde ifade edilmiştir: “Size onlar sayesinde veya onlarla huzur ve sükûnete ermeniz için kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet halk etmesi O’nun kudretinin alâmetlerindedir. Bunda düşünen bir topluluk için işaretler vardır.”³⁵⁷ Bu anlamda kalbi rahata kavuşturma ve ibadete teşvik bakımından evlenmek faydalıdır.³⁵⁸

2) Evlilik gözü haramdan korur. Evlenen insanların cinsel arayışı fazla olmadığı için, bu doyumunu elde edenler, harama bakma konusunda da meyilli olmayacaklardır. Nitekim Hz. Peygamber: “Ey gençler topluluğu! Gücü yeteniniz, evlensin. Çünkü bu, gözü haramdan daha iyi korur, edep yerini de”³⁵⁹ buyurmuştur. Bunun ifratı boyutunda bir durum söz konusu ise bunda kişinin dürtülerini kontrol edememesi anlaşılabilir. Normal şartlar altında evlilik kişinin itidâl yolla şehvetini kırmasını sağlar.³⁶⁰

³⁵⁴ Kutub, *age*, c. 10, ss. 426-427.

³⁵⁵ Bkz. *Kur’an-ı Kerim*, Nûr 24/32; Nisâ 4/12.

³⁵⁶ Uludağ, “Ahlak, Maneviyat ve Gündelik Hayat”, *age*, s. 340.

³⁵⁷ *Kur’an-ı Kerim*, Rum 30/21.

³⁵⁸ Gazzâlî, *İhyâu ‘Ulûmi’ d-Dîn*, c. 2, s. 79.

³⁵⁹ Buhari, *age*, Hadis No: 904, c. 6, s. 255.

³⁶⁰ Gazzâlî, *İhyâu ‘Ulûmi’ d-Dîn*, c. 2, s. 73.

3) Evlilik cinsel ihtiyacın helal yoldan karşılanmasını sağlar. Kınalızâde'nin ifadesiyle itidâl yolla cinsellik evlenme yoluyla helal olan eşine yansıtılarak günaha düşmenin önüne geçilmiş olur. Bu vesileyle aynı zamanda kişi zinadan da korunmuş olur.³⁶¹

4) Evlilik ekonomik olarak işbirliği sağlar. Bilinen bütün insan topluluklarında cinsiyete göre bir iş bölümü ve işbirliği vardır. Erkeklere fiziki güçleri sebebiyle daha ağır ve zorlayıcı görevler verilmektedir. Kadınlar için öncelikle çocuk doğurma esas olduğundan, bu görevin yanı sıra, çoğunlukla daha hafif işler uygun görülmektedir. Kısacası kadının ve erkeğin aileye katkıları birbirini tamamlamaktadır.

5) Evlilik üreme ve çoğalmayı sağlar. Hz. Peygamber: “Evlenin. Zira ben, kıyamet günü, ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim”³⁶² buyurmuştur. Çocuk sahibi olmayı sağlar. Bu sayede nesil devam etmiş olup, Allah'a yakınlaşma sağlanmış da olur.³⁶³

6) Evlilik çocuğun yetiştirilmesi, bakım ve eğitimini sağlar. Ebeveynlerin çocuk sahibi olma istekleri tabii bir histir. Ebeveynler bu duygudan hareketle doğan çocuğun nafakasını temin ederler. Ayrıca çocuğun eğitimi, öğretimi, edebi ve ahlakı ile ilgilenirler. Meslek sahibi olmasına katkıda bulunurlar.³⁶⁴

7) Evlilik kişisel hayatın düzene girmesini sağlar. Temel ihtiyaca yönelik beslenme, barınma, giyinme, zaman tanzimi, ısınma bakımından bir teminat oluşturur. Olmasa bile bunları gidermeye yönelik bir meşguliyetle bir intizam söz konusu olacaktır.

8) Evlilik kişinin zengin olmasını sağlar. Allah'ın bu hususta vaâdi vardır: “İçinizden evli olmayanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden salih olanları evlendirin.

³⁶¹ Kınalızâde, *age*, s. 96.

³⁶² Gümüşhanevi, *age*, Hadis No: 3143, c. 1, s. 737.

³⁶³ Gazzâlî, *İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn*, c. 2, s. 65.

³⁶⁴ Uludağ, “Ahlak, Maneviyat ve Gündelik Hayat”, *age*, s. 340-345.

Eğer fakir iseler Allah kendi fazlından onları zengin eder. Allah, geniş (nimet sahibi) dir bilendir.”³⁶⁵

9) Evlilik toplumsal düzenin teminatını oluşturur. Allah Rasûlü: “Dininden ve ahlâkından hoşnut olduğunuz biri sizden kız istemeye gelirse, verin! Vermezseniz, yeryüzünde kargaşa ve büyük bozgunculuk olur”³⁶⁶ buyurmuştur. Toplumsal intizam aile yuvası kurmakla olmaktadır. Çünkü aile toplumun temel yapı taşıdır. Onun sağlam olması, toplumun da sağlam olduğunu gösterir. Onun parçalanması toplumun da parçalanacağını gösterir.

10) Evlilik sayesinde annelik ve babalık gibi zevklerin en güzeli tadılır.

11) Evlilikle israf, kumar, alkol ve benzeri kötü alışkanlıklara karşı düşkünlük azalır.

12) Sıkıntı, boşluk hissi, amaçsızlık, zaman israfı, kavgacılığa meyil, çabuk öfkelenme gibi kötü alışkanlıklar da azalır. Çünkü bu gibi problemler, bekârlarda evlilere oranla daha sıktır.

13) Evlilik kişilere sosyal itibar ve korunma sağlar. Çünkü evlilik kişiye bir taraftan sosyal bağımlılıklar getirirken, bir taraftan da sosyal sorumluluk bilincini geliştirir. Bu da sosyal olarak bir itibar kazanmasını sağlar. Kişinin ahlaki ölçüde sosyalleşmesini de sağlar.

14) Evlilik, kişiye gelebilecek olan musibet ve belalara karşı birlikte hareket edebilme olanağı sağlar. Böylece kişinin problemleri halledebilmesine aracılık eder.

15) Evlilik, evlenmelerinde herhangi bir mani bulunmayan ve de birbirlerine âşık olanların helal yoldan birleşmelerini de sağlar. Allah Rasûlü (sav): “Birbirini sevenler için nikâh kadar güzel bir şey görülmemiştir!”³⁶⁷ buyurur.

³⁶⁵ *Kur'an-ı Kerim*, Nûr 24/32.

³⁶⁶ Tirmizî, *age*, “Nikâh” Bölüm 3, Hadis No: 1084, c. 1, s. 284.

³⁶⁷ İbn Mâce, *age*, Hadis No: 1847, c. 5, ss. 195-197.

16) Evlilikle iffetli bir birey ve toplum meydana gelir.

8.6.2. Evli Olanların Birbirlerine Karşı Sorumlulukları

Evlilik, birbirine evet diyen çiftlerin karşılıklı hak, menfaat, sorumluluk ve namus ilkelerine riayet³⁶⁸ gibi değerlere teminat garantisinin sözüdür. Bu söz aynı zaman da dini, ahlaki ve hukuki bir sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Bu tür sorumlulukları yerine getiren çiftlerin evlilikleri daimî olma yolunda eğilim gösterirken, sorumluluğa riayet etmeyen çiftlerin evliliklerinin sekteye uğradığı görülmektedir.

Evlilik ve insani tüm diğer ilişkilerde sevgi, saygı ve güven en temel ilkelerdir. Bu ihtiyaçların karşılanması adına eşlerin bir takım görevleri üstlenmeleri gerekmektedir. Erkek, eve sadece ekme getirmekle sorumluluklarını yerine getirmiş sayılmaz. Bu anlamda erkeğin evde güven ortamını da oluşturması gerekir. Sıcak bir atmosferin oluşması, aynı zamanda iki tarafın kendini değerli hissetmesini de sağlayacaktır. Zira değerli olma duygusu, evlilikteki temel ihtiyaçlardan birisidir.³⁶⁹

Eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarına dair bir ayette: “Allah'ın, erkekleri kadınlardan üstün yaratmış olması ve erkeklerin mali harcamaları karşılamaları gerekçesi ile erkekler kadınları yönetmeye yetkilidirler. Buna göre iyi kadınlar; saygılı olanlar ve kocalarının yokluğunda Allah'ın korunmasını emrettiği mahremiyetlerini koruyanlardır”³⁷⁰ buyurulmaktadır. Bu ayet değerlendirildiği zaman, kadının acizmiş gibi olduğu algılanabilmektedir. Fakat hakikat bunun böyle olmadığı yönündedir. Zira California (L.A.) üniversitesinde zekâ ve öğrenme ile ilgili beyinlerdeki gri ve ak madde dağılımını inceleyen bir araştırmada, “erkeklerin beynindeki gri maddenin kadınlarınkinden 10 kat fazla olduğu, kadınlardaki beyaz maddenin ise erkeklerinkinden 6,5 kat daha fazla olduğu” sonucuna varılmıştır. Burada gri madde, beynin bilgi işlemlerini; beyaz madde, bilgiler arası bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Bu oranın bu şekilde olması erkeklerin derin ve matematiksel düşüncede daha başarılı olmaları,

³⁶⁸ Enver Uysal, “Evlilik ve Eşler Arası ilişkiler”, *İslam'a Giriş Gençliğin İslam Bilgisi*, b. 3, DİB Yay, İstanbul 2007, s. 345.

³⁶⁹ Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, s. 209.

³⁷⁰ *Kur'an-ı Kerim*, Nisâ 4/34.

kadınların duygusal, dil-tarih gibi beyin faaliyetlerinde daha başarılı oldukları anlamına gelmektedir.³⁷¹

Bu ayet, kadınların daha duygusal bir yapıda oldukları göz önünde bulundurularak değerlendirilecek olursa, erkeklerin ailenin geçimini temin etmek bakımından dışarıdaki işlerin yöneticisi olmaları, kadınların da ev işlerinin yöneticisi olmaları daha isabetli görünmektedir.³⁷² Bu sayede ailenin temelini oluşturan karı koca, birbirinin zıddı ve rakibi olmaktan ziyade, toplumda var olma açısından birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde değerlendirilecektir. Tamamlayıcılık ilkesine ilişkin Abdullah ibn Ömer'den rivayetle Hz. Peygamber: “Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden mesulsünüz. ...Erkek ailesinin çobanıdır, kadın da evinin ve çocuğunun çobanıdır. Netice itibariyle hepiniz çobansınız ve hepiniz idare ettiklerinizden sorumlusunuz”³⁷³ buyurmuştur. Böylelikle erkek dışarı işiyle eve ekmek getirirken, kadın da ev işlerinde evin idaresini ve çocukların eğitimiyle ilgilenmiş olacaktır. Deyim yerindeyse çiftler, toplumsal sorumluluk bağlamında bir elmanın iki yarısı gibi olacaklardır.

Bu konuyla ilgili olarak: “Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azîzdir, hakîmdir”³⁷⁴ ayeti, yukarıda ifade edildiği gibi kadının duygusal olma şekliyle değerlendirilip erkeğin üstünlüğünün olması hakkı elde etmek bakımından değil sorumluluk planında biraz daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Zira Allah Teâlâ Nisa Suresi 34. ayette zaten erkeğin koruma ve yönetme (kavvâmlık) alanının çok olmasına binâen, bu ayette hakkının da fazla olabileceğinden bahseder.³⁷⁵

Yukarıdaki Nisa Sûresi 34. ayette kadına bakan yönüyle kocaları olmadığına, mahremiyetlerini korumaları vurgusunda bulunan Allah Teâlâ, iffetin oluşması bakımından da kadına bu anlamda bir sorumluluk vermektedir. Zira mahremiyete dikkat eden bir kadının iffetini muhafazası da beraberinde gelecektir. Fakat bu yalnız kadın

³⁷¹ Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, s. 78.

³⁷² *Age*, s. 210.

³⁷³ Nevevî, *age*, Hadis No: 285, c. 2, s. 344.

³⁷⁴ *Kur'an-ı Kerim*, Bakara 2/228.

³⁷⁵ Karaman vd, *age*, c. 1, s. 365; Uludağ, “Eşlerin Hakları ve Görevleri”, s. 342.

için değil, erkek için de böyledir. Korunma duygusuyla karşılıklı bir sadâkat geliştirilmelidir.

Hız. Peygamber, eşlerin birbirlerinin namuslarına sadakati ve mahremiyeti koruma bağlamında kadının kocasının izni olmadan kimseyi hanesine almamasını³⁷⁶ ikazında bulunmuştur. Ayette³⁷⁷, kadının kocası olmadığı yerde de mahremiyetini korumasını iyi kadın olarak nitelemesi yine bir sorumluluğu pekiştirmektedir. Bu tutum, aynı zamanda karşılıklı güven duygusunu oluşturmaya da zemin hazırlamaktadır. Çünkü kocası bilmektedir ki, kendisi yokken eşi mahremiyet sınırlarına riayet edecektir. Aynı olay bir koca için de geçerlidir. O da mahremiyet sınırlarına riayet ettiği zaman, eşinin kıskanmasına sebep olmayacak ve güven duygusunu geliştirmiş olacaktır.

Evlilik, insandaki var olan şehvi kuvvetin Kınalızâde'nin ifadesiyle itidâl anlayışı içinde doğru kanalize edilmiş mükemmel şeklidir. Bu anlamda eşlerin birbirlerine karşı cinsel anlamda faydalanması en doğal hakkıdır. Bu, fuhşiyâta ve zinaya düşmemek bakımından böyledir. Bu hususta Allah Rasûlü, kocasının izni olmadan bir kadının nâfile oruç tutamayacağını bildirir. Orucu tutamamasının sebebi ise şu hadiste yer almaktadır. “Safvan b. Muattal'ın eşi Allah Rasûlü'ne gelip eşinin kendisinin oruç tutmasını istemediğini belirterek kocasını Hz. Peygambere şikâyet eder. Safvan b. Muattal da, kendisinin genç olduğunu ve sabredemediğini belirtince Hz. Peygamber de, bir kadının nâfile oruç tutmasının ancak kocasının izni dâhilinde olabileceğini belirtmiştir.³⁷⁸

8.6.3. Evlilikte İlanın Usûlü

Daha önce de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber düğünün ilan edilmesini ve düğünün mescitlerde yapılmasını istemektedir. Günümüzde bunu gerçekleştirmek toplum hafızası ve gelenek itibarıyla üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Türk toplumunda çalgı aletleriyle camide düğün yapmak pek hoş karşılanmayabilir. Bunda şu zamandaki camilerin Hz. Peygamber dönemindeki gibi sosyal aktivite merkezleri

³⁷⁶ Buhari, *age*, “Teaddüdü Zevce”, Bölüm 12, Hadis No: 1818, c. 8, 305.

³⁷⁷ *Kur'an-ı Kerim*, Nisa 4/34.

³⁷⁸ Nevevî, *age*, Hadis No: 284, c. 2, s. 343.

olmamasının büyük etkisi vardır. O dönemde imkânlar da kısıtlı olduğu için, bu işi yapabilecek bir düğün evi inşası söz konusu değildi. Bu minval üzerinde şu an camide düğün yapılması âdet bakımından mümkün görünmemektedir. Eğer düğünler tertip edilecekse, bunu düğün evlerinde yapmak uygun olabilir; ama Hz. Peygamberin usûlüyle mescitteymiş hissiyle, mahremiyet sınırlarını gözetici ve iffet dairesinde yapılmasının Kur'an'a ve sünnete uygun olacağı kanaatindeyiz.

8.7. Meşguliyet

Meşguliyet bir insanın meşgul olma hali³⁷⁹ uğraşılan şey, iş, güç³⁸⁰ demektir. Psikolojik açıdan “terapik meşguliyet” ise, psikiyatri servislerinde uygulanan bir tedavi metodudur. Bu işlem Ergoterapiye ve hastalara dinlendirici işler yaptırmaya dayanan bir tekniktir.³⁸¹

Burada meşguliyetten kasıt insanın iffetli olması için şehvî arzuları dizginleme adına yapacağı bir takım faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin aslı aynı zamanda ahlakî değerlerle bağlantılı olmalıdır. Ayrıca entelektüel, sportif veya akademik nitelikli aktiviteler de işe katılabilir. Önemli olan meşgul olunan alanla bir takım faaliyetler yaparak, şehvet hissini bertaraf edebilmektir. Bunun için:

- Entelektüel gelişim veya akademik çalışmalar yapma adına bol bol kitap okuma yapılabilir.
- Özellikle sportif faaliyetlerle gençlerin enerjileri, şehvet hissinden ziyade spora yönlendirilerek, tam bir meşguliyet sağlanabilir.
- Çıplaklıkla tahrik unsuru oluşturacak bir takım ortamlardan uzak durmakla (Hz. Yusuf gibi), o ortama kişiyi sürüklemeyecek bir takım arkadaş grupları oluşturulabilir.
- Cinsel tahrik oluşturan ve hayal dünyamızı etkileyen TV ve benzeri materyallerden uzak durarak bunların alternatifleri olan şeylerle meşgul olunabilir.

³⁷⁹ *Meydan Larousse*, “Meşguliyet”, c. 13, s. 446.

³⁸⁰ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay, Ankara 1993.

³⁸¹ *Meydan Larousse*, “Meşguliyet”, c. 13, s. 446.

- Yalnız kalmamaya dikkat edilebilir.
- Zaman değerli ve kaliteli şeylerle doldurulabilir.
- Meslek edinme kurslarıyla beceriler artırılıp, meşguliyetler oluşturulabilir.
- Bu amaca yönelik namaz en güzel meşguliyetlerdendir. Zira günde beş vakit olarak dağıldığı ve vakitlerde kişiyi Rabbiyle buluşturup O (cc)'nunla arasında duygusal bir bağ oluşturacağından, iyi bir meşguliyet vesilesi olacaktır.
- Oruç tutup nefsin her istediğini yapamayacağını öğreterek irade kuvvetlendirilebilir.
- İffetle alakalı iyi bir makale, eser veya kitap okuyarak bilgi sahibi olunabilir.
- “Zevkleri bıçak gibi kesen ölümü çok hatırlayın”³⁸² hadisi emrinde, ölümü sık hatırlayarak nefsin isteklerine gem vurulabilir.
- Çok Kur'an okuyarak ve okuduklarımızın anlamları üzerinde tefekkür ederek iyi bir meşguliyet sağlanabilir.

Yukarıda sayılan tüm ilkeler kişinin meşgul olmasına vesile bir takım önerilerdir. Bunun belli bir sınırını koymak zordur. Bu anlamda kişinin kendisinin ilgi alanlarını tespit edip, bu alanda kendini geliştirmesi ve gerçekleştirilmesi daha uygun olacaktır. Bu sayede başarıya duygusuyla hayattan alınan zevk, belli bir zaman sonra insanda alışkanlık haline gelince, kişi farkında olmadan da olsa şehvet hissini bastırabilecektir. Böyle olduğu takdirde, süreç içerisinde iffet, o kişide tezahür edecektir.

8.8. Oruç

Hız. Peygamberin, orucun insanda ahlak gelişimini sağlayıcı bir takım etkilerinden bahseden şu hadisi iffet adına fikir verir niteliktedir: “Oruç perdedir. Biriniz bir gün oruç tutacak olursa kötü söz sarf etmesin, bağırıp çağırmasın. Birisi kendisine yakışsız laf edecek veya kavga edecek olursa “Ben oruçluyum!” desin (ve

³⁸² Nevevî, *age*, Hadis No: 580, c. 3, s. 448.

ona bulaşmasını).”³⁸³ Burada kişinin kendini kontrol altına alma mücadelesi anlatılarak, iffet açısından bir kontrol altına alma çalışması olarak değerlendirilebilir.

Oruçta, iffetin sevabını almak bakımından Hz. Ebu Hureyre’den rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Ademoğlunun her ameli katlanır. Zira Cenabı Hakk’ın bu husustaki sünneti şudur: Hayır ameller en az on misliyle yazılır, bu yedi yüz misline kadar çıkar. Allah Teâlâ Hazretleri (bir hadis-i kutsîde) şöyle buyurmuştur: “Oruç bu kâideden hâriçtir. Çünkü o sırf benim içindir, ben de onu (dilediğim gibi) mükâfatlandıracağım. Kulum benim için şehvetini, yiyeceğini terk etti.”³⁸⁴ Şehveti terkin karşılığı olarak sevabının sayı belirtilmeden Allah’a bırakılmış olması, Allah tarafından şehveti kırmanın yoluna ve önemine verilen bir değeri göstermektedir.

Gazali orucun üç derece olduğundan bahseder: “Bunlar avâmın orucu, havâssın orucu ve ahasş’ul-havâss’ın orucudur. Bunlardan avâmın orucu, mide ve tenâsül uzvunu şehvetlerden sakındırmaktır. Yani yemek, içmek ve cinsî münasebette bulunmaktan sakınmaktır”³⁸⁵ der. Böylece oruç tutmanın şehveti ne kadar kırııcı bir özellikte olduğunu görmüş oluyoruz.

İffet değerinin insanda tezahür etmesine vesile olan bir takım koruyucu önlemler elzendir. Bu değer konusunda yetkin bir ahlakî mekanizmaya sahip olabilmek için kişinin yapabileceği bir takım uğraş alanının olması gerekmektedir. Şüphesiz Hz. Peygamberin şu hadisi bunu en güzel şekilde (Hz. Aişe radiyallahu anha’dan rivayetle) izah eder: “Nikah benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evleniniz! Zira ben, diğer ümmetlere karşı siz (in çokluğunuz) ile iftihar edeceğim. Kimin maddî imkânı varsa, hemen evlensin. Kim maddî imkân bulamazsa (nafi) oruç tutsun. Çünkü oruç, onun için şehveti kırııcıdır.”³⁸⁶ Bu hadis bizlere öncelikle şehveti mütedil bir yöne kanalize etmemizi sağlayıcı şekilde öğüt vermektedir. Fakat insanlar arasında herkesin hemen evlenebilmesi veya maddi durumu söz konusu olamayabilir. Bunu maddi durumla izah etmesinden murat, evlenebilecek ve

³⁸³ Tirmizî, *age*, “Savm” Bölüm 55, Hadis No: 764, c. 1, s. 205.

³⁸⁴ Canan, *age*, Hadis No: 3107, c. 9, s. 419.

³⁸⁵ Gazzâlî, *İhyâu ‘Ulûmi’-d-Din*, c. 1, s. 602.

³⁸⁶ İbni Mâce, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Çev: Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yay, İstanbul 1983, Hadis No: 1848, c. 5, s. 190.

geçindirebilecek bir geçimliğinin olmasıdır. Buna sahip olamayanların ise belki buna sahip oluncaya kadar şehvetini bastırmasına yardımcı olacak bir dini ritüelden yani oruçtan bahsetmektedir. Hatta bu ibadeti ifade etmekle de kalmayıp, onun faydasını açıklayarak, şehveti kırııcı bir yapısının olduğunu hatırlatmaktadır.

8.9. Namaz

İffet erdemini gerçekleştirebilmek için anlatılan bunca meselelerin yanında günde beş vakit eda edilen namazın da bu hususta fayda sağlayıcı etkisi vardır. Nitekim Allah Teâlâ: “(Rasûlüm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”³⁸⁷

Ayrıca bu ayette namazın ahlâkî tesirlerine, kötülöklere karşı koruyucu özelliğine işaret edilerek; namaz kıldıkları halde hak hukuk gözetmeyen, edep ve ahlâk kurallarına uymayanlara da dolaylı bir uyarıda bulunmaktadır.³⁸⁸

Mevdûdî, namazın doğası hakkında düşünöldüğü zaman onun, insanı kötölüklerden sakındırma hususunda en etkili ibadet olduğunu belirtir. Ve namazı bir kontrol mekanizması olarak görüp, insanı günde beş defa Allah’ı zikretmeye çağırarak, ona defalarca bu dünyada tamamen hür olmadığını, bilakis Allah’ın kulu olduğunu ve bütün yaptıklarından Allah’ın huzurunda hesap vereceği bir günün geleceğini hatırlatan ahlakî bir eğitim verdiğini de söyler.³⁸⁹

Namazın insanı fuhşiyattan koruyucu tesiri vardır. Râzî, tefsirinde namazın fuhşiyâttan insanı nasıl koruduğunu şu üç misalle izah eder:

“1) Bir kimse, şanı yüce, ihsanı bol bir padişaha hizmet etse ve onun, bu padişah yanında bir itibarı olsa, o padişahın, adamlarından birisini de, bir daha kabul edilmesi düşünölmeyecek bir tarzda kovduğunu görse, meydana gelmesi mümkün olmayacak bir tarzda bu hayır fırsatını kaçırdığını görüp müşahede etse,

³⁸⁷ *Kur’an-ı Kerim*, Ankebût 29/45.

³⁸⁸ Karaman vd, *age*, c. 4, s. 275.

³⁸⁹ Mevdûdî, *age*, c. 4, ss. 256-257.

o şanlı padişah yanında böylesine itibar etmiş bu kimsenin, örfen, bu padişahın hizmetini bırakıp, o kovulmuş kimseye itaate girmesi imkânsızdır. İşte kul da böyledir: Allah rızası için namaz kıldığında, Allah'ın kulu olur, bu kimse için, namazı kılan kimsenin makamı gerçekleşmiş olur ve bu makamda Rabbine münacâta bulunur. Binâenaleyh bu kimsenin, Allah'a ibadeti bırakıp, kovulmuş o şeytanın itaatine girmesi imkânsızdır. Fakat fuhuş ve münker işleyen kimse, şeytana itaat etmektedir. O halde bu demektir ki namaz kişiyi fuhşiyâttan ve münkerâttan alıkor.

2) İşi, çöplükler ve mezbelelikler ile uğraşmak olan kimsenin, temiz bir elbisesi olsa, bu elbisesini giydiğinde, o pisliklerle artık uğraşmaz, o pisliklere yaklaşmaz. Elbisesi daha kıymetli olduğunda ve onu giymiş olduğunda, bu kimse o nispetle o pisliklerden kaçınır ve kaçınmasının ve de sakınmasının derecesi artar. Binâenaleyh böyle birisi altınla süslü ipek bir elbise giyse, örfen (genel duruma göre), bu işlerle uğraşması imkânsızdır. İşte namaz kılan kimse de böyledir. Çünkü o namaz kıldığında, takva elbisesini giymiştir. Zira o, Allah'ın huzurunda durmakta ve tıpkı heybetli bir hükümdarın gözü önünde huzurunda bulunan kimse gibi, sağ elini sol elinin üzerine koymuştur. Takva elbisesi, kalbe nispetle, altınla yaldızlı ipek elbisenin bedene nispetinden daha yüce, en hayırlı bir elbisedir. Artık böyle bir elbise giyinmiş kimsenin fuhuş ve münkerât pislikleri ile bilfiil uğraşması imkânsız olur. Hem sonra namaz, her gün devam etmektedir. Dolayısıyla bu, takva elbisesi ile giyinik olma durumu da devam etmektedir. Binâenaleyh bu kişinin, fuhuş ve münker pisliklerinden sakınması da devam etmektedir.

3) Nefsinden emin (âmiri-hâkimi) olan kimse, istediği yere oturur. Binâenaleyh bir padişahın hizmetine giren ve padişahın husûsi bir makam-itibâr verdiği kimse, böyle bir makam sahibi, ancak o makamda oturur. Bu kimse, ayakkabılık yanında (arkada) oturmak istese, kendine müsaade edilmez. İşte namaz kılan da böyledir. Kişi namaz kıldığında, Allah'a itaate girmiş olur ve artık nefsinin hükmü kalmaz. Bunun belli bir makamı, mertebesi vardır. O, artık ashâbı yeminden olmuştur. Binâenaleyh bu kimse, oturması gereken yerin dışında, yani ashâbı şimalin (uğursuzların) yerinde oturmak istediğinde, oraya bırakılmaz. Fakat fuhuş ve münker ile meşgul olanlar, ashâbı şimaldirler. İşte bu izah, Allah'ın korumasına bir işarettir.

4. Bu izah, bu konudaki haberlere (hadislere) de uygundur. Buna göre, pazarcı, başkasından geçinen kimse gibi, padişahın uzakta yaşayan bir kimse, hiçbir şeyi önemsemez. Helvacı ve tatlıcı dükkânlarından yer, her türlü insanla oturur kalkar. Padişahın, askerlerinden, komutanlarından ve seyislerinden birisi gibi, krala az bir yakınlık peydan ettiğinde, bu kadar yakınlık da, o kimseyi, o eski hallerinden alıkoymaz. Fakat padişaha yakınlığı daha da artıp, makamı bir emir pozisyonuna yükselince, elde ettiği bu makam, o gibi yerlerde yiyip-içmekten, öylesi dostlarla oturup-kalkmaktan alıkor. Namaz kılan kul da böyledir: Namaz kılıp secde ettiğinde Hak Teâlâ'nın "Secde et ve yaklaş"³⁹⁰ emrinden ötürü, bir tür yakınlık elde etmiş olur. Bu kadar bir yakınlık, onu günahlardan ve yasaklardan alıkoymadığına göre, namazının ve secdelerinin tekrarı ile makam ve mertebesi öyle artar ki, artık kendisinde, büyük günahlar şöyle dursun, küçük günahları yapmayı bile kötü sayacak keramet (şeref) izlerini görür.³⁹¹

9. İFFET KONUSUNDA GÜNCEL PROBLEMLER VE ÇARELERİ

9.1. Cinsel Suçlar

Cinsel manada işlenen suçlar değerler bağlamında kabul edilebilir bir davranış değildir. Fakat toplumda işlenen bu suçların tespit edilip analizinin yapılarak, iffet eğitimi bağlamında kullanılması gerekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun 2008 verilerine göre, cinsel nitelikli olarak işlenen suçların istatistikî verileri şu şekildedir:³⁹²

2008	TCK Maddesi	Açılan Davaya	Toplam	Toplam		12-14 Yaş Arası		15-17 Yaş Arası		18 Yaş ve Üzeri	
				Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	102-105	17 151	23 361	22 243	1 118	1 052	48	2 129	71	19 062	999
Cinsel saldırı	102	3 798	5 914	5 579	335	316	16	551	22	4 712	297
Çocukların cinsel istismarı	103	4 061	6 126	5 745	381	478	12	825	15	4 442	354
Reşit olmayanla cinsel ilişki	104	934	1 345	1 293	52	17	3	156	5	1 120	44
Cinsel taciz	105	8 358	9 976	9 626	350	241	17	597	29	8 788	304

³⁹⁰ Kur'an-ı Kerim, Alak 96/19.

³⁹¹ Râzî, *age*, c. 18, ss. 32-33.

³⁹² <http://www.google.com/cse?cx=015200851248949254112%3Aqaug18judny&ie=ISO-8859-9&lang=tr&q=fuhu%FE#gsc.tab=0&gsc.q=fuhu%C5%9F&gsc.page=1> (Erişim Tarihi: 05.04.2013)

2007 verilerine göre cinsel nitelikli suçların istatistikleri şu şekildedir:

2007	TCK Maddesi	Açılan Dava	Toplam	Toplam		12-14 Yaş Arası		15-17 Yaş Arası		18 Yaş ve Üzeri	
				Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	102-105	14 347	19 162	18 191	971	531	19	1 905	45	15 755	907
Cinsel saldırı	102	3 754	5 520	5 170	350	185	4	615	15	4 370	331
Çocukların cinsel istismarı	103	3 129	4 646	4 340	306	195	6	665	18	3 480	282
Reşit olmayanla cinsel ilişki	104	721	984	927	57	6	-	86	3	835	54
Cinsel taciz	105	6 743	8 012	7 754	258	145	9	539	9	7 070	240

2006 verilerine göre ise oranlar şu şekildedir:

2006	TCK Maddesi	Açılan Dava	Toplam	Toplam		12-14 Yaş Arası		15-17 Yaş Arası		18 Yaş ve Üzeri	
				Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	102-105	14 311	19 629	18 625	1 004	499	12	2 097	67	16 029	925
Cinsel saldırı	102	4 419	6 716	6 257	459	173	9	695	26	5 389	424
Çocukların cinsel istismarı	103	2 414	3 464	3 253	211	181	2	552	16	2 520	193
Reşit olmayanla cinsel ilişki	104	1 234	1 746	1 648	98	10	-	135	2	1 503	96
Cinsel taciz	105	6 244	7 703	7 467	236	135	1	715	23	6 617	212

Yukarıdaki tablolarda işlenen suçların açılan davalardan fazla olması, vukû bulan bu cinsel saldırıda her vatandaşın dava açmadığını veya açamadığını göstermektedir. Yine toplamda cinsel saldırıda erkeklerin ezici çoğunlukla kadınlardan fazla olması, erkeklerin cinsel saldırı noktasında kadınlardan fazla suç işlediklerini göstermektedir. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların 2008’de 2007’ye oranla 4199 adet artış göstermiştir.

Cinsel suçların fazlalığı ve artış göstermesinin dikkate alınması gerektiği tablolarda açıkça görülmektedir. Bu durumun sorumlusu olan herkes tarafından da anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Bu suçları toplum nezdinde azaltmaya çalışmak,

biz eğitimcileri bu konuda çalışmaya götürmelidir. Aksi takdirde, tepkisiz kaldığımız bu acı tablo bizi de yakınlarımızı da ağına alabilir. Şimdi bununla mücadelenin nasıl olması gerektiği konusunda değerlendirmelerde bulunulacaktır.

9.2. Müstehcenlikle Mücadele

Müstehcenlikle mücadele, iffetli toplumda bireylerin ahlâkî tavırları haline gelmelidir. Fakat bu çaba, toplumda kargaşa oluşturacak şekilde değil, bilakis toplumu eğitici mahiyette olmalıdır.

70’li yıllarda müstehcenlik aydın ve düşünürlerin tartışma konularından birini oluşturuyordu. Şimdikine nazaran müstehcenlikle mücadele basın ve yayınlarda belli oranda kendini hissettirmekteydi. Atilla İlhan Milliyet Sanat Dergisi’nde 1974 yılında yayınladığı yazısında, devletin yasalarla müstehcenliğin sınırlarını belirleyemeyeceğini, müstehcenlik konusunda devletin yapması gerektiği aslolanın, kadını fuhşa götüren, elin gavurunun toprağında başı boş bırakan ve kadının insan gibi yaşayıp gelişeceği, öteki duygular gibi aşk ve sevişmek duygu ve gereksinimlerini de doyuracağı ayıpsız ve efendice yaşama düzeni oluşturmak olduğunu,³⁹³ dile getirmiştir.

Agâh Güçlü de Milli Gazete’de 10.03.1974 tarihindeki yazısında müstehcenlik; gazete, dergi, mecmua, kitap, plak, afiş, film ve emsali vasıtalarla yayıldığı fikrini öne çıkarmaktaydı.³⁹⁴ Müstehcenlik sere serpe her yerde boy göstermekteydi. Hatta Cumhuriyetin 50. Yılında Karaköy’de çıplak kadın heykeli dikilir ve devlet adamlarının verdiği talimatla çıplak kadın heykeli tekrar indirilir.³⁹⁵

MSP’li (Milli Selamet Partili) iki milletvekili ise müstehcen neşriyatın önlenmesine dair kanun teklifinde bulunmuşlardır. Bu teklifte; “Müstehcen ve hayâsızca veya cinsî arzuları tahrik ve istismar maksadıyla yahut halkın ar ve hayâ duygularını inciten, genel ahlaka aykırı her nevi kitap, gazete vs, eşyaları teşhir veya dağıtanlar, satanlar, sattıranlar yahut ticaretini yaptıranlar ve bu tür işin yapılmasına her türlü vesile olanlar vs, 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve bin liradan on bin liraya kadar da

³⁹³ Ali Arslan, *İslam’da Müstehcen Neşriyat*, Arslan Yay, İstanbul, s. 42.

³⁹⁴ Arslan, *age*, s. 60.

³⁹⁵ Arslan, *age*, s. 74.

ağır para cezasına çarptırılacaklardır”³⁹⁶ konularına yer verilmiştir. Bu kanun teklifinin gerekçesi olarak da ahlaka aykırı yayınlar için birçok ülkenin tedbirler aldığı, ayrıca konuyla ilgili milletler arası birçok kongrenin yapıldığı kaydedilerek, böyle bir kanun teklifinde bulunulduğu bildirilmektedir.³⁹⁷

Fakat o dönemin aydın ve yazarlardan olan Yılmaz Duru, müstehcen neşriyatla mücadelenin kanun zoruyla değil, ancak eğitimle olabileceği vurgusunda bulunmuştur.³⁹⁸

Müstehcenlik konusunda o zamandaki aydın ve düşünürler, bu problemlerin temeli konusunda belli saptamalarda bulunmuşlar ve Mustafa Cerid Sabah gazetesinde canlı müstehcenler yazısıyla, bir gerçeği hatırlatmaktadır. O da: “Müstehcen neşriyat dediğimiz nesne, sadece gölge ve kağıtlara dökülen ifadelerdir. Esasen müstehcen neşriyata malzeme teşkil eden canlı müstehcenleri, poz verenleri, çirkin yazıları yazarları bulmak, esas onların faaliyetlerini önlemek lazımdır. Aksi halde, Savcılık marifetiyle yapılan toplatmalar bu tip neşriyatı önleyeceği yerde, teşvik etmektedir”³⁹⁹ Mustafa Cerid’in bu tepkisinin ana teması, problemin ana kaynağına inme şeklinde anlaşılabilir.

A. Mekkizâde ise Milliyet Gazetesine 05.07.1974 tarihindeki yazısında problemin ana kaynağını anlatmak bakımından: “Evvela Rusya’dan Amerika’ya, İngiltere’den Fransa’ya, Almanya’dan Polonya’ya, Hollanda’dan Kanada’ya, Nijerya’dan Liberya’ya kadar (Türkiye de dahil) bütün dünya devletlerinin siyasî ve iktisadî temel direği Beynelmîlel Yahudi İmparatorluğu yani Siyonizm (ya kısmen veya tamamen) teşkil eder. Siyonizm cihan hakimiyetini oluşturmak adına bir çok vasıtaları kullanacaktır. Bunlardan biri de şehevi kuvvettir. Bu amaçla fuhuş hanelerini elinde bulunduran bu zümre hem maddî anlamda sömürerek hem de manevî anlamda zarar vererek deyim yerindeyse bir taşla iki kuş vurmaya çalışacaktır. İşte dünya Siyonizm’inin bir merkezden idare ederek müstehcen neşriyatı yürütmesindeki ana gaye, Yahudi’den gayri bütün bir beşeriyeti dejenere etmek, dünya devlet ve ordularını

³⁹⁶ Age, ss. 95-96.

³⁹⁷ Age, s. 96.

³⁹⁸ <http://www.yeniasya.com.tr/2010/03/05/kultur/h1.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

³⁹⁹ Arslan, age, ss. 198.

“can damarından” yıkmak ve Yahudi hakimiyetini tüm dünyada rakipsiz devam ettirmektedir. Para da ikinci planda ve kendiliğinden gelmektedir. Bu yolla gençleri fuhuş ve sefalet evlerine müptela ederek milyarları bulan bir servetin de sahibi olacaklardır. Fuhuş vasıtasıyla gençlerin bir daha toparlanamaması sağlanmaktadır. Zira bir medeniyeti maddeten yıkmak her ne kadar mümkün olsa da onların maneviyatlarıyla tekrar dirilmeleri mümkün iken, maneviyatlarıyla yıkıldıklarında bir daha toparlanmaları mümkün olmayacaktır”⁴⁰⁰ ifadelerine yer vermektedir.

Asıl üzerinde durulması gereken bu müstehcenlikten belli gelir elde edenlerin gençlerin en zaaf olduğu noktadan yakalayarak onları kendilerine bağımlı hale getiriyor olmaları dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu bataklıktan kurtarmak amacıyla gençlerin elinden tutma konusunda devlet, millet, okul, cami, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özellikle ailelerin büyük çaba sarf etmeleri elzemdir.

Günümüzde de müstehcenlikle mücadele olacaksa bu kanun zoruyla değil, eğitim yoluyla olmalıdır.

9.3. Alınan Kanuni Önlemler

Alınan önlemlerin Türkiye’de iletişim ayağına dair şu hususlar mevcuttur: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının 8. Kanun Maddesinde ifade edilen “Erişimin Engellenmesi Kararı ve Yerine Getirilmesi” konusunda yapılan ve Türk Ceza Kanunu’nda yer alan:

- Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra)
- Müstehcenlik (madde 226)
- Fuhuş (madde 227)

Konusunda yapılan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir, ibaresi geçmektedir.

⁴⁰⁰ Arslan, *age*, ss. 198-204.

Yine RTÜK'ün (Radyo Televizyon Üst Kurulu), Yayın Hizmetleri hakkındaki konumuzla alakalı 8. madde şöyledir:

“Madde 8 – (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

...

f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.

...

h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.

...

n) Müstehcen olamaz.

...

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlâkî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların

bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.”⁴⁰¹

RTÜK’ün aldığı genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olan ve müstehcen yayın yapamayacağına ilişkin kanun halkın genel olarak kullandığı iletişim materyallerini kontrol bakımından kayda değerdir. Bu hususta bireyler zararlı gördükleri şeyleri ilgili mercilere şikâyet etmekten çekinmemelidir.

9.4. Toplumdaki Bazı Tespitler ve Öneriler

İffetli bir toplum oluşturabilmek için önce var olan problemi analiz etmek ve bu probleme yönelik çözüm önerileri sunmak gerekmektedir. Aksi takdirde maksat hâsıl olmayacak ve çalışmalar hedefine ulaşamayacaktır.

Bu bağlamda RTÜK tarafından, “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2” çalışması 2008 yılında 21 ilde, toplam 2.570 kişiden oluşan bir örneklem grubu ile bir araştırma yapılmıştır. Bu kapsamlı çalışmada medyanın müstehcenlikle ilgili şu tür veri tespitlerinde bulunulmuştur:

“Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun 23 Nisan 2006 yılında, televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden çocukları korumak amacıyla oluşturduğu “Akıllı İşaretler Sembol Sisteminin” uygulanması konusunda, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması 2 çalışmasının 2008 verilerine göre deneklerin % 85.6’sının “Uygulamayı olumlu buluyorum”; % 7.2’sinin ise “Yayın kuruluşları tarafından uygulamaya yeterince uyulmadığını düşünüyorum” şeklindeki ifade ettikleri gözlenmektedir.⁴⁰² Akıllı işaretlerle çocukların cinsel içerikli yayınlara maruz kalmaması uygulaması mevcuttur. Bu bakımından, halkın bu uygulamadan, verilere göre memnun olduğu görülmektedir.

⁴⁰¹ http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceb
(Erişim Tarihi: 28.04.2013)

⁴⁰² http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=0ff756b8-292d-4269-9dbc-2bbfe6782cf0
(Erişim Tarihi: 28.04.2013)

RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile Medya Okuryazarlığı Projesi, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir'deki 5 ilköğretim okulunda pilot uygulama olarak başlatılmış ve bu okullarda, yedinci sınıfta öğrenim gören 780 öğrenci, medya okuryazarlığı dersini seçmeli olarak almıştır. 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren ise “Medya Okuryazarlığı” dersi tüm Türkiye'deki ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

“Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2” çalışmasının 2008 verilerine göre bu dersin okullarda okutulmasına ilişkin bilinirliğin ölçüldüğü soruya alınan cevaplarda, % 84.3 oranında dersin bilinmediği gözlenmektedir.⁴⁰³ Medya okuryazarlığı çocukların ve gençlerin iletişim teknolojilerini doğru kullanma bakımından önemli bir unsurdur. Toplumun bu etkinlikten haberdar olmadığı da anket verilerine göre tespit edilmiştir. Bu bağlamda teknolojik imkânların arttığı ve kullanım seviyesinin bir hayli yükselişe geçtiği şu dönemlerde, neslimizin bu iletişim materyallerini doğru kullanmak adına bu dersi seçmeli olarak almaları faydalı olacaktır.

“Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2” çalışmasının anketine göre, katılımcıların % 63.2'si müstehcen görüntülerden, % 59.3'ü tecavüz mağdurlarının görüntülerinden, %49.5'i çocuk istismarına yönelik görüntülerden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.⁴⁰⁴ Ortalama olarak toplumun yarısından fazlası müstehcen yayından rahatsız olduğunu belirtmektedir.

Görsel ve işitsel yayınların müstehcenlikle alakalı yayınlarına toplumun birçoğunun 2008 anket verilerine göre razı olmadığı görülmektedir. Bu hususta görsel yayınları doğru kullanmak adına, çocuklarımıza medya okuryazarlığı gibi dersleri seçmelerini sağlayarak, neslin iffet eğitiminin bu sacayağı tamamlanmış olacaktır. Bu hususta ebeveynlerin dikkat etmeleri gerekmektedir.

⁴⁰³ http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=0ff756b8-292d-4269-9dbc-2bbfe6782cf0
(Erişim Tarihi: 28.04.2013)

⁴⁰⁴ http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=0ff756b8-292d-4269-9dbc-2bbfe6782cf0
(Erişim Tarihi: 28.04.2013)

Devlet olarak da bu konuda yapılması gereken şey 13.7.1999 tarihinde devletin anayasasına aykırı olduğu gerekçesiyle kaldırılan Türk Ceza Kanununun 442. maddesi olan zina suçunun⁴⁰⁵ tekrar suç olarak yasalara girmesidir. Çünkü toplumda zina suç olmayınca bireyler, müstehcen yayınların da etkisiyle iffetsizliğe sürüklenmektedir. Ayrıca başına gelen bu sıkıntıdan ötürü devlete dava açması durumunda, davası geçerli olmamaktadır. Zira devlet için zina suç değildir. Bu yüzden devletin vermediği cezayı insanlar kendi elleriyle verebilmektedirler. Bu olayın birçok örneği mevcuttur ve gazetelerin üçüncü sayfalarını işgal etmektedir.

Buna örnek bir olay Temmuz 2012’de Bornova’da gerçekleşir. Kocasından kaçan ŞY, sevgilisi Öİ ile birlikte yaşamaktadır. Durumu öğrenen NY karısını ve onun sevgilisini boğazlarından keserek öldürür. Katil koca gazetecilere de: “Her namussuzluğun bir cezası vardır muhakkak!” hatırlatmasında bulunur.⁴⁰⁶ Hâlbuki bu duruma meydan vermeden zina eden kadının ve sevgilisinin cezasını devlet, hukuk çerçevesinde halletmiş olsaydı, bu vahşice cana kıyma hadisesi belki de gerçekleşmeyecekti. Önemli olan bu suçun cezasının devlet tarafından verilmesi ve toplumda yaşayan bireylerin can güvenliğinin olması yasalar çerçevesinde sağlanmasıdır. Belli ki devlet mecralarının verdikleri zina suçuna serbestiyet, halk tarafından benimsenmemektedir.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) verilerine göre, 2008’de genel ahlaka karşı işlenen suçlar ve açılan davalar şu şekildedir:

2008	TCK Maddesi	Açılan Dava	Toplam	Toplam		12-14 Yaş Arası		15-17 Yaş Arası		18 Yaş ve Üzeri	
				Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Genel Ahlaka Karşı Suçlar	225-229	8 444	12 478	10 519	1 959	16	11	150	27	10353	1 921
Hayasızca hareketler	225	542	804	598	206	-	1	11	5	587	200
Müstehcenlik	226	1 330	1 615	1 530	85	6		67	3	1 457	82
Fuhuş	227	2 701	5 089	3 724	1 365	9	6	59	14	3 656	1 345

⁴⁰⁵ <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (Erişim Tarihi: 30.09.2013)

⁴⁰⁶ <http://www.sonhaberler.com/evden-kacan-esini-ve-birlikte-yasadigi-kisiyi-bogazlarini-keserek-oldurdu-2-112977h.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama	228	3 709	4 755	4 569	186	1	-	13	1	4 555	185
Dilencilik	229	162	215	98	117	-	4	-	4	98	109

Tablodaki işlenen suçlara mukabil açılan davaların fazlalığı, yasalar çerçevesinde alınan kararın benimsenmediğinin göstergesidir. Her hâlükârda bu problemin devlet nezdinde bir sonuca varılması ve zinanın tekrar suç olarak yasalarda yürürlüğe konması elzemdir.

Eğitim kurumları olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde 4.5.6.7 ve 8. sınıf ders planlarında değerlere dair kötü alışkanlıklardan korunma amacıyla programa edep konusu eklenmektedir.⁴⁰⁷ Her ne kadar edep iffet konusunda bir yakınlık arz etse de iffet konusunun detaylarıyla kılavuza eklenip öğretmenler tarafından konunun sınıfta mevzuat çerçevesinde işlenmesi gerekmektedir. Böylece iffetin eğitimi olan, okul ayağı tamamlanmış olacaktır. Gençlerin bu yaşlarda iffet denen ahlâkî değeri bilirkişi olan alanında uzman öğretmenler eliyle öğrenmeleri son derece zorunlu olan bir ihtiyaçtır.

Diyanet İşleri Başkanlığı açısından yerel çalışmalardan bir örnek olan Yozgat Müftülüğü'nün 2008-2013 tarihleri arasında camilerde Cuma namazında okutulan hutbelerin genel taraması yapılarak iffet değerine dair sadece şu hutbelerin i'rad edildiği görülmektedir:

08.08.2008 tarihli hutbe içeriği “Düğünlerdeki Eğlencelerin Ölçülü Olması Gerekir” konusuna dairdir. Konu müstehcenlik bağlamında değerlendirilmiştir.

24.07.2009 tarihli “Sağlıklı Aile ve Nikâh”, konulu hutbede, iffete götüren nikah bahsine değinilmiştir.

04.12.2009 tarihli “İslam’da Kadının Kazanımları”, hutbesinde, iffetin kendisi tamamen değil, müstehcenlik bağlamında bazı ülkelerde kadınların cinsel obje olarak değerlendirilmesine bir eleştiri getirilmektedir. Bu da hutbede yan konu olarak işlenmektedir.

⁴⁰⁷ İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, MEB, Ankara 2010.

08.07.2011 tarihli “Düğün ve Eğlencelerde Ölçülü Olma”, hutbesinde, müstehcenliğe dair atıflar yapılarak dinimizin buna izin vermediği yan düşünce olarak işlenmiştir.

25.11.2011 tarihli “Eşimiz, Evladımız ve Annemiz; Kadın”, hutbesinde, iffet yine yan konu olarak işlenmiştir.

7.9.2012 tarihli “Nesli Muhafaza”, konulu hutbede, iffete ait konulardan bazıları işlenmiştir.

8.3.2013 tarihli “Bir Kul Olarak Kadın” hutbesinde, sadece örnek gösterilen Hz. Meryem’le iffete atıf yapılmıştır.

17.5.2013 tarihli hutbede, “En Çok Korunması Gereken Müessesese Olarak Ailenin Önemi”, hususunda yine yan konu olarak iffete değinilmiştir.⁴⁰⁸

Görüldüğü gibi Yozgat Müftülüğünün i’râd ettiği son 5 yılın hutbelerinde iffet kendi başına bir değer olarak işlenmemiştir. Sadece ona götüren bazı konulara değinilmiştir. Düğünlerdeki eğlencelerin ölçülülüğü, evlenme ve nikahın önemi, ailenin korunması, neslin korunması ve kadın mevzuları üzerinde şekillenip iffetin önemli özellikleri sadece konuda geçtiği kadar işlenmiştir. Son 5 yılın verilerine göre özel bir çalışma yapılmamıştır.

Müftülüklerin bu anlamda iffetin hutbe ve vaazlarında özellikle işlenmesi gerektiği ortadadır. Çünkü toplumda iffetin şu anki bilgi gereksinimi açısından bir iffet öğretimi programının yapılması gerektiği bir zamanda yaşamaktayız. Bu programlara yaygın din eğitimi kurumu olarak müftülüklerin katılması elzendir. İşleyecekleri konularına; hayâ, namus, şeref, edep, erkan, örtünme, mahremiyet, evlenme, düğün, eğlenmenin sınırları, Allah korkusu, ihlas vb. konuları iffete yan düşünce olarak eklemeleri son derece önemlidir. Yine bunun, seminer, sempozyum, açık oturum, paneller, vaaz ve irşatla alanında DİB camiası tarafından usule uygun yapılması da gerekmektedir.

⁴⁰⁸ 02.04.2013 tarihinde Yozgat Müftülüğünde yapmış olduğum görüşmelerde tarafıma verilen bilgilerdir.

SONUÇ

Eğitimde belli usulleri öğreten ve örnek alınması gereken belli örnek şahsiyetlerin olması elzemdir. Bu hedefe hızlı ve etkili gitmek bakımından önemlidir. Yeter ki çaba bu yönde olsun. İffet ya da hayâ diyorsak, onu gerçekleştirenlerin temel eğitim metotlarını belirlemek zorundayız. İşte Hz. Yusuf, bu bağlamda aranan örnek şahsiyetlerin başında yer almaktadır.

Görüldüğü gibi Hz. Yusuf, iffetin insanlara nasıl öğretilmesi gerektiğini yaşayarak göstermiştir. Bir kadınla baş başa kaldığı zaman, Allah korkusunu aklına getirmesi ve Allah'a ya da bulunduğu hane sahiplerine karşı ihanet etmeme düşüncesi, bununla da kalmayıp bu fiili işleyen zalim olarak nitelemesi önemle üzerinde durulması gereken bir realitedir.

Hz. Yusuf'un İsrailiyat haberlerine dair zina iddiaları aslında bir kuru iftiradan öteye gidememektedir. Çünkü ihlâsa erdirilen, Allah'tan korkan, zinaya düşmemek için her türlü ahlâkî meziyeti seferber eden, bunun için aklını doğru kullanan, toplum içinde sere serpe günah bataklıklarında gezmeyen, zindan pahasına da olsa zinaya meyiletmeyen bir peygamberin mücadelesi söz konusudur. Tüm bu çalışmaların semeresi olarak, Allah'ın en zor anda Hz. Yusuf'a burhân göstermesi kaçınılmaz olacaktır. Günümüz, insanların Hz. Yusuf vâri hareket etmeleri durumunda da Allah burhânını onlara da geciktirmeyecektir.

Bu zamanda da insanların iffetli olmasını istiyorsak, bu insanlara hayâ duygusunu yerleştirmek zorundayız. Hayâ duygusuyla Allah korkusunu ve ihanetin acı hissini insana yaşattığımız zaman işte iffetin kazanımı elde edilmiş olacaktır.

Örtünme ve mahremiyet sınırlarına riayet edilen bir yaşam tarzını tercih, hem kişisel bazda, hem de toplumsal bazda iffetin tezahür etmesine vesile olacaktır. Fakat bu iş sadece kişinin çabasıyla gerçekleşmesi mümkün olan bir durum değildir. Zira siz ne kadar iffetli, hayâlı olmaya çalışırsanız çalışın, sizin şehvî duygularınızı harekete geçiren ve bunu istismâr eden bir hayat anlayışı kişinin fuhşiyâta düşmesine sebep

olabilir. Hz. Yusuf bunların farkında olduğu için zinaya mukabil zindanı tercih etmiştir. Bu bağlamda arkadaş çevresinin de iyi oluşturulması; dine ve dini değerlere önem verenlerden seçilmesi elzemdir.

Yine iffetli olmakta en önemli davranış, dinin öngördüğü ve şiddetle tavsiye ettiği evlenmedir. Evlenmek, insandaki şehvî kuvvetin doğru yerde kullanıldığı en mükemmel değerdir. Zira Allah şehvî kuvvetin insanda olmasını kötü görmemiştir. Onun sadece doğru yerde kullanılmasını istemiştir. Bunun için evlenme işini toplumda yaygınlaştırmak zorundayız. Evlenmek isteyenlere zorluk çıkarmadan, denk olanları evlendirmeliyiz. Zira Allah Rasûlü de evlenip çoğalmamızı istemektedir. Yine evlenme imkânı olmayanların iffetlerini korumalarına vesile olan oruç ibadetini bırakmamaları da çok önemlidir. Bu hususta yardımcı takviye unsur olarak namaz ibadeti de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Çeviren: Kamuran Şipal, b. 2, Say Yay, İstanbul 1989.
- Adler, Alfred, *Psikolojik Aktivite*, Çeviren: Belkıs Çorakçı, b. 2, Say Yay, Ankara 1993.
- Ahmed Ziyaüddin Gümüshanevi, *Ramuz'ül Ehadis*, Çeviren: Arif Pamuk, Naim Erdoğan, Pamuk Yay, İstanbul 2010.
- Akseki, Ahmet Hamdi, *Ahlâk İlmi ve İslâm Ahlâkı Ahlâk Dersleri*, Sadeleştiren: Ali Arslan Aydın, b. 3, Nur Yay, Ankara.
- Aktaş, Cihan, *Kadının Serüveni Eleştirel Bir Bakış*, Girişim Yay, İstanbul 1986.
- Arapça-Türkçe Büyük Lügat*, Hazırlayanlar: Hüseyin Atay, İbrahim Atay, Mustafa Atay, Ankara 1981.
- Arslan, Ali, *İslam'da Müstehcen Neşriyat*, Arslan Yay, İstanbul. (Tarih yok)
- Ateş, Süleyman, *Kur'ân Ansiklopedisi*, Kur'an Bilimleri Araştırma Vakfı, İstanbul 1997 c. 9, ss. 286.
- Aydemir, Abdullah, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, b. 2, TDV Yay, Ankara 1996.
- Aydın, Fuat, "Namus", *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 32, ss. 381-382.
- Aydın, Mehmet Zeki, *Ailede Ahlak Eğitimi*, b. 1, Timaş Yay, İstanbul 2009.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, b. 2, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006.
- Bardakoğlu, Ali, "Zina", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 4, ss. 586-589.
- Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Nobel Yay.
- Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitime Giriş*, b. 7, Sevinç Matbaası, Ankara 1989.
- Baymur, Feriha, *Genel Psikoloji*, b.7, İnkılâp kitabevi, İstanbul 1985.
- Bayraktar, Mehmet, *Yunus Emre ve Aşk Felsefesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, Ankara 1991.

- Bayraklı, Bayraktar, *Kur'an Ahlâkı*, Bayraklı Yay, İstanbul 2011.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yay, İstanbul 2003.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay, İstanbul 1964.
- Buhari, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Müellif: Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l- Lâtîfi'z- Zebîdî, Mütercimi ve Şarihi: Kâmil Miras, b. 2, DİB Yay Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969.
- Buhari, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh*, Çeviri, Tahric ve Notlar: Abdullah Fevzi Kocaer, Hüner Yay, İstanbul 2004.
- Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay, Ankara 1989.
- Canbulat, Mehmet, "İffet", *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Editör: İsmail Karagöz, Madde Yazarları: Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, b. 3, Anka Yay, İstanbul 2005.
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, b. 2, Paradigma Yay, İstanbul 2003.
- Cüceloğlu, Doğan, *İletişim Donanımları*, b. 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.
- Cüceloğlu, Doğan, *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, b. 17, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008.
- Çağbayır, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.
- Çağrııcı, Mustafa, "Edep", *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 10, ss. 412-415.
- Çağrııcı, Mustafa, "Fahşâ" *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 2, ss. 11.
- Çağrııcı, Mustafa, "Hayâ", *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 2, ss. 204-205.
- Çağrııcı, Mustafa, "Hayâ", *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 16, ss. 554-555.

- Çağrııcı, Mustafa, “İffet”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 2, ss. 352.
- Çağrııcı, Mustafa, “Medih ve Zem”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 3, ss. 156-157.
- Değirmenli, Fatih, *İç Derinlikleriyle Hizmet İnsanı*, b. 6, Işık Yay, İzmir 2012.
- Demirci, Muhsin, “İstiâze”, *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 23, ss. 318-319.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay, Ankara 1993.
- Dini Terimler Sözlüğü*, İhlâs Gazetecilik Holding AŞ. Yay, İstanbul Tarih Yok.
- Doğan, Recai, Nurullah Altaş, Remziye Yılmaz, “Din Eğitimi Bilimi”, *Din Bilimleri 1*, b. 2, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yay, Ankara 2006.
- Ebu Davud, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, Çeviren: Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, Şamil Yay, İstanbul.
- El-Harputî, Abdullatif, *Tenkîhu’l Kelam Fi Akâid-i Ehli’l İslam*, Çeviren: İbrahim Özdemir, Fikret Karaman, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yay, Elazığ 2000.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Sadeleştirenler: İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel, Mahmut Özakkaş, Zehraveyn Yay, İstanbul.
- Emiroğlu, İbrahim, “Burhân”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Editör: Ahmet Cevizci, b. 1, Ebabil Yay, Ankara 2006, c. 2, ss. 294-296.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed ibn Muhammed, *Hak Yolun Esasları*, Tercüme: Dilaver Selvi, Semerkand Yay, İstanbul 2004.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed ibn Muhammed, *İhyâu ‘Ulûmi’-d-Dîn*, Tercüme eden: Mehmed A. Müftüoğlu, Tuğra Neşriyat, İstanbul 1989.
- Goleman, Daniel, *Duygusal Zekâ EQ*, b. 31, Varlık Yay, İstanbul 2007.
- Gülen, Muhammed Fethullah, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur*, Nil Yay, İstanbul 2010.

- Güner, Osman, “Bir Mü’min Şiari İffet”, *Yeni Ümit Dergisi*, yıl 23, sayı 90, Ekim-Kasım-Aralık 2010, ss. 9-13.
- Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yay, İstanbul 2010.
- Gürsoy, Elif, *Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı ile İlgili Tutumları (Ankara Örnekleme)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Hökelekli, Hayati, *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, Timaş Yay, İstanbul 2011.
- <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm> (Erişim Tarihi: 30.09.2013)
- <http://kurul.diyenet.gov.tr/SoruSor/SoruKodundanSoruArama.aspx?SORUGUID=65505450-AF97-447B-8DB9-D718DEF99DB6> (Erişim Tarihi: 24.4.2013)
- <http://www.google.com/cse?cx=015200851248949254112%3Aqaug18judny&ie=ISO-8859-9&lang=tr&q=fuhu%FE#gsc.tab=0&gsc.q=fuhu%C5%9F&gsc.page=1> (Erişim Tarihi 05 Nisan 2013)
- http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceb (Erişim Tarihi: 28.04.2013)
- http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik_id=0ff756b8-292d-4269-9dbc-2bbfe6782cf0 (Erişim Tarihi 28.04.2013)
- <http://www.sonhaberler.com/evden-kacan-esini-ve-birlikte-yasadigi-kisiyi-bogazlarini-keserek-oldurdu-2-112977h.htm> (Erişim Tarihi 22.04.2013)
- <http://www.yeniasya.com.tr/2010/03/05/kultur/h1.htm> (Erişim Tarihi 22.04.2013)
- İbni Mâce, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Çev: Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yay, İstanbul 1983.
- İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, Beyrut 1999.
- İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB, Ankara 2010.
- İmam Nevevî, *Riyâzü's Sâlihîn*, Tercüme ve Şerh: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yay, c. 2, İstanbul 2005.
- Kara, Mustafa, “Havf”, *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 16, ss. 528-531.

- Karacabey, Salih, “Kur’ân ve Aile Ahlâkı Tebliğ Müzakeresi” *Kur’ân ve Toplumsal Ahlak*, Bursa 2010, ss. 168-172.
- Karagöz, İsmail, “Muhlis”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007.
- Karaman, Fikret, “İsmet”, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007.
- Karaman, Hayreddin, Mustafa Çağrıç, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, b. 3, DİB Yay, Ankara 2007.
- Karaman, Hayrettin, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, *İlmihal 1-2 İman ve İbadetler, İslam ve Toplum*, TDV Yay, Ankara 2007.
- Kılavuz, Ahmet Saim, “Peygamberlik”, *İslam’da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİFV Yay, İstanbul 1997, c. 3, ss. 560-564.
- Kılıç, Recep, “İslam Ahlakı”, *İslam’a Giriş Evrensel Mesajlar*, DİB Yay, Ankara 2008.
- Kınalızâde Ali Efendi, *Ahlâk-ı Alâ’î*, Hazırlayan: Hüseyin Algül, Tercüman Yay.
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Tevrat, Zebur (Mezmurlar) ve İncil, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1995.
- Korukcu, Adem, *Bir Değer Olarak Din Eğitiminde Kanaat*, Lider Matbaacılık, Çorum 2012.
- Köknel, Özcan, *Kişilik*, b. 13, Altın Kitaplar Yay, İstanbul 1995.
- Köksal, Mustafa Âsım, *Peygamberler Tarihi*, b. 8, TDV Yay, Ankara 2004, c. 1.
- Kur’an-ı Kerim*.
- Kurt, Yaşar, *Hz. Yusuf’un Tarihsel Hayatı Mukayese ve Değerlendirme*, Araştırma Yay, Ankara 2005.
- Kurtubî, Muhammed İbn Ahmed, *El-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an*, Beyrut 2006.
- Kutub, Seyyid, *Fizılâl-il-Kur’an*, Mütercimler: Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Madve Yay, İstanbul.
- Küçük, Abdurrahman, *Din ve Eğitim*, Berikan Yay, Ankara 2010.
- Lings, Martin, *Hz. Muhammed’in Hayatı*, Çeviren: Nazife Şişman, b. 183, İnsan Yay, İstanbul 2010.

- Mevdûdî, Ebu'l Al'â, *Tefhimu'l Kur'an*, Tercüme Kurulu: Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş, b. 2, İnsan Yay, İstanbul 1996.
- Meydan Laarousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, “Şeref-Duygu-Meşguliyet”, İnterpress Basın ve Yay.
- Muhammed Mahmud Hicazi, *Furkan Tefsiri*, Çeviren: Mehmet Keskin, İlim Yayınları, İstanbul.
- Muhyiddin İbn Arabî, *Mekarimu'l-Ahlak Üstün Ahlak Risalesi*, Tercüme: Vahdettin İnce, Kitsan Yay.
- Müslim, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, Mütercim ve Şarih: Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat A.Ş. Yay, İstanbul 1983.
- Önal, Mehmet, “Değer”, *Felsefe Ansiklopedisi*, Editör: Ahmet Cevizci, b. 1, Ebabil Yay, Ankara 2006, ss. 51-62.
- Özdoğan, Öznur, “İnsanın Ruhsal Gelişimi ve Dini Değerler”, *Din Bilimleri 1*, b.2, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yay, Ankara 2006.
- Özkazancıgil, Hasan Hüseyin, *Kur'an Kelimeleri Sözlüğü*, Birleşik Yay, Ankara.
- Öztürk, Abdulvehhap, *Ansiklopedik Kur'an-ı Kerim Sözlüğü*, Şamil Yay, İstanbul 1995.
- Penrice, John, *Dictionary and Glossary of the Holy Qur'an*, Çeviren: Ömer Aydın, b. 1, İşaret Yay, İstanbul 2010.
- Râgıb, Ebû Kâsım ibn Muhammed el-İsfahânî, *el-Müfredat fi Garibu'l- Kur'an*, Kahraman Yay, İstanbul 1986.
- Râzî, Fahrüddîn, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*, Tercüme: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yay, Ankara 1992.
- Rıfat, Ahmet, *Tasvîr-i Ahlak*, Hazırlayan: Hüseyin Algül, Tercüman Yay.
- Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, Çeviren: Naim Erdoğan, Tahric: Yusuf Özbek, İz Yay.
- Russell, Bertrand, *Evlilik ve Ahlak*, Çeviren: Ender Gürol, b. 2, Varlık Yay, İstanbul 1967.
- Sarı, Mevlût, *El- Mevarid Arapça-Türkçe Lügat*, Bahar Yay, İstanbul 1980.

- Semerkandi, Ebu'l-Leys, *Bahru'l-Ulûm*, Beyrut 1993.
- Semerkandî, Ebu'l-Leys, *Tenbîhu'l-Gâfilîn ve Bustânu'l-'Ârifîn*, Tercüme: Abdulkadir Akçiçek, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975.
- Şamil İslam Ansiklopedisi*, “Namus-Zina”, Şamil Yay, İstanbul 1992, c. 5, ss. 49-50.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir, *Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'ân*, Kahire 2001.
- Tarhan, Nevzat, *Duyguların Psikolojisi*, b. 9, Timaş Yay, İstanbul 2011.
- Tarhan, Nevzat, *İnanç Psikolojisi*, b. 5, Timaş Yay, İstanbul 2009.
- Tarhan, Nevzat, *Kadın Psikolojisi*, b. 39, Nesil Yay, İstanbul 2007.
- Tezcan, Mahmut, *Türkiye'de Töre (Namus) Cinayetleri*, b. 1, Naturel Yay, Ankara 2003.
- Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*, “Fezâilu'l-Cihâd”, Çeviren: Abdullah Parlıyan, Konya 2004.
- Topaloğlu, Bekir, Hayrettin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, b. 9, Elif Ofset, İstanbul 1982.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay, Ankara 1988.
- Uludağ, Süleyman, “Ahlak, Maneviyat ve Gündelik Hayat”, *İslam'a Giriş Temel Esaslar*, DİB Yay, Ankara 2008.
- Uysal, Enver, “Evlilik ve Eşler Arası ilişkiler”, *İslam'a Giriş Gençliğin İslam Bilgisi*, b. 3, DİB Yay, İstanbul 2007.
- Yavuz, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, DİB Yay, Ankara 1983.
- Yavuz, Yusuf Şevki, “Burhân” *TDVİA*, TDV Yay, İstanbul 1997, c. 6, ss. 420-430.
- Yeğin, Abdullah, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, Türdav Ofset, İstanbul 1981.
- Yenibaş, Hasan, *Peygamberler Tarihi*, b. 3, Işık Yay, İstanbul 2012.
- Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, Anadolu Yay, İstanbul 1987.
- Yıldırım, Ergün, *Türkiye'nin Modernleşmesi ve İslam*, İnsan Yay, İstanbul 1995.
- Yıldız, Vehbi, *Değer Ölçüsü*, Işık Yay, İzmir 2010.

Zuhaylî, Vehbe b. Mustafa, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, Mütercimler: Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Fehmi Ulus, Abdurrahman Ural, Yunus Vehbi Yavuz, Nurettin Yıldız, Feza Yayıncılık, İstanbul 1994.

Zuhayli, Vehbe b. Mustafa, *Tefsir'ül Münir*, Daru'l-Fikr Yay, Dımeşk 1991.

